

GAIRĖS

2013 balandis
Nr. 4(223)

GAIRĖS
ISSN 1392-0251

Mėnesinis
visuomenės gyvenimo,
politikos, kultūros
ir istorijos žurnalas
Leidžiamas
nuo 1994 metų

Vyriausiasis redaktorius
Algis Kusta

Redaktoriaus pavaduotojas
Vaclovas Paulauskas

Maketavo *Gražina Majauskienė*

Redakcijos adresas:

Laisvės pr. 60 (10 aukštas), 05120 Vilnius.
El.p.: musugaires@gmail.com
tel. 241 82 03, 242 88 03, 860602291

Leidžia UAB „Mūsų gairės“

Pasirašyta spaudai 2013 04 17. SL 971.
Formatas 60x84/8. Ofsetinė spauda. 6 sp. lankai.
Kaina 3,49 Lt (su PVM).

Spausdino AB „Spauda“
www.spauda.com
Laisvės pr. 60, 05120 Vilnius.

Tiražas 1500 egz.
© „Gairės“

Viršelyje – V. Valuckienės nuotrauka

ŠIAME NUMERYJE

KOMENTARAI

Šešėlinio kabineto šešėliai **4 p.**
Kaip žavingos korporacijos
plauna demokratijos pamatus **16 p.**

TEMA

Mokslo ir verslo bendradarbiavimas
deda pamatus konkurencingai ekonomikai **6 p.**
Mokslo žinios ir politikos sprendimai **11 p.**

ANALIZĖ

Krizė pasaulio ir Lietuvos. Pagrindinės priežastys **13 p.**
Rinka: kairieji ir dešinieji **15 p.**

EUROPOS ROŽĖ

Kas slypi už keturių pirmininkavimo prioritetų **18 p.**
Judėjimo laisvės galimybės **21 p.**
Ar ES finansinė parama padeda įveikti krizę? **23 p.**

NUOMONĖS

Privati medicina ir ministro „nusikaltimai“ **26 p.**

GYVENIMAS

Ne tėvo vežimas, ne sūnus važiuoja **28 p.**
Laisvas žmogus ne savo noru **32 p.**

KNYGOS

Du skirtingi pasakojimai apie tuos pačius laikus **34 p.**

SILUETAI

Rudolfas Baranikas: žvaigždėmis pinta atmintis **36 p.**

MES - ES

Aristokratiška D. Britanija, moderni Vokietija,
sutrikusi Ispanija **41 p.**
Socialinis Norvegijos modelis – pavyzdys Europai **43 p.**

KONTROVERSIJOS

Abejojama Motinos Teresės šventumu? **44 p.**
„Geležinė ledi“ išėjo į istorijos amžinybę **45 p.**

ŠYPSENOS

Ne šio pasaulio dimensijos **48 p.**

Numerio autoriai

Romualdas Čėsna, Kęstutis K. Urba, Vilija Blinkevičiūtė, Justas Vincas Paleckis, Zigmantas Balčytis, Vytenis Paulauskas, Antanas Salys, Albinas Klizas, Gediminas Dubonikas, Algimantas Brazaitis, Jonas Visockas, Ipolitas Skridla

Leidėjai ne visada sutinka su autorių nuomone, tačiau laikosi žodžio laisvės principo.

Įvykių kronika

Šalies savivaldybės pradėjo skelbti konkursus dėl daugiabučių renovacijos investicijų projektų pirkimų, kurių išlaidas padengs Aplinkos ministerija. Pasiryžimą atnaujinti daugiabučius iki nustatyto termino – kovo 13 d. – išreiškė 1459 daugiabučių gyventojai. Planuojama, kad pirmuoju etapu prasidės 840 daugiabučių, kuriuos atrinko savivaldybės, pasirengimo renovacijai darbai. Antrasis etapas turėtų startuoti šių metų viduryje.

Tarptautinės vaikų ir jaunimo literatūros asociacijos Lietuvos skyrius jau 21-ą kartą paskelbė geriausias metų vaikų ir paauglių literatūros kūrėjus. Premijos paskirtos knygos vaikams ir paaugliams „Ferdinandas ir Pū“ autorei jaunosios kartos rašytojai ir dailininkei Linai Žutautei, už geriausią poezijos knygą „Burbulų lietus“ – poetui Česlovui Navakauskui, o už reikšmingiausią ir meniškiausią vertimą paaugliams – vertėjai Ievai Mažeikaitei, išvertusiai B. Masini romaną paaugliams „Miško vaikai“. Visas šias knygas 2012 m. išleido leidykla „Alma littera“.

Režisierės Dovelės Gasiūnaitės debiutinė pilnametražė juosta „Narcizas“ buvo atrinkta į dviejų tarptautinių festivalių JAV programą Čikagoje ir Memfye.

„Narcizas“ pristatytas Lietuvos žiūrovams 2012 m. Filmą buvo nominuotas trijose Lietuvos kino akademijos „Sidabrinių Gervių“ apdovanojimų kategorijose, o

Tarptautiniame Kauno Kino Festivalyje gavo žiūrovų simpatijų prizą. 2012 m. gruodį „Narcizas“ buvo atrinktas į Tarptautinio kino festivalio Indijoje programą.

Filmas sukurtas bendradarbiaujant „Ketvirtos versijos“ (Lietuva) ir „Two thirty five inc.“ (Graikija) studijoms.

2011 m. Lietuvoje ne santuokoje gimė 30 proc. vaikų, metais anksčiau tokių naujagimių buvo 22,6 proc., o 1990 m. – tik 7 proc. „Eurostato“ duomenimis, Europos Sąjungoje ne santuokoje gimsta vidutiniškai 39,5 proc. vaikų. Daugiausia tokių naujagimių yra Estijoje – 59,7 proc., mažiausiai Graikijoje – 7,4 proc.

Europos Sąjungoje lietuviai yra antri pagal santuokų ir skyrybų skaičių: tūkstančiui gyventojų tenka 6,3 santuokų ir 3,4 skyrybų.

Vykdamas valstybės užsakymą ir atsižvelgiant į valstybei būtinų specialistų poreikį, dalis studentų bus priimami į tikslines studijų vietas. Į tikslinę vietą priimtas studentas turės trejus metus atidirbti pagal įgytą specialybę, o darbdavys – prisidėti finansuojant būsimą darbuotojo studijas. 2013 m. aukštosios mokykloms paskirtos 276 tikslinės studijų vietos. Policijos sektoriui skiriama 100 tikslinių studijų vietų, visuomenės sveikatos sektoriui numatyta 32, žemės ūkiui – 24, sportui – 12 ir tekstilei – 6.

Taikomosios dailės muziejuje Vilniuje (nuotr.) kelią po respublikos muziejus pradėjo kilnojamoji paroda „1863 metų sukilimo ženklai Arturo Grotgerio kūrybos cikluose „Polonia“ ir „Lituania“. Tai yra ryškus 2013 metų, kurie Lietuvos Respublikos Seimo yra paskelbti 1863 m. sukilimo metais, akcentas bei pirmasis 2013 m. Lietuvos muziejų kelio programos renginys.

Šią kilnojamąją parodą Lietuvos dailės muziejus parengė kartu su Lenkijos institutu Vilniuje lietuvių, anglų ir lenkų kalbomis. Lenkų dailininko Arturo Grotgerio (1837–1867) unikalių spalvota kreida nupieštų kūrinių rinkinį sudaro 15 darbų.

Paroda bus eksponuojama Žemaičių muziejuje „Alka“, Kelmės krašto muziejuje, Anykščių sakralinio meno centre, Vytauto Didžiojo karo muziejuje, Biržų krašto muziejuje „Sėla“, Gargždų krašto muziejuje ir Šalčininkų rajono savivaldybės kultūros centre. Ketvirtame žurnalo viršelyje spausdiname A. Grotgerio paveikslų reprodukciją.

Europos Komisija priėmė sprendimą dėl ES remiamos vaisių vartojimo skatinimo mokyklose programos finansavimo lėšų galutinio paskirstymo valstybėms narėms 2013 m. rugpjūčio 1 – 2014 m. liepos 31 d. Tam tikslui skirta 88 mln. 890 tūkst. eurų. Iš jų Lietuvai skirta 1 mln. 600 tūkst., Estijai – 418, 050 tūkst., Latvijai – 900,2 tūkst., Lenkijai – 13 mln. 662,8 tūkst. Visoms šioms šalims ES finansuoja 75 proc. paramos lėšų.

Lietuvoje gimstamumo rodikliai yra vieni žemiausių Europoje. Per pastaruosius 30 metų nuolat daugėja šeimų, kuriose auga tik vienas vaikas. Pasak Lietuvos gausių šeimų asociacijos vadovės Angelės Kostogrizienės, nenoras arba baimė auginti daugiau vaikų kyla iš nepasitikėjimo savo ir visos šalies finansiniu-ekonominiu stabilumu. Didelė problema ir šeimos, kaip institucijos, nestabilumas. Šiuo metu apie 42 tūkst. Lietuvos šeimų augina tris ir daugiau vaikų, o 10 tūkst. iš jų auga keturi arba daugiau atžalų.

Siekiant pagerbti gausias Lietuvos šeimas, gegužės 11 d. ketvirtą kartą rengiama „Gausių šeimų diena“. Vilniuje ji vyks Mokytojų namų kiemelyje. Toks renginys tuo pačiu metu vyks visose Baltijos šalyse, pagrindinis iniciatyvos rėmėjas – bankas BIGBANK.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, 27 savivaldybėse pernai veikė 48 šeimynos, jose buvo globojami 407 vaikai. Už vieno vaiko išlaikymą valstybė moka šeimynai kas mėnesį 1040 litų.

Redakatoriaus skiltis

Štai po ilgo laukimo ir įvairiausių prognozių sulaukėme tikro pavarario. Nežinau, kaip jums, bet man mielas tas mėnuo gražiu balandžio vardu. Buvo laikas, kai balandis laikytas taikos paukščiu. Yra tai simboliizuojantis grakštus garsiojo Pablo Pikaso piešinys. Bet laikai eina, pasaulis keičiasi.

Gerai neprisimenu, kokia ta balandžio diena mums buvo pamoka, matyt, muzikos, nes mokytojas kartais įjungdavo radiją paklausti muzikos kūrinių, taigi, per ją ir būsimieji išgirdę žinią, kad aplink Žemę skrieja pirmasis jos žmogus. Tai buvo rusų lakūnas, kaip vėliau patyrėme, su žavia šypsena, darbininkiška biografija ir dvarininkiška pavarde. Kartais apie prastą žmogų pasakoma: nuėjo šunų takais. Šįkart atsitiko kitaip: po šuniukų Belkos ir Strelkos nuskraidinimų į kosmosą žmogus žengė istorinį pažangos žingsnį į visatos erdves.

Gal tada dar gerai nesupratome, ką reiškia tie sputnikai ir skrydžiai į kosmosą, jų prasmė buvo užgožta pompastiškų žodžių ir ideologinių klišių. O juk tą 1961 m. balandį prasidėjo nauja žmonijos era. Naujų technologijų, naujų ryšio galimybių era, kuri tęsiasi iki šiol, mus tiesiog prilipinusi prie kompiuterių, televizorių, mobiliųjų telefonų. Kai kas net linkęs dabartinę kartą vadinti „tinklo vaikais“.

Pasaulis globalėja, naujos technologijos randasi su tokia sparta, kad žmogui nesunku pasimesti. Visuomenė vis labiau ima gyventi kosmopolitizmo idėjomis, laisvėja, jauni žmonės vengia išpareigojimų šeimai ir valstybei, mieliam rinkdamiesi virtualią realybę. Senesnieji burblena, kad dabartinis jaunimas per tas technikas praranda moralines vertybes ir vis labiau panašėja į robotus. Kad mokykloje neįgyjama mokslo žinių pagrindų. Na, gal tokia nuomonė pasirodys artima šviečiamojam amžiaus nuostatai. Gal tikrai nebereikia tiek daug, kaip anksčiau, iškalti knyginių tiesų, – begalę informacijos galima rasti internete? Tačiau aiški ir paradoksali tiesa, kad kompiuterinis raštingumas žlugdo apskritai raštingumą – kalbama, kad pernai trečdalis mūsų abiturientų neišlaikė lietuvių kalbos egzamino. Išėina, kad pradedam prarasti mūsų valstybės vieną sudedamųjų dalių – lietuvių kalbą.

Kaip suderinti atrodo nesuderinamus dalykus – kol kas bejausmes technologijas ir žmogaus jausmus, moralines, etines vertybes. Kad žinių visuomenė neįžengtų, anot politologo, į kvailių erą. Čia daug kas priklauso ir nuo mokslininkų bei politikų. Kad vienu tyrinėjimai būtų nukreipti ne tik į finansiškai naudingų naujų technologijų ir medžiagų kūrimą, o kitų rūpesčių netaptų tik valdžios siekis ir mikroekonominiai rodikliai.

Pasakojama, kad vienas generolas mėgdavęs sakyti, jog žmogus be karo mokslo ir kultūros yra kiaulė. Na, jei dabar išbrauktume vieną žodį, gal tas posakis būtų naudingas ir mūsų laikams. Tikėkim mokslo galia, atveriančia naujus tolius, siekiančius žmogaus ir visatos gelmes. Kad kuo mažiau būtų šešėlių pavasariniame mūsų gyvenime ir nuolat pulsuojančioje politikoje.

Algis Kivsta

Šešėlinio kabineto šešėliai

Auksė Kontrimienė

Lietuvoje įvyko nepaprastos svarbos politinis įvykis – konservatoriai pristatė šešėlinį ministrų kabinetą. Gal to svarbumo būtų dar daugiau, jeigu Seimo opozicijos lyderis Andrius Kubilius būtų pristatęs visos opozicijos šešėlinį kabinetą, bet panašu, jog vienybe ir bendradarbiavimu opozicija nespindi, panašiai kaip ir būdama pozicijoje. O ir vienieliams Seime likusiems liberalams rizikinga dar labiau susiliesti su didžiaisiais broliais konservatoriais, nes tiesiog gali ištirpti ir išnykti iš politinės padangės, kaip nutiko šiek tiek kito atspalvio liberalams po šių Seimo rinkimų.

Pats didžiausias netikėtumas, kad didžiausios opozicinės Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų (TS-LKD) partijos prezidento patvirtintame šešėliniame ministrų kabinete finansų ministro portfelis patikėtas buvusiam tuometinio premjero patarėjui Mykolui Majauskui, „šešėlinis“ ūkio ministro postas teko dabartiniam Kauno merui Andriui Kupčinskui, susisiekimo – parlamentarui Jurgiui Razmai.

Šešėlinis finansų ministras, buvęs premjero A. Kubiliaus patarėjas M.

Majauskas, yra dirbęs Jungtinės Karalystės investicinio banko „Barclays Capital“ kylančių kapitalo rinkų specialistu, bene vienintelis jo žinomas nuopelnas ir yra banko „Barclays Capital“ atėjimas į Lietuvą. O Lietuvos finansinė realybė yra tokia, kad valdžios sektoriaus skola 2012 m. išaugo net 5 mlrd. 74,9 mln. litų ir metų pabaigoje sudarė 46 mlrd. 36,4 mln. litų, arba 40,7 proc. BVP. Už tai kaip ir turėtų jausti atsakomybės kartelį buvusi finansų ministrė Ingrida Šimonytė, gal todėl naujajame konservatoriškų šešėlių kabinete jai vietos ir nebeatsirado...

Šešėlinis ūkio ministras A. Kupčinskas išgarsino Kauną pastatydamas mieste tualetą už pusę milijono litų, galime tik įjungti fantaziją ir įsivaizduoti, kokios galimybės atsivertų Kauno merui perėmus Lietuvos ūkį. Kauno savivaldybės skolos vien bankams per ketverius metus padidėjo beveik 64 mln. litų – iki 164 mln. litų. Apie Kauno gatvių būklę sklاندo anekdotai, bet dėl to, pasirodo, kaltas ne konservatorių meras, o ... socialdemokratai... Apie tai be jokių skrupulų spaudos konferencijoje pareiškė buvęs premjeras A. Kubilius.

Tik šioje kadencijoje aplinkosauga susidomėjusiam Pauliui Saudargui šešėlinis ministro portfelis be jokios abejonės atiteko už aktyvią poziciją visuomenėje daug prieštaravimų sulaukusią skalūninių dujų istorijoje. Iš ūkio ministro kėdės priverstam atsistatinti Dainiui Kreiviui A. Kubilius jau nebesiryžo pasiūlyti tos pačios kėdės, bet pasiūlė šešėlinę Energetikos ministeriją. Tik kyla retorinis klausimas, kodėl čia vietos nebeliko kitam pasižymėjusiam konservatorių ministrui Arvydui Sekmokui? Kas galėtų paneigti, kad ponas Dainius ne tik jaunesnis, bet ir gerokai apsukresnis, o būdamas ūkio ministru suspėjo gerokai įsigilinti į Lietuvos energetinius projektus bei pajusti silpnę

saulės energetikai... Bėda, kad naujoji valdžia ėmė ir užrišo pelningą saulės energijos kranelį.

Konservatoriai tikrai negalėjo surasti tinkamesnės už Mantą Adomėną kandidatūros į kultūros ministro. Nors, girdėti, jų frakcijos narys, ambicingasis (nepamirškim, Nacionalinės premijos laureatas) Vytautas Juozapaitis turi ir savo atskirą nuomonę. M. Adomėnas pasižymi „itin aukšta morale ir nepaprastai kultūringa politine retorika“, apie kurią sklinda legendos... Tiesa, M. Adomėnas buvo atsidūręs dviprasmiškoje situacijoje, kai žurnalistai išsiaiškino, jog jis, tapęs Seimo nariu, ir toliau vadovavo VŠĮ „Demokratinės politikos institutui“, tik per Marytės plauką jaunasis politikas neprarado mandato.

Rimantui Dagui jau kartą teko atsistatinti iš Socialinės apsaugos ir darbo ministro posto, bet panašu, jog konservatoriai ir toliau rizikuoja lipti ant to paties grėblio, siūlydami jam atsakingą, tiesa, tik šešėlinį postą. Tik vargu, ar visuomenė greitai pamirš, kaip garbusis konservatorius eksministras vienišus tėvus „švelniai“ išvadino „bambaliais“...

Šešėliniu žemės ūkio ministru konservatorių gretose tapo Kazys Starkevičius, kuris šias pareigas ėjo ir buvusioje 15-oje centro dešinės vyriausybėje, šešėlinė krašto apsaugos ministrė – Rasa Juknevičienė, šešėlinis užsienio reikalų ministras – Audronius Ažubalis.

Pastarojo politiko „nuopelnai“ Lietuvos užsienio politikai yra tiesiog pribloškiantys: per ketverius metus sugebėta atšaldyti santykius su visomis Lietuvos kaimynėmis. Tai klia konservatorių propaguojamus santykius su Rusija apibūdino dabartinis užsienio reikalų ministras Linas Linkevičius: „Laba diena, atlyginkite žalą, viso gero“.

Buvęs žemės ūkio ministras K.

Starkevičius spaudoje kurį laiką buvo linksniuojamas vadinamojoje „mailiaus byloje“. Žurnalistai atkreipė dėmesį, kad kilus skandalui dėl „mailiaus bylos“ (dėl bandymo apgaule gauti 22,5 mln. litų iš ES fondų) Žemės ūkio ministerija skubiai (per savaitę) ir ne konkurso būdu su žiniasklaida sudarė sutarčių už maždaug 2 mln. litų. Ko gero tik sutapimas, kad triukšmas dėl bylos minimo konservatorių žemės ūkio ministro K. Starkevičiaus žiniasklaidoje iškart nutilo.

Naujų ministerijų steigimo patirtį turintys konservatoriai šešėlinį kabinetą išplėtė ir dviem naujomis ministerijomis - Regionų plėtros ir Bendruomenių reikalų. Regionų plėtros ministre konservatorių kabinete

paskirta Seimo narė Agnė Bilotaitė, bendruomenių reikalų ministru - buvęs socialinės apsaugos ir darbo ministras buvusioje vyriausybėje Donatas Jankauskas. Tenka pagirti konservatorius, jog jie mokosi iš savo klaidų – pralaimėję rinkimus valdančiajai koalicijai beveik visuose Lietuvos regionuose, jie suprato, kad tik didžiųjų miestų rinkėjų palaikymo neužtenka norint valdyti šalį. Nepaisant sodybų tuštėjimo ir milžiniškos emigracijos, Lietuvos kaimuose ir mažuose miesteliuose taip pat gyvena žmonės, kurie gana svariai pareiškė savo politinę valią.

Tad belieka konstatuoti, jog Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų (TS-LKD) partijos šešėlinė vyriausybė tikrai nenustebino

visuomenės: ta pati panelė, nelabai nauja ir suknelė... Nors akivaizdu, kad per ketverius metus konservatoriai neatliko planuojamų darbų, bet ministrų portfelius dešinieji „išdalino“ beveik tiems patiems politikams, kurie turėtų prisiimti atsakomybę už ketverių metų nevykusį šalies valdymą. O norint įvertinti buvusios Vyriausybės darbus, išties reikia kur kas stipresnių akinių nei neseniai įsigijo A. Kubilius.

Apklausa puikiai rodo, kad Lietuvos visuomenė netiki tokia „šešėliniu“ kabinetu. A. Kubiliaus vyriausybė, turėjusi net ketverius metus laiko parodyti, ką sugeba, vargu ar begali tikėtis, jog pavyks kiek atnaujintu pavidalu išlįsti iš šešėlio ir ja bus patikėta dar kartą. ■

Kodėl dabartinė Vyriausybė populiari

Todėl, kad ji siekia dialogo su visuomene, teigia žurnalistas Virginius Savukynas savo komentare, skaitytame per LRT radiją.

Vargu ar kas galėjo šiai Vyriausybei prognozuoti populiarumą. Juk, kaip primena V. Savukynas, vos tik prabilus apie koalicijos sudarymą, ji iš karto buvo pavadinta „kriminaline“: „Tikriausiai taip buvo siekta išsaugoti valdžioje konservatorius, o jei to nepavyks, sugriauti būsimo koalicijos autoritetą. Išėjo priešingai – žmonės tai įvertino kaip nenorą gerbti jų pasirinkimą, todėl atsilygino simpatijomis naujai valdžiai“.

Ar daug kas tikėjosi, kad LSDP pirmininkas Algirdas Butkevičius taps ryškiu visuomenės lyderiu? „Juk, – sako V. Savukynas, – apie jį buvo kalbama kaip neryžtingą, neturintį stuburo politiką. O žmonėms patinka drąsus ir bebaimiai, žadantys valdyti tvirta it plienas ranka. Taip, vieniems toks įvaizdas limpa – tarkime, Prezidentai Daliai Grybauskaitėi. Tačiau kitiems jis tampa akmeniui po kaklu. Taip nutiko Andriui Kubiliui, kuris savo inteligento įvaizdį pabandė praturtinti ryžtingo politiko bruožais.

Viskas baigėsi didžia tautos nemeile“.

V. Savukyno nuomone, A. Butkevičius nekartojo klaidos būti ryžtingu bet kokia kaina. „Juk toks ryžtingumas greitai tampa arogancija žmonių akyse. Priešingai, jis pasiūlė naują valdžios kalbėjimo būdą su žmonėmis. Prieš priimant sprendimus, reikia pasitarti. Taip, politikai, politologai, apžvalgininkai labai dažnai pasiūlo iš pomėgio kurti naujas darbo grupes. Tačiau didesnė dalis žmonių tai supranta kitaip: nebus nepamatuotų sprendimų. A. Butkevičius atmetė jau įtvirtintą politikų elgesio modelį: protingas tik tas, kas turi valdžią. Kodėl A. Kubilius ir jo Vyriausybė buvo laikoma arogantiška, nors asmeniškai pažįstantys A. Kubilių kryžiumi gulė, kad jis toks nėra? Todėl, kad buvo nuosekliai kalama mintis: mes darome geriausias sprendimus, o jei kas to nesupranta, patys kalti. Žmonėms tokia laikysena nepatiko, todėl ir nesusklostė pasitikėjimo santykis tarp valdžios ir visuomenės“, – sako V. Savukynas. Tik turėdama visuomenės palaikymą, valdžia gali tikėtis atliekamų reformų sėkmės.

Be abejo, populiarumas – tai ne

patys darbai. Jie yra svarbiausia, pastebi V. Savukynas. Šiai Vyriausybei nori nenori teks priimti sprendimus, kurie visuomenei gali būti ir nemielai, ir šiaip netinkami. „Tačiau šios Vyriausybės ir premjero pasirinkta taktika neužkerta kelio taisyti klaidas, – sako V. Savukynas. – Geriau klaidą ištaisyti, nei bet kokia kaina ginti blogą sprendimą. Be to, jei iš pat pradžių pasakai, kad nesi protingiausias, nors ir užimi aukštus postus, visuomenė yra pasiryžusi atleisti klaidas“. Nes politika, kaip pastebi V. Savukynas, yra viešas bendrų reikalų svarstymas ir ieškojimas geriausio sprendimo.

V. Savukyno nuomone, šios Vyriausybės atvirumas reiškia naują valdžios ir visuomenės santykį. „Ar jis toks ir išliks po ketverių metų? Atsakyti sunku, nes valdžia turi daug pagundų. Atviresnis valdžios ir visuomenės bendravimas visada sunkesnis politikams, patogiausiu užsidaryti valdžios kiute. Tačiau jei ši Vyriausybė nori Lietuvą priartinti prie vakarietiško demokratijos standarto, ji privalo išlaikyti atvirą bendravimą su visuomene“, – teigia V. Savukynas. ■

Mokslo ir verslo bendradarbiavimas deda

pamatus konkurencingai ekonomikai

Kovo 19 d. Seimas Lietuvos mokslų akademijos (LMA) prezidentu patvirtino LMA tikrąjį narį Valdemarą Razumą. Antroji ketverių metų kadencija išrinktajam prezidentui prasideda gegužės 1 dieną.

Nuo 2009 m. LMA vadovaujantis 57 metų biochemikas teigia, kad LMA dėmesio centre turi išlikti nuolatinis, aktyvus išsimokslinimo ir mokslo propagavimas, mokslininkų ir mokslinių tyrimų skatinimas, mokslinių tyrimų etikos puoselėjimas.

Su Lietuvos mokslų akademijos prezidentu, prof. habil. dr. VALDEMARU RAZUMU kalbasi žurnalistas Romualdas Česna.

– Kuo išimtinai ir reikšmingas buvo Jūsų ketverių metų vadovavimo šalies mokslo štabui laikotarpis?

– Pirmiausia norėčiau pasidžiaugti, kad visų Lietuvos mokslų akademijos narių pastangomis ir susitelkimu pavyko įgyvendinti daugelį prieš ketverius metus iškeltų Mokslų akademijos pertvarkos ir jos veiklos plėtros idėjų. Visa tai sudaro 2011 m. gegužės mėnesį Lietuvos Respublikos Seimo patvirtinto naujos redakcijos Lietuvos mokslų akademijos statuto pagrindą. Šiame dokumente išgryninta MA misija, pagrindiniai strateginiai tikslai. Nuo praėjusių metų LMA savo metinės veiklos ataskaitą pristato Seimui.

Mokslų akademijos misija – sutelkus iškilus mokslininkus inicijuoti veiklas, kurios stiprintų Lietuvos gerovę, prisidėtų prie mokslo, socialinės kultūrinės ir ekonominės krašto plėtros.

Reikia pasakyti, kad per praėjusius ketverius metus LMA keliose

srityse pavyko išsikovoti strategines pozicijas. Sakysime, dabar akademija koordinuoja visą mokslo populiarinimo veiklą Lietuvoje. Tai labai svarbus projektas, kurį finansuoja ES struktūriniai fondai. Jame kartu su LMA dalyvauja dešimt partnerių. Veiklos pačios įvairiausios. Pavyzdžiui, visai neseniai buvo pristatytos dvi verstinės mokslo populiarinimo knygos. Projekte numatyta, kad ekspertai atrinks dvylika mokslo populiarinimo knygų – bestselerių, jos bus išverstos, išleistos ir nemokamai platinamos šalies bibliotekose, gimnazijose, mokyklose. Tai tik viena iš pozicijų, kuri tikrai yra svarbi Mokslų akademijai, visiškai atitinka jos misiją ir strateginius tikslus.

Akademija koordinuoja ir periodinių mokslo žurnalų Lietuvoje leidybą. Kartu su keturiolika partnerių leidžiame 47 įvairių mokslo sričių ir kryptų periodinius žurnalus. Tai taip pat mūsų mokslinei visuomenei labai svarbus darbas.

Per praėjusius ketverius metus, sakyčiau, gerokai išaugo ir MA ekspertinis vaidmuo. Akademija ir toliau kuruoja visiems žinomų Lietuvos mokslo premijų skyrimą. Pagal Vyriausybės nutarimą Lietuvos mokslo premijų komisijos pirmininku paskirtas LMA prezidentas.

Akademijai perduotos ir kai kurios Lietuvos mokslo tarybos funkcijos. Pavyzdžiui, LMA nariai atrinka aukštųjų mokyklų studentus, kuriems skiriamos šviesaus atminimo penkių Lietuvos Respublikos prezidentų stipendijos. Tai labai rimta ir atsakinga misija.

Mokslų akademijai taip pat yra pavesta atrinkti kandidatus Švietimo ir mokslo ministerijos premijoms, skiriamoms lietuvių kilmės mokslininkams ir Lietuvos Respublikos pilietybę turintiems mokslininkams, gyvenantiems užsienyje. Beje, Mokslų akademija yra įsteigusi 16 žymiausių Lietuvos mokslininkų vardinių premijų, iš kurių kasmet skiriame po 4 premijas. Už atliktus mokslinius darbus de-

šimt premijų skiriame jauniems mokslininkams ir penkiolika premijų – aukštųjų mokyklų studentams. Taip pat kasmet nuo 2010 m. skiriame metinių stipendijų jauniems mokslininkams.

– Kaip bus tęsiami praėjusios kadencijos darbai? Kokios kyla naujos problemos?

– Rengdama veiklos programą artimiausiems ketveriems metams Mokslų akademija didelį dėmesį skiria tam, kad būtų tęsiami anksčiau pradėti svarbiausieji darbai.

Žinoma, čia iškart kyla ir spres-tinų finansinių problemų. Pavyzdžiui, ką daryti, kad ir toliau, kai baigsis 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos pinigai, būtų leidžiama mokslo populiarinimo literatūra, spausdinami periodiniai mokslo žurnalai.

Kitas aktualus klausimas – kaip stiprinti Mokslų akademijos ekspertinį vaidmenį? Teikdama 2012 m. veiklos ataskaitą Seimui, akademija ne tik įvardys svarbiausias pozicijas, dėl kurių kyla tam tikras susirūpinimas, bet ir pateiks siūlymus, kaip tas problemas spręsti.

Nė kiek neabejoju, kad ne tik valdžia, bet ir visuomenė privalo žinoti, kas už valstybės skiriamus pinigus daroma mokslo ir studijų institucijose. Daroma nemažai, bet ir pinigai dideli. Mokslininkams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai 2011 m. buvo skirta beveik vienas milijardas litų (dėl 2012 m. finansavimo dar nėra paskelbta galutinių skaičių).

– Pastaraisiais metais gerokai išaugo Mokslų akademijos bendradarbiavimo sutarčių su šalies savivaldybėmis ir valstybiniais mokslinių tyrimų institutais skaičius. Kokios konkrečios naudos teikia

toks bendradarbiavimas?

– Šalyje yra 60 savivaldybių, bendradarbiavimo sutartis esame pasirašę tik su septyniomis iš jų, bet ir taip susidaro nemenkas krūvis. Per metus savivaldybėse susikaupia nemažai klausimų, į kuriuos žmonės tikisi gauti atsakymus iš kompetentingų asmenų. Tokios klausimų – atsakymų dienos vietose susilaukia didelio klausytojų dėmesio.

Mokslų akademija, įgyvendindama savo misiją, siekia šių svarbiausių tikslų:

Pastaruoju metu į susitikimus savivaldybėse vyksta ir mums tal-kininkaujanti įmonės „Thermo Fisher Scientific“ Vilniaus padalinio (UAB „Fermentas“) mobili biotechnologinė laboratorija, kuri lankosi gimnazijose. Jaunieji Vilniaus universiteto mokslininkai skaito moksleiviams paskaitas, pasakoja apie nelengvą, bet įdomų mokslininko darbą, kviečia studijuoti universitete. Manome, kad tokie renginiai pasitarnauja moksleivių profesiniam orientavimui, padeda pasirinkti studijų kryptį.

– Kaip vertinate dabartinės Vyriausybės siekį stiprinti ryšius su Lietuvos mokslų akademija?

– Vyriausybės poziciją tartis ir svarbiausiais strateginiais klausimais konsultuotis su Mokslų akademija vertiname labai pozityviai. Ir pradžia gera padaryta. Vyriausybės paprašyta, LMA paskelbė visuomenei savo nuomonę dėl skaliūninių dujų žvalgybos ir gavybos galimo poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai Lietuvoje.

Vyriausybės ir Mokslų akademijos dalykiškam, konstruktyviam

nuosekliai skatinti aukštą mokslinių tyrimų ir studijų lygį, ypač daug dėmesio skiriant svarbiausiems Lietuvos mokslo, kultūros, kalbos, ūkio ir socialinės pažangos klausimams, atsižvelgiant į pasaulio mokslo tendencijas; ugdyti visuomenės kritinį mokslinį mąstymą; puoselėti mokslo ir akademinę laisvę, mokslinių tyrimų etiką.

bendradarbiavimui turėtų pasitarnauti ir pastaruoju metu Krašto apsaugos ministerijoje ministro Juozo Oleko iniciatyva atkurta Mokslo taryba. Ją formuodama ministerijos vadovybė konsultavosi ir su Mokslų akademijos nariais. Tai yra geras ženklas, patvirtinantis, kad LMA yra svarbi mūsų šalies institucija, kad į jos nuomonę atsižvelgiama, su ja konsultuojamasi.

Tikimės, kad mums pavyks sėkmingai plėtoti ir tokią svarbią akademijos Statuto nuostatą, kad Mokslų akademija konsultuoja Seimą ir Vyriausybę, teikia jiems rekomendacijas ir ekspertinius vertinimus.

Įteikiant Lietuvos mokslo premijas. Iš dešinės: Ministras Pirmininkas A. Butkevičius, švietimo ir mokslo ministras D. Pavalkis, LMA prezidentas V. Razumas

siteto Onkologijos institutas, Vilniaus universiteto Chemijos fakultetas, Valstybinis mokslinių tyrimų institutas „Inovacinės medicinos centras“. Manau, kad šiuose tyrimuose žengiama koja kojon su išsivysčiusiomis šalimis, nors, kaip ir visame pasaulyje, dar negalime pasigirti, kad ši sritis verslo požiūriu yra pakankamai išplėta.

– *Kaip viena labiausiai plėtojama mokslo šaka Lietuvoje neretai nurodoma matematika...*

– Man labai malonu pasakyti, kad tos gražios Lietuvos matematikų tradicijos, kurios susiklostė dirbant akademikams Jonui Kubiliui ir Vytautui Statulevičiui, šiandien yra garbingai tęsiamos. Iškilųjų mokslininkų pradėtus darbus puoselėja dabartiniai LMA nariai – akademikai Vytautas Paulauskas, Eugenijus Manstavičius, Mifodijus Sapagovas, akademijos Matematikos, fizikos ir chemijos mokslų skyriaus pirmininkas Feliksas Ivanauskas ir kiti. Tai pasaulinio, tarptautinio lygio mokslininkai, apie kurių darbus būtų galima kalbėti valandų valandas.

Mūsų šalyje tarp stipriausių matematikos kryptų yra tikimybių teorija, matematinė statistika. Stiprūs mūsų informatikai. Sėkmingai dirba, plačiais užmojais garsėja ne tik Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos fakultetas, bet ir Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos institutas (jo direktorius Gintautas Dzemyda yra mūsų akademijos narys).

Vadžių iš savo rankų matematikai neišleidžia. Tęsiamos tradicinės, atsiranda ir visiškai naujos mokslo kryptys. Manau, kad tarptautinėje matematikų veikloje reiškiames neblogai.

Beje, kas kelinti metai Vilniuje rengiamos Tarptautinės tikimybių teorijos ir matematinės statistikos konferencijos, kurios pelnė milžinišką pripažinimą visame pasaulyje.

vos aukštųjų technologijų bendrovės „Fermentas“ produkcijos yra eksportuojama.

Biotechnologijų sritys yra nepaprastai įvairios ir daugialypės, jos aprėpia nepaprastai daug mūsų dabartinės veiklos sričių. Labai džiugu, kad Lietuvoje ištis yra gerų tos srities įmonių. Vien Farmacijos įmonių asociacijoje šiuo metu yra aštuonios rimtos biotechnologijos ar su ja susijusios įmonės.

Plačiai pasaulyje žinomi lietuviški lazeriai. Lazerių mokslo laimėjimai panaudojami nepaprastai aukštos kokybės sudėtinguose moksliniuose prietaisuose, kuriuos gamina bendrovės „Eksma“, „Eksplo“, „Šviesos konversija“. Unikalūs lietuviški spektrometrai naudojami garsiajame Stanfordo (JAV) universitete. Šie prietaisai leidžia tirti molekulių struktūrą ir jų elgseną įvairiose aplinkose, medžiagų savybes. Labai plačiai pasaulyje žinomi Vilniaus universiteto Lazerinių tyrimų centre atliekami tyrimai.

Tarptautiniu lygiu mūsų mokslininkai sėkmingai dirba ir nano(bio) technologijų srityje. Labai rimtai šia problema užsiima Valstybinis mokslinių tyrimų institutas „Fizinių ir technologijos mokslų centras“, Vilniaus univer-

– *Kokiose srityse Lietuvos mokslas yra garsus pasaulyje?*

– Viena iš tokių sričių yra biotechnologija. Ji yra labai svarbi todėl, kad glaudžiai susijusi su biologija, biochemija, chemijos mokslais, mikrobiologija. Daugelis šių mokslo šakų kaip tik pasireiškia atsirandant biotechnologijoms.

Jų svarbą galima pailustruoti Lietuvos įmonių pavyzdžiais. Sakykime, „SICOR Bio Tech Teva“ ar „Biotechfarma“ užsiima biotechnologiniais metodais, kurdamos vaistinius biofarmacinius preparatus plačiam vartojimui. „Biocentras“ – taip pat lietuviška įmonė – kuria ir gamina aplinkos užteršimo valymo, panaudojant mikroorganizmus, priemones. Tai irgi įdomi ir reikalinga sritis.

Didžiausiose pasaulio genetikos tyrimų laboratorijose naudojami minėtos įmonės „Thermo Fisher Scientific“ Vilniaus padalinio (UAB „Fermentas“) produktai. Tai viena didžiausių molekulinės biologijos produktus kuriančių ir gaminančių kompanijų pasaulyje. „Fermentas“ užsiima unikalia veikla – kuria įrankius biotechnologijų pramonei, naujus fermentus, kurie įgalina biofarmacines įmones kurti naujus preparatus. 99 proc. Lietu-

– *Lietuva seniai garsėja baltistikos tyrinėjimais.*

– Nė kiek neabejoju, kad lituanistika, baltistika visuomet išliks aktuali, jos tyrimų plėtojimui skiriama daug dėmesio. Tiek prezidentūroje, tiek Seime į lituanistikos tyrimus žiūrima labai palankiai, siekiama, kad šitos sritys visuomet turėtų išskirtinį dėmesį.

Plačią lituanistikos tyrimų programą įgyvendina didžiausia Lietuvoje mokslinius tyrimus finansuojanti institucija – Lietuvos mokslo taryba. Tai Vyriausybės patvirtinta Nacionalinė lituanistikos plėtros 2009–2015 metų programa. Gimtasis žodis kuo rūpestingiausiai puoselėjamas Vilniaus universitete, kuris yra didžiausias lituanistikos ir vienas svarbiausių baltistikos centrų pasaulyje. Universitete leidžiamas tarptautinis baltų kalbotyros mokslo žurnalas „Baltistica“. Žurnale straipsnius, recenzijas ir informacijas skelbia viso pasaulio baltistai lietuvių, latvių, anglų, prancūzų ir rusų kalbomis. Beje, Mokslų akademija leidžia periodinį mokslo žurnalą „Lituanistica“.

Pagal inovatyvumo koeficientą Europoje iš 27 valstybių užimame tikrai nelabai garbingą 26 vietą, aplenkę tikrai Latviją. Blogiausia tai, kad visos 27 ES valstybės per pastaruosius penkerius metus savo inovatyvumo rodiklį nuolat didina, nepriklausomai nuo sunkumų. Vienintelė Lietuva savo inovatyvumo rodiklį mažina, per tą laikotarpį jis sumažėjo beveik 1 procentu. Tai rodo, kad mūsų visuomenėje įvairūs išsilavinimo, pasitikėjimo mokslu rodikliai yra prastesni nei priimtina.

Mokslininkai žvelgia į naujus tolius

Daugelį problemų sprendžiantiems mokslininkams yra ypač svarbus tarptautinis bendradarbiavimas. Kaip pranešta 2013 m. žiemą Vilniuje vykusioje tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Baltistikos centrai ir Lietuva: baltistika pasaulio kontekste“, šiuo metu pasaulyje, daugiausia Europoje, veikia daugiau kaip 30 lituanistikos centrų, kuriuose per šimtas humanitarų dėsto ir tiria lietuvių kalbą bei kultūrą. Apytikriais skaičiavimais, lituanistiką užsienyje studijuoja daugiau nei šeši šimtai studentų. Lietuvių kalbą užsienio šalių aukštosiose mokyklose studijuojantiems užsienio šalių piliečiams Švietimo ir mokslo ministerija kasmet skiria Lietuvos valstybines Kazimiero Būgos stipendijas. Kas keleri metai Vilniuje rengiami tarptautiniai baltistų kongresai.

– *Kokiose tarptautinėse programose dalyvauja Lietuvos mokslininkai?*

– Nuo 1974 m. Lietuvos MA koordinuoja ir yra atsakinga už UNESCO mokslinės programos „Žmogus ir biosfera“ vykdymą. Dabar jau pasiekta tokia stadija, kai šiai programai skiriama gerokai daugiau dėmesio. Jau pats programos pavadinimas sako, kad tai yra

daugiaplanė programa. Faktiškai jos įgyvendinime turėtų dalyvauti vos ne visos šalies ministerijos bei mokslo ir studijų institucijos.

Mokslų akademija deda nemažai pastangų, kad ši programa įgautų geras apskaitas ir turėtų finansinę paramą. Šiuo reikalu kreiptasi į Vyriausybę. Aplinkos ministerija yra atsakiusi, kad tą programą iš tikro reikia plėtoti, remti finansiškai ir pritarė tam, kad LMA toliau ją kuruotų. Manau, kad finansavimas bus rastas.

LMA taip pat koordinuoja kitą rimtą tarptautinio bendradarbiavimo projektą pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Europos branduolinių mokslinių tyrimų centro (CERN) pasirašytą sutartį. Nuo 2004 m. projektas gaudavo mūsų Švietimo ir mokslo ministerijos lėšų, kad mūsų mokslininkai, nuvykę į CERN, galėtų atlikti bendrus mokslinius tyrimus. Nuo 2012 m. skirtos lėšos ir Mokslų akademijai, kuri skelbia konkursus, kad Lietuvos mokslo ir studijų institucijos galėtų atlikti CERN'ui reikalingus tyrimus jau ir Lietuvoje. Veikla pajudėjo ir labai gerai, kad mūsų mokslininkai kai kuriuos „namų darbus“ gali atlikti Lietuvoje, o su gautais rezultatais vyksta į CERN centrą. Taigi šioje srityje bendradarbiavimas su Europos

► branduolinių mokslinių tyrimų centru yra gana sėkmingas. Beje, aktyviausiai prie CERN programų prisideda mūsų fizikai, matematikai ir informatikai.

– *Kuo mūsų šalies mokslui ir verslui bus svarbūs Lietuvoje kuriami penki integruoti mokslo, studijų ir verslo centrai – slėniai?*

– Mokslo slėnių tikslas yra

formatikos ir komunikacijų technologijas. Savo specializaciją turės ir kiti – „Santakos“ ir „Nemuno“ slėniai Kaune, Jūrinis slėnis Klaipėdoje.

Tokie mokslo ir verslo bendradarbiavimo branduoliai turėtų padėti pamatus aukštosiomis technologijomis paremtai konkurencingai ekonomikai. Kaip rodo užsienio šalių praktika, slėnių veiklos re-

būtų Jūsų nuomonė?

– Prieštaringų nuomonių apie pasaulinę humanitarinių ir socialinių mokslų svarbą ir vietą išties buvo pasirodę internetiniuose portaluose. Vienas autorių net teigė, kad tai neva esą praeities mokslai, kitaip sakant, mokslai, neturintys jokios ateities. Bet mano požiūris yra toks, koks ir buvo: tiek humanitariniai, tiek socialiniai mokslai turi neabejotiną ateitį.

Socialiniuose moksluose atsiranda naujos sritys, pavyzdžiui, viena iš jų – elgsenos ekonomika. Tai sritis, apie kurią daugelis net girdėję nėra. Bet ji sparčiai vystosi ir ypač svarbi versle, kai kalbama apie tai, kaip priimami sprendimai, apie tai, kaip yra mąstoma, kaip yra organizuojamas darbas...

Niekada nesutiksiu su nuomone, kad humanitariniai ir socialiniai mokslai – mokslai be ateities.

– *Dėkoju už pokalbį.*

Mokslų akademijos idėja Lietuvoje buvo iškelta XVIII a. pabaigoje. M. Počobutas ir kiti Vilniaus universiteto darbuotojai parengė jos kūrimo programą, bet jų sumanymas nebuvo įgyvendintas. XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje akademijos, kaip svarbiausio Lietuvos mokslo ir kultūros įstaigos, steigimo idėją puoselėjo Lietuvos mokslo draugijos kūrėjai J. Basanavičius, J. Šliūpas ir kiti.

Akademija, kaip mokslinių tyrimų centras, įkurta 1941 m. sausio 16 d. Vokiečių okupacijos metu, 1944 m., ji buvo uždaryta. Atkurta 1945 m.

Lietuvos mokslų akademijos prezidentai buvo: V. Krėvė (1941), J. Matulis (1946-1984), J. Požela (1984-1992), B. Juodka (1992-2003), Z. R. Rudzikas (2003-2009).

Armėnijos mokslų akademijos delegacija apsilankė Fizinių ir technologijos mokslų centre.
V. Valuckienės (LMA) nuotrauka

koncentruoti studijas, mokslinius tyrimus ir verslą, kad tarp jų vyktų nuolatinė idėjų kaita. Savo mas-tais ir lėšomis tai didžiausias mūsų šalyje vykdomas mokslo ir verslo projektas. Slėnių plėtra daugiausia finansuojama iš ES struktūrinių fondų. Čia jau investuotos didelės lėšos.

Vilniaus „Saulėtekio“ slėnyje numatoma plėtoti lazerių ir šviesos technologijas, medžiagotyra ir nanotechnologijas, puslaidininkų fiziką ir organinę elektroniką. Kitame sostinės „Santaros“ slėnyje bus orientuojamasi į biotechnologiją ir stambiamolekulines medžiagas, molekulinę mediciną ir biofarmaciją, saugios aplinkos tyrimus, in-

zultatai paprastai atsiskleidžia per 10–15 metų.

Mokslo slėnių kūrimo problema neseniai buvo aptarta Vyriausybės pasitarime. Nepaisant rimtų pastangų, „Saulėtekio“ slėnio Vilniuje ir Jūrinio slėnio Klaipėdoje statybose dar neatlikta daug darbų.

– *Globalizacija, socialinio gyvenimo pokyčiai, sparti informacijos ir komunikacijos priemonių raida kelia naujus iššūkius humanitariniams ir socialiniams mokslams. Pasigirsta balsų, kad šie mokslai jau išseko, negali pasakyti nieko svarbaus, kad jų vaidmuo visuomenėje sparčiai mažėja. Kokia*

Mokslo žinios ir politikos sprendimai

Vytautas Dumbliauskas

Algirdo Butkevičiaus vadovaujamos Vyriausybės darbo stilius, kada stengiamasi neskubėti priimti sprendimų svarbiais visuomenės gyvenimo klausimais, kai kuriamos darbo grupės, turinčios išnagrinėti problemą bei siūlyti jos sprendimo būdus, jau tapo aptarimų viešojoje erdvėje objektu.

Vertinimai skirtingi ir net priešingi – nuo pritariančiųjų tokiam darbo stiliui iki teigiančiųjų, kad grupių kūrimas rodo Vyriausybės pasimetimą, kai nežinoma, ką daryti, ir tiesiog tempiamas laikas.

Turint galvoje sprendimų kokybę, reikia pritarioti tokiam naujosios Vyriausybės darbo stiliui. Darbo grupė, sudaryta iš išmanančių tą sritį žmonių ir turėdama bent kelias savaites laiko, gali spėti bent jau apsvarstyti kiek įmanoma daugiau sprendimo alternatyvų, gal net pamodeliuoti kiekvienos alternatyvos galimas pasekmes ir palyginti tas pasekmes. Visa tai tikrai padėtų pasirinkti įmanomai geriausią sprendimą. Tačiau tokių darbo grupių kūrimas bei nevienareikšmiškas jų paskirties vertinimas kelia ir gilesnių pamąstymų apie mokslo žinių panaudojimą politikoje.

Noras, kad valstybė būtų valdoma remiantis mokslo teikiamomis žiniomis, yra greičiausiai tiek pat senas, kaip ir pati valstybė. Visi, kas yra girdėję apie senovės graikų mąstytoją Platoną, žino, kad jau daugiau nei prieš du tūkstančius metų garsiojoje savo knygoje „Vals-

tybė“ jis teigė, jog visuomenę turi valdyti filosofai. Mintis, kad valdovai turi tartis su mokslininkais, buvo gyva visais laikais.

Kaip buvo iš tikrųjų? Tikrovė buvo tokia, kad valdovai valdė taip, kaip jiems atrodė geriausiai. Ar kas nors pasikeitė šiais laikais? Ar šiuolaikiniai valdovai, jei taip pavadinume renkamus partinius politikus, atsižvelgia į mokslo ekspertų nuomonę? Ar galime teigti, kad šiuolaikinės visuomenės valdomos remiantis ekspertų patarimais? Klausimas nelengvas, tačiau atsakymas būtų labiau neigiamas. Taip yra todėl, kad nepaisant ekspertų patarimų, kad ir pačių geriausių, politikai dažniausiai priima tokius sprendimus, kurie jiems naudingi arba bent jau nekenksmingi. Ne taip jau dažnai politikai priima reikalingus, bet nepopuliarius sprendimus, už kuriuos paskui sumoka savo karjera.

Šalia šio politikų profesinio savisaugos instinkto mokslo žinių naudojimą politikoje veikia ir demokratinio žaidimo taisyklės. Viena vertus, mes, piliečiai, norime, kad mūsų išrinkta valdžia savo veikloje remtųsi ne ekstrasensais ar astrologais, bet mokslininkais ir jų atrastomis žiniomis. Dabartinė Vyriausybė gal populiori ir dėl to, kad žmonės mato jos intencijas išsiaiškinti dalykus kuo geriau ir tik po to spręsti. Pasitikėjimas mokslu yra ryškus europietiškosios civilizacijos bruožas, o mes, lietuviai, nesame kokia nors išimtis.

Tačiau yra ir kita demokratinio gyvenimo pusė, reiškianti, kad jokia visuomenės grupė, net ir talen-

tingiausi mokslininkai, negali turėti monopolinės teisės nuspręsti, kas geriausiai atitinka visuomenės interesus. Mes, piliečiai, norime patys dalyvauti mūsų bendro gyvenimo klausimų sprendime. Juk vieni ekspertai pasisako už atominę elektrinę, kiti – prieš, ir tai yra normalu, nes moksle nėra ir negali būti galutinės tiesos. Jei būtų priešingai, nereikėtų politinių partijų, rinkimų, parlamentų. Visuomenę valdytų aukščiausios kvalifikacijos mokslininkai, kurių turimos žinios leistų jiems priimti geriausius sprendimus.

Deja, kaip nėra galutinės tiesos, taip nėra ir geriausio mūsų problemų sprendimo. Mes skirtingai suvokiame problemas ir siūlome skirtingus jų sprendimus. Mokslininkai gali mums padėti apsispręsti, tačiau jie negali už mus nuspręsti. Laimi tie sprendimai, kuriuos palaiko visuomenės dauguma. Todėl Algirdo Butkevičiaus vadovaujama Vyriausybei reikia palinkėti nesureikšminti ekspertų patarimų. Tyrimai, atlikti demokratinėse visuomenėse, rodo, kad nėra jokio tiesioginio ryšio tarp ekspertų žinių ir priimtų politinių sprendimų. Galutinius sprendimus turi priimti politikai, ir jei tie sprendimai netenkina visuomenės daugumos, politikai nepasiteisins, kad taip elgtis jiems patarė ekspertai. Juos rinkėjai tiesiog nubaus.

Kitai tariant, politikai turi laviruoti tarp ekspertų nuomonės ir piliečių lūkesčių, nes tokia yra demokratinio žaidimo logika. ■

Lrt.lt

Krizė pasaulio ir Lietuvos.

Dabartinė pasaulio krizė, pasak ekspertų, atnešė daugiau nuostolių nei koks pasaulinis karas, todėl nenuostabu, kad ji susilaukė neeilinio daugelio tyrėjų dėmesio. Ši krizė, nepaisant jos išskirtinumo dėl globalumo ir gilumo bei aštrumo, tebėra chroniškas laisvosios rinkos ūkio sistemos simptomas, pastaraisiais dešimtmečiais lengvesnėmis formomis besikartojęs maždaug kas aštuonetą metų, o iki aukso standarto panaikinimo – dar dažniau.

Kęstutis K.Urba

Pasaulio ekonomikos guru laikomas žinomas amerikiečių tyrėjas ir publicistas N. Roubinis (N.Roubini) pabrėžia, kad planetos ūkio istorija rodo, jog ekonomika yra buvusi krizinėje recesinėje būsenoje daugiau nei trečdalį laiko. Dabar gi greta pasitikėjimo krizės, finansų krizės, neoliberalizmo krizės, skolų krizės, ES integralumo krizės, arabų pasaulio krizės, vis dažniau prabylama ir apie globalaus kapitalizmo bei dešinioios ir kairiosios minties, politinių judėjimų, nerandančių adekvačių sprendimų, krizes.

Oksfordo (Anglija) ekonomikos žurnalo „Finansų krizės kolekcija“ su kai kuriomis išimtimis atspindi ir tam tikrą akademinės minties ribotumą, suvokus pasaulio krizę bei jos priežastis iš esmės vien kaip finansų sferos problemas, o ne kaip totalią ekonominę-socialinę bei politinę krizę, sąlygotą liberaliai konservatyvios ideologijos bei jos besilaikančių politinių sluoksnių. Tačiau ir tokia, gan vienušiška krizės analizė turi vertingų įžvalgų, pastebėjimų bei išvadų ir siūlymų. Masačusetso (JAV) universiteto prof. J. Krotis (J. Crotty) pastarosios krizės priežastimi laiko pasaulio finansų sistemos liberalizavimą, prasidėjusį praėjusio amžiaus aštuntame dešimtmetyje, bei vadinamosios naujos finansų

architektūros susidarymą. Kredito derivatyvai, kuriuos V. Buffet (W.Buffet, žymus amerikiečių investicinių rinkų žaidėjas) dar prieš dešimtmetį pavadino masinio finansų sistemos naikimo ginklu, sukūrė investicijų ažiotažą ir destabilizavo rinkas. Atsiradę vadinamieji ribotos rizikos fondai veikė kaip nekontroliuojami investiciniai bankai. Jie, taikydami agresyvias rinkodaros schemas, apnaikino nemažą dalį smulkaus bei vidutinio verslo, todėl Europos socialistų aljanso vadovas P. N. Rasmusenas (P.N.Rassmusen), būdamas Europos Parlamento nariu, dar iki krizės pradžios padėjo daug pastangų tokių fondų veiklos ribojimui ir kontrolei.

Katalikiško Teksaso (JAV) universiteto prof. J. T. Harvejus (J.T.Harvey), tyrinėdamas abstrakčius krizių modelius, konstatavo, kad jos gali kilti bent jau dėl kelių esminių priežasčių – investorių lūkesčių neatitikimų realybei ir nesklandumų skolų, žaliavų, gamybos, finansų – valiutų sektoriuose, nors dažniausiai tokie sinergiški, vienu metu stipriau ar silpniau sąveikaujantys, veiksniai gali sukurti pakankamai didelę krizių scenarijų įvairovę skirtinguose pasaulio taškuose. Didžiosios trečiojo dešimtmečio depresijos įveikimo pamokomis (bankų klientų panika, bankų griūtys, bankrotai ir masinis nedarbas) lig šiol tebesivadovauja daugelis politikų, netgi geo- ir ma-

kroekonomistų. Tradicinis receptas – milžiniškos finansų injekcijos pagal Dž. Keinsą (J. M. Keynes, britų ekonomistas), siekiant atgaivinti vidaus vartojimą. Deja, trilijoninės subsidijos į JAV bankus 2008 m. nedavė laukto ekonomikos atsigavimo rezultato, nes darbo našumo kilimas pastaraisiais metais sukūrė naują bedarbių armiją ir naujas problemas. Bene taikliausiai ir glausčiausiai pastarosios JAV krizės esmę vienoje schemoje bus charakterizavęs Harvardo universiteto prof. J. Frankelis (J.Frankell), pristatęs ją dešimtims naujų JAV kongreso narių ir publikavęs „The NY Times“ puslapiuose, tačiau gerai amerikietiškos finansų sistemos brūzgynus atspindintis modelis visgi bus neįvertinęs akivaizdžios naftos kainų išaugimo iki 148 dolerių už barelį pasekmių grandinės. Pabrangus benzinui, trąšoms, maistui į JAV rinkas kliūstelėjo nemaža santaupų dalis, o infliacijos stabdymas, ginant didžiųjų bankų interesus, – palūkanų normos pakėlimas nuo 1,25 iki 5,25 proc. – nemokiomis pavertė vidurinės klasės apačias, kurios masiškai atsisakinėjo kreditan imtų būstų, o tai drauge su kitais veiksniais tiesiogiai išsprogdino nekilnojamojo turto rinką.

Krizinių reiškinių analizei ir jų beatodairiškai kritikai yra skirti ir kairuoliškų autorių – P. Matiko (P.Mattik), A. Samano (A.Samman) ar neomarksistinės profesūros J.

Pagrindinės priežastys

Belami Fosterio (J.Bellamy Foster), A. Klimano (A.Klimann) darbai, kuriuose irgi yra vertų dėmesio argumentų, nukreiptų prieš liberalių tyrėjų pozicijas. Pastarieji vis tik mato galimybę nedidelių, dažnai kosmetinių reformų dėka bankų ir visą ekonomikos sistemą padaryti stabilesne, pirmieji gi reikalauja radikalių permainų, o ne laipsniško, gerai pamatuotos evoliucijos kelio.

Įsigilinus į politinius debatus, patirtis, priemonių planus bei akademinius nepaprasto sudėtingumo bei apimčių krizių supaprastintus modelius, galima konstatuoti šias išvadas:

- politikų sprendimai anaipol ne visada derinasi su geo- ir makroekonominė logika, o atspindi tik tam tikrų sluoksnių interesus dėl paprastos priežasties: daugelis politikų yra buvę teisininkai, humanitarai, o ne ekonomistai. Politikai linkę nepateikti bent jau minimalaus krizės kokybinio modelio ir todėl yra daugiau linkę reaguoti į pasekmes, o ne į svarbiausias priežastis, kurių nepašalinus iš esmės besikartojančios recesijos tebėra įgiję chronišką ciklinį pavidalą;
- finansinio išsilavinimo politikai yra linkę apsiriboti fiskaliniais, monetariniais, biudžetų ribojimo momentais, neapimdami ir ekonominių, o ekonominio išsilavinimo politikai daro priešingai;
- krizinių situacijų įveikimas yra dar neišspręstas, tai aukščiausio sudėtingumo ir lygmens akademinis bei politinis uždavinys. Pateikti kiekybiniai bei kokybiniai modeliai anaipol neapima visų esminių krizių priežasčių,

pasekmių bei svarbiausių dinamių procesų;

- ES bendroji bei valstybių narių legislatūra (*faktinis įstatymų leidybos organų galiojimo laikas, kurios nors šalies įstatymų leidybos organų visuma - Red.*) atsilieka nuo ekonominių bei finansinių reiškinų dvejus, netgi penkerius metus.

Geriau paaiškinti krizės priežastis ir mechanizmus gali tik nuosekli sisteminė jos analizė,

aprepianti svarbiausias sociumo sferas. Glaustai paminėję pačius svarbiausius krizės veiksnius – finansinius bei naftos kainų, aptarintus daugybės autorių, pereikime prie detalesnio ir pilnesnio pasaulio krizės ekonominių priežasčių bei pasekmių bent jau išvardinimo svarbiausiose sferose.

Socialinė-demografinė sritis: nuolat didelis nedarbas, gerokai viršinant 3-5 proc., sukūrė nepakeliamų socialinių išmokų bei skolų ▶

► naštą nacionaliniams biudžetams, apie tūkstantis stambiausių užsienio bankų disponuoja turtu, kurio vertė viršija 100 trilijonų dolerių, jie tebediktuoja vyriausybės savo sąlygas.

Gamybinė-transporto sritis: brangi energetika ir jos importas, ryškus valstybės ūkio agrariškumo profilis (pvz., Graikija), inovatyvumo, verslumo idėjų stoka, neefektyvus ekonominės elgsenos stereotipas.

Finansų sritis: vertybinių popierių – kredito derivatyvų burbulas, „toksiškumas“, nekontroliuotų ribotos rizikos fondų agresyvumas, privataus kapitalo spekuliacijos – realios gamybos nevystymas, buvę skolos, valstybės bei privačios, užsienio prekybos deficitai, kredito reitingų agentūrų neobjektyvumas.

Prekybos sritis: valiutų karai, Kinijos veiksnys, nekilnojamojo turto burbulas (JAV, Ispanija, Lietuva, Latvija, Estija...) sprogimas, sukeltas kreditavimo nepagrįstumo, naftos kainų piko, palūkanų didėjimo.

Politinės ekonominės vadybos sritis: krizės modelio neturėjimas, situacijos neprognozavimas svarbiausių politinių sprendimų terpėje, veiksmų vėlavimas, centralizuoto ekonominio finansinio valdymo stoka ES.

Ideologinės priežastys politikoje ir vadyboje: neoliberalizmo dogma „Rinka pati susireguliuoja“, šoko doktrinos politika, išlaidavimas.

Šių visų išvardintų veiksmų padariniai yra gerai žinomi: skolų išaugimas, bankrotai, defoltai, BVP mažėjimas – recesija, nepasitikėjimo išaugimas, neinvestavimas, bankų, biržų panikos, žaliavų, akcijų, prekių kainų nestabilumas, vidaus vartojimo sumažėjimas. Tai neišvengiamai sukelia milžinišką nedarbą bei nusikalstamumo išaugimą, naujų socialinių išmokų apkrovų biudžetams didėjimą ir so-

cialines įtampas bei neramumus, pagaliau ir gyventojų aplinkos kokybės prastėjimą, ilgaamžiškumo mažėjimą.

Finansų ir ekonomikos krizę Lietuvoje nulėmė šie pagrindiniai veiksniai:

- itin aukšta energetinių resursų – naftos, dujų kaina, daugelį metų sekinusi šalies ūkį;
- nekontroliuotas finansų srautų iš užsienio panaudojimas, pasibaigęs nekilnojamojo turto rinkos „burbulo“ sukūrimu (Latvijoje, Airijoje atsirado niekam nereikalingų būstų). Nekilnojamojo turto rinka, panaudojusi vadybos, reklamos technologijas, sukūrė ažiotažą, susiurbė finansus, gerokai užkėlė būsto kainas virš jų realios vertės – į finansinę išmokų bankams už būstą vergovę pakliuvo ištisa naujoji karta (20- 45 metų amžiaus), iki 700 tūkst. Lietuvos gyventojų (aprašė S. Jakeliūnas, prof. P. Gylys);
- krizę itin paaštrino ir bankinių kreditų stygius 2008 m. rudenį (R. Dagys, V. Gontis) – skandinavų bankai, po 1995-1996 m. Lietuvos bankų griūties užvaldę 70 proc. Lietuvos bankininkystės sektorius, atitraukė dalį resursų iš Lietuvos – apie 20 mlrd. Lt ir pristabdė kreditavimą – perėjo į itin atsargų režimą;
- neadekvati „naktinė“ mokesčių reforma, dar labiau apkrovusi sekinamą ūkį ir sumažinusi jo konkurencingumą: užsienyje, mažinusiame mokesčius, kritus kainoms apie 16 proc., Lietuvos eksportas bendrame rinkų traukimosi fone sumažėjo net apie 1/3, nes dėl PVM augimo mūsų gaminių savikaina tik pakilo. Panaši situacija susiklostė ir vidaus rinkoje, kur kainos buvo kritę 12 proc. Pasėkmė – masiniai bankrotai ir bedarbių armija, šešėlio ekonomikos išaugimas. Įvyko apie

4 tūkst. bankrotų ir išsiregistravimų, apie 50 tūkst. smulkių verslininkų nutraukė veiklą ar nuėjo į šešėlį, bedarbių išaugo piko metu nuo 80 tūkst. iki 328 tūkst., brangiausio valstybės praskolinimo ir emigracijos tempai tapo aukščiausi visoje ES; valstybės skola, įkopusi į penktą dešimtį milijardų litų, visus apkrovė kasmet net 3 mlrd. Lt palūkanų našta, kuri iki krizės nesiekė ir milijardo. Apskaičiuota, kad Lietuvą pasitaraisiais dešimtmečiais yra palikę apie 800 tūkst. gyventojų, kurių didžioji dalis išvyko krizės metais.

Dešiniojo centro propaganda sugebėjo apmulkinti nemažą ekonominės nuovokos neturinčių rinkėjų dalį, prikaltėjusi demagogiją apie „valstybės finansų stabilizavimą“, „krizės suvaldymą“, dangstantgi savas A.Kubiliaus vyriausybės gausias makroekonominės klaidas, dešimtmečius egzistuojančiu „Sodros“ deficitu apkaltinta buvusi ministrė V. Blinkevičiūtė. Nors pagrindinės dešinės kritikos strėlės turėjo būti nukreiptos būtent į nekilnojamojo turto rinkos burbulą radimąsi, kontrolės stoką ir buvusių valdžių liberalųjį bejėgiškumą gelbstint Lietuvos žmones nuo bankinės vergijos bei kuriant produktyvią, tvarią gerovės valstybės ekonomiką, paremtą, visų pirma, darbštumu bei efektyvia vadyba visų labui. ■

Rinka: kairieji ir dešinieji

Aukštos energijos ir maisto kainos bei buksuojanti finansų sistema – problemos su kuromis susiduriame šiandien, didžiaja dalimi atsirado dėl blogos politikos, teigia žymus JAV ekonomistas, Nobelio, premijos laureatas Josephas E. Stiglitzas. Jis pasaulinės krizės akivaizdoje siūlo priimti kairiosios politikos sprendimus. Spausdiname jo straipsnį, kuris buvo publikuotas verslo portale VZ.lt

Tiek kairieji, tiek dešinieji sako, kad siekia ekonomikos augimo. Ar rinkėjai, svarstantys kam atiduoti savo balsą, turėtų į tai pažiūrėti tiesiog kaip į pasirinkimą tarp dviejų alternatyvių vadovų grupių? O kad tai būtų taip paprasta! Šis klausimas iš dalies susijęs su sėkme. Žinoma, yra didelių augimo strategijų skirtumų, dėl kurių visiškai tikėtina sulaukti skirtingų rezultatų. Pirmiausia, skirtingai suprantamas pats augimas. Augimas – tai ne vien BVP didėjimas. Jis turi būti tvarus: jeigu augimo siekiama netausojant aplinkos, paskolomis skatinant vartojimą ar eikvojant retus gamtos išteklius ir nereinvestuojant pajamų, toks augimas nėra tvarus. Augimas taip pat turi būti naudingas bent jau didžiai daliai piliečių. Turto „nubyrėjimo“ ekonomika nepasiteisina, nes augant BVP dauguma gyventojų gali atsidurti dar prastesnėje padėtyje.

Tačiau nereikia aukoti nei augimo, nei lygybės siekio. Valstybė gali spartinti augimą didindama naudą gyventojams. Vertingiausi valstybės ištekliai yra žmonės. Taigi, būtina pasirūpinti, kad kiekvienas realizuotų savo potencialą, o tam visiems reikia sudaryti galimybes siekti išsilavinimo.

Jei visuomenės solidarumas nėra skatinamas, atsiranda papildomų išlaidų, iš kurių ne mažiausios yra tiek visuomeniškai, tiek privačiai sumokamos nuosavybės apsaugos ir nusikaltėlių įkalinimo išlaidos. Paskaičiuota, kad po keleto metų Amerikoje apsaugos sektoriuje dirbs daugiau žmonių nei švietimo sektoriuje. O metai kalėjime gali kainuoti brangiau nei metai Harvarde. Dviejų milijonų amerikiečių įkalinimo (kalinių skaičius vienam gyventojui čia vienas didžiausių pasaulyje) kaina turėtų būti atimama iš BVP, o ne prie jo pridedama.

Antras esminis kairiųjų ir dešiniųjų skirtumas yra jų pozicija dėl valstybės vaidmens skatinant plėtrą. Kairiųjų manymu, valstybei tenka ypač svarbus vaidmuo užtikrinant infrastruktūrą ir švietimą, kuriant technologijas ir netgi plėtojant verslą. Valstybė padėjo interneto ir moderniosios biotechnologijų revoliucijos pamatus. Devyniolikta jame amžiuje Amerikos valstybės finansuojamuose universitetuose atlikti tyrimai suteikė pagrindą žemės ūkio revoliucijai. Tuomet valdžia atradimais leido naudotis milijonams amerikiečių ūkininkų. Paskolos smulkiajam verslui suvaidino lemiamą vaidmenį kuriant ne tik naujas įmones, bet ir ūkio šakas. Paskutinysis skirtumas gali pasirodyti neįprastas: kairieji jau supranta, kaip veikia rinka, ir kokį vaidmenį joje jie galėtų ir turėtų vaidinti. O dešinieji, ypač Amerikoje, to nesuvokia. Naujoji dešinė, kurią įkūnijo Dž. Bušo administracija, yra tiesiog nauja kauke prisidengęs senasis korporatyvizmas. Jie nėra liberalių pažiūrų. Jie tiki stipria valstybe, turinčia didžiulę vykdomąją galią, kuri naudojama esamiems interesams ginti beveik ignoruo-

jant rinkos principus.

Naujoji kairė priešingai – siekia pasirūpinti, kad rinkos veiktų. Nereguliuojamos rinkos pačios savaime gerai neveikia, ir šią išvadą iliustruoja dabartinė finansų krizė. Rinkos gynėjai kartais pripažįsta, kad rinkos griūva, kartais su katastrofiškais padariniais, tačiau tvirtina, kad rinkos „susireguliuoja“ pačios. Didžiosios depresijos laikais buvo girdėti panašių argumentų, kad valstybė neturi kištis, nes ilgainiui rinkos grąžins ekonomiką iki visiško užimtumo lygio. Tačiau, anot garsiojo Dž. Keinso posakio, ilgainiui visi numirsime. Rinkos negali susireguliuoti per atitinkamą laikotarpį. Nė viena vyriausybė negali sėdėti rankas sudėjusi šaliai grimzant į recesiją ar prasižėdant ūkio nuosmukiui, net jei dėl to kaltas nepasotinamas bankininkų godumas ar nevykęs vertybinių popierių rinkų ir reitingų agentūrų rizikos vertinimas. Tačiau, jei valstybė ketina padengti ekonomikos reabilitacijos kainą, ji turi imtis priemonių ir užtikrinti, kad reabilitacijos reikės kuo rečiau.

Dešinieji dažnai savo protinius gebėjimus kildina iš Adamo Smito, tačiau jis ne tik pripažino rinkos galią, bet ir matė jos ribas. Netgi jo laikais verslininkai suprato, kad gali daugiau uždirbti tiesiog susitardami pakelti kainas, nei siūlydami naujos produktus. Būtina turėti griežtus antimonopolinius įstatymus. Vakarėlį surengti nesunku. Tuomet visi jaučiasi puikiai. Tačiau tvaraus augimo skatinimas reikalauja žymiai daugiau pastangų. Kitaip nei dešinieji, šiandien kairieji turi nuoseklią programą, kuri siūlo ne tik spartesnę augimą, bet ir socialinę teisingumą. ■

Kaip žavingos korporacijos plauna

„Naujosios kairės“ ir DEMOS kritinės minties instituto kvietimu Lietuvoje viešo pasaulyje plačiai žinomas korporacijų veiklos kritikas, save vadinantis demokratinio socializmo šalininku Joelis Bakanas (Joel Bakan). Jis dalyvavo diskusijoje tema „Gera korporacija - bloga korporacija: korporacijų socialinė atsakomybė ir jų veiklos pasėkmės demokratijai“. J. Bakanas yra Britų Kolumbijos universiteto Kanadoje teisės profesorius, dirbęs Kanados Aukščiausiąjame Teisme. Tarptautinį pripažinimą pelniusi jo knyga „Korporacija: patologiškas pelno ir galios siekimas“ išversta į daugiau nei 20 kalbų. Knygos pagrindu sukurtas filmas pelnė geriausios dokumentikos apdovanojimą „Sundance“ filmų festivalyje. Savo naujausiuose darbuose J. Bakanas nagrinėja didžiųjų korporacijų rinkodaros bandymus siekti pelno bet kokia kaina, - netgi pasinaudojant silpniausių visuomenės narių lūkesčiais ir „gero gyvenimo“ troškimais.

Spausdiname portale *lyrtas.lt* skelbtą E. Savicko interviu su J. Bakanu.

– Savo knygoje „Korporacija: patologiškas pelno ir galios siekimas“ skatinate korporacijas atkurti jų originalią paskirtį, tai yra tarnauti viešajam interesui. Ar galėtumėte apibrėžti, kaip suprantate viešojo intereso sąvoką ir kodėl tik demokratinė kontrolė gali jį užtikrinti?

– Iš pradžių korporacijos buvo sukurtos, kad gamintų gėrybes, kurių reikia žmonėms ir visuomenei – statytų tiltus, gamintų maistą, atliktų kitas paslaugas. Todėl originali valstybės kuriamų korporacijų idėja buvo daryti būtent tai.

Tačiau pastaruoju metu korporacijos tapo orientuotos pirmiausiai į pelno siekimą, o pelnas tapo svarbesniu ir, tiesą sakant, struktūriškai privalomu. Savo knygoje teigiu, kad mes turite nustoti korporacijas suprasti tik kaip pelno kūrimo priemones, o vyriausybės turėtų jas reguliuoti, idant jos da-

rytų tai, kam iš pradžių ir buvo sukurtos.

– Ar pastebite kokių nors požymių, kad ne tik korporacijos, bet ir valstybės vis labiau elgiasi, kaip psichopatai? Turiu mintyje taupymo politiką, geresnių skolinimosi reitingų siekimą.

– Taip, manau, kad valstybės ir korporacijos yra labai glaudžiai susijusios, nes valstybės kuria korporacijas. Visgi, kalbant psichopato idėjos terminais tarp jų yra skirtumas. Korporacijos yra specialiai suprogramuotos ir įstatymiškai sukurtos savo interesą visada laikyti svarbiausiu, nepaisyti socialinių ar aplinkosaugos problemų.

Valstybės sukurtos kitaip. Jos sukurtos su instituciniu išpareigojimu tarnauti viešajam interesui. Pastaruoju metu valstybės to nedarė, jos buvo labiau orientuotos į kapitalo ir korporacijų interesus,

todėl užsiėmė reguliavimų naikinimu, privatizacija, didino korporacijų pajėgumą siekti pelno, mažino visuomenę nuo žalos ir išnaudojimo saugojusias priemones.

– Teigėte, kad visos korporacijos tik pozicionuoja save kaip socialiai atsakingas, bet galbūt galėtumėte įvardinti kokią nors globalią korporaciją, kuri iš tikro yra socialiai atsakinga?

– Manau, kad yra daugybė korporacijų, turinčių socialinio atsakingumo programas, pavyzdžiui. Jeigu pažiūrėtume į „Nike“ ir „Walmart“ (didžiausias JAV mažmeninės prekybos tinklas pasaulyje – Red.), jie pirmiauja tvarios plėtros problemų srityje.

Jei pažiūrėtume į naftos kompanijas, jos visos tiki aplinkosauga. Tačiau visais šiais atvejais korporacijos socialinio atsakingumo strategija yra skirta jos pagrindiniam ins-

demokratijos pamatus

tituciniam tikslui siekti – pelnui.

Dėl to, nors kai kuriais atvejais socialinio atsakingumo programos ir yra naudingos įvairioms bendruomenėms, tačiau jos vis tiek yra ribotos ir nepakeičia demokratinų vyriausybių visuomeninių institucijų. Būtent jos užtikrina atstovavimą aplinkosaugos ir socialiniams interesams.

– Ką manote apie „Google“ ir jos devizą „Nebūti blogiems“?

– „Google“ devizo „Nebūti blogiems“ problema kyla dėl to, kad jis neturi visiškai jokio teisinio svorio ar prasmės. Tai tiesiog kompanijos įstatuose įrašyta retorinė frazė ir tik direktorių taryba sprendžia, kas yra blogai.

Nėra jokio demokratinio atsakingumo šio sprendimo priėmimo ir nėra jokio būdo priversti principo „Nebūti blogiems“ laikytis. Todėl didele dalimi, kai „Google“ užsiima socialine atsakomybe, kai „Nike“ kuria tvarios plėtros kodeksą arba kai „McDonald's“ sako, kad išgelbės aplinką, tai visų pirma yra retorika. Ji gali būti paremta keliais veiksmais, bet jie bus išsimėtę, paviršutiniški ir pirmiausiai orientuoti į privatų interesą ir naują kompanijai.

– Ar per paskutinius 10 metų, po Jūsų knygos publikavimo, matėte kokį nors progresą, kad korporacijos elgtųsi ne taip psichopatiškai?

– Kalbėdami apie psichopatus dažnai pabrėžiame būtent nežinojimą, kad jie yra psichopatai. Taip atsitinka dėlto, kad psichopatai yra labai žavingi. Pastaruoju metu korporacijos išmoko būti labiau žavingos.

Dabar jos supranta, kad žmonės jų nemėgsta, kad žmonės nori

švarios aplinkos, socialinio teisingumo.

Todėl, kaip žavingi psichopatai, korporacijos dabar sako, kad jos yra geros, kad jos tiki aplinkosauga ir socialiniu teisingumu. Tačiau kasdienėje jų veikloje reikalai nepasikeitė, netgi sakyčiau, kad jie pablogėjo. Taip atsitiko dėl sumažintų reguliavimų. Vyriausybės patikėjo mitu, kad korporacijos gali reguliuoti pačios.

Kada atsigrėžiu į 2008 m. ekonominę krizę, kalbuosi su ekonomistais ir žmonėmis valdžioje, pavyzdžiui, Nobelio premijos laureatas ekonomistas Paulas Krugmanas yra pateikęs tokį požiūrį, kad viena pagrindinių tos krizės priežasčių buvo per pastaruosius 20 metų visiškai išreguluota finansų industrija.

Net nėra klausimo, kad tai susiję. Finansų industrija labai sėkmingai įkalbėjo vyriausybės leisti jai reguliuoti pačią. Vėliau paaiškėjo, kad tai buvo klaida. Tokia pačia klaida ir nelaime gali tapti dabartinis panašus įtikinėjimas dėl aplinkosaugos ir socialinio teisingumo.

– Diskusijoje sakėte, kad esate optimistas ir tikite, kad įmanoma korporacijas sureguliuoti. Kas, Jūsų nuomone, tuos pokyčius turi pradėti?

– Manau, kad pokyčiai turi ateiti iš apačios į viršų, jie turi ateiti per demokratinus procesus iš žmonių.

Problema, kurią matau, yra tai, kad paskutinius 30 metų mes gyvename istoriniame periode, kurio metu demokratijos įtaka ekonomiškai buvo mažinama. Tai leido korporacijoms atgyti XX a. pradžioje turėtas galias ir veikti be jokių realių apribojimų. Viliuosi, kad įma-

nomas projektas, kuris leistų žmonėms per jų vyriausybės atgauti ekonominės veiklos kontrolę.

Kai stebime vyriausybių įgyvendinamas taupymo priemones, valstybių skolų situaciją – visa tai, didžiąja dalimi, yra 2008 m. krizės pasekmės, o 2008 m. krizė yra korporacijų atsakomybės išreguliuojimo pasekmė. Dėl jos žmonės turi užmokėti korporacinio neatsakingumo kainą, kuri atsirado dėl vyriausybių neatsakingumo tas korporacijas reguliuojant.

Ši logika yra pakankamai problematiška, todėl dabar turime atgauti suverenią šių institucijų, keliančių pasaulinę sumaištį, kontrolę. Ar tai būtų ekonomika, aplinkosauga ar bet kuris kitas sektorius. ■

DEMOS kritinės minties institutas, įkurtas 2008 metais, yra nepriklausomas politikos analizės centras („think-tank“), vykdamas tyrimus ir užsiimantis šviečiamąja veikla, skirta darbo judėjimui ir žmogaus teisėms ginti Lietuvoje ir Europoje. DEMOS tikslas yra tapti įtakingu balsu formuojant Lietuvos socialinę ir ekonominę politiką – instituto ekspertai turi daug praktinės ir teorinės patirties. DEMOS prioritetas – gilinti darbo judėjimo tarptautiniu mastu ekspertizę, stiprinti ir įtvirtinti profesijunginės veiklos reikšmę Lietuvoje. DEMOS kritinės minties instituto šviečiamoji veikla nukreipta į socialinės rizikos ir atskirties mažinimą ir darbo rinkos problemų tyrimus.

SPECIALUS ŽURNALO SKYRIUS

Rengiamas kartu su Europos Parlamento Socialistų ir demokratų pažangiojo aljanso grupe ir Lietuvos socialdemokratų delegacija

Jame informuojame apie Socialistų ir demokratų pažangiojo aljanso grupės ir Lietuvos socialdemokratų delegacijos Europos Parlamente veiklą ir požiūrius į Europos bei Lietuvos aktualijas

S&D

Kas slypi už keturių pirmininkavimo prioritetų

„ES pirmininkavimo esmė: pirmininkavimas turi padėti ir visai Europos Sąjungai, ir tai šaliai, kuri pirmininkauja“, – sako Europos Parlamento Socialistų ir demokratų pažangiojo aljanso grupės narys Justas Vincas Paleckis. Jis atsako į „Gairių“ klausimus.

– *Liepos 1 d. didžiojoje EP posėdžių salėje Strasbūre Lietuvos prezidentė pristatys mūsų šalies pirmininkavimo ES tarybai prioritetus. Ar vasara parankus momentas pradėti tokį atsakingą darbą?*

– Dar pirmaisiais ar antraisiais savo darbo EP metais iš kolegų išgirdau: pirmininkavimas antrame pusmetyje yra lengvesnis, negu pirmajame. Esą todėl, kad iškrenta rugpjūtis – atostogų mėnuo, plius

kalėdinės savaitės, tad grynojo pirmininkavimo laiko lieka apytikriai keturi mėnesiai. Su tokiu požiūriu galima pasiginčyti. Juk kaip tik tenka dirbti intensyviau, kad padarytum ne mažiau, negu pirmininkaujančios šalys, turinčios daugiau laiko.

– *Ar šalių pirmininkavimas pusmetį yra veiksmingas ES demokratiškumo įrankis, ar per ilga tai netampa rutinine procedūra?*

– Manau, kad tai yra galimybė demokratiškumą plėsti, daugiau pasiekti žmonių. Bet ar visada tuo efektyviai pasinaudojama? Štai metų pradžioje, prasidėjus Airijos pirmininkavimui, EP užsienio reikalų komitete šios šalies prioritetus pristatinėjo užsienio reikalų ministras, atsakinėjo į klausimus. Nenoriu ižeisti šalį, kurioje teko dirbti ambasadoriumi, tačiau... Ministras, nors ir kalbėjo angliškai, savo gimtąja kalba (ir tuo turėjo tam tikrą pranašumą, nes nereikėjo vertimo), tai darė itin blankiai. Labai aptakai, kartodamas žinomus teiginius, atsakinėjo ir į klausimus – koks nors trečio kurso politologas galėtų panašiai šnekėti. Jautei, kad žmogus nekompetentingas, galbūt buvo neseniai paskirtas ... Toks prisistatymas, man atrodo, buvo minusas ir Airijai, ir pačiam pirmininkavimui. Tokie dalykai, aišku, nepadaeda nei demokratiją skleisti, nei pirmininkaujančios šalies autoritetą tvirtinti. Kaip šešėlinis Aplinkosaugos komiteto pranešėjas dalyvavau taikymo procedūroje (*Europos Tarybos, Europos Komisijos ir Europos Parlamento atstovai kartu ieško kompromiso – Red.*), kada buvo nagrinėjamas naftos ir dujų išga-

vimo iš platformų jūroje klausimas, dėl ko susikirto pramonininkų ir aplinkosaugininkų interesai. Tada posėdžiams pirmininkavo Airijos ambasadorius Briuselyje, kaip pirmininkaujančios šalies atstovas. Jis tas pareigas atliko meistriškai. Tokiais momentais pagalvoji, kaip atrodys mūsų žmonės Briuselyje – ir ministrai, ir ambasadorius Raimundas Karoblis bei jo pavaduotojai, kurie atsidurs tokiaame amplua ateinančiame pusmetyje. Norėtusi, kad tie šansai būtų išnaudoti. Pirmininkavimas tikrai netampa rutinine procedūra, svarbu, kaip tinkamai tuo instrumentu pasinaudojama.

– *Dažnai klausama, diskutuojama, kiek Lietuvos pirmininkavimas ES svarbus pačiai Lietuvai?*

– Atsakyčiau į tą klausimą teigiamai. Žinoma, kai kas saktų, kad nieko ypatingo neatsitiks, jeigu Lietuva pirmininkaus nesėkmingai. Taip, nuo to nesugrius nei ES, nei pati Lietuva, tačiau nepavykęs pirmasis blynas skleistų svilėsių kvapą daugelį metų.

Pirmininkavimo ES esmė, mano galva, yra tokia: pirmininkavimas turi padėti ir visai Europai, ir tai šaliai, kuri pirmininkauja. Todėl prioritetiniai klausimai, kuriuos pirmininkaujanti šalis pasirenka, nebūna svarbūs tik jai. Tai turi būti visos ES prioritetai. Lietuvos pasirinkimas toks: energetinis saugumas, Rytų partnerystės politika (santykiai su Moldova, Ukraina, Baltarusija, Pietų Kaukazo šalimis), Baltijos jūros strategija, kuri svarbi didžiąjai daliai ES valstybių, rytinių sienų saugumas. Manau, dėl bendro išsilavinimo, dėl artimesnio susipažinimo su ES kuo daugiau Lietuvos žmonių privalėtų įsiminti šiuos Lietuvos pirmininkavimo ES prioritetus.

– *Ar jie galėtų prasiplėsti, pasipildyti? Štai Prezidentė Dalia Grybauskaitė, susitikusi su Turkijos prezidentu Abdula Giulu, sakė, jog Lietuva pirmininkaudama stengsis, kad užsitęsios Turkijos derybos dėl narystės Europos Sąjungoje pagreitėtų.*

– Tikrai manau, kad tai netaps mūsų pirmininkavimo vienas prioritetų. Ne Lietuva trukdo Turkijai žengti sparčiau eurointegracijos link, čia skeptiškiausios kitos šalys - Prancūzija, Vokietija, Austrija... Svarbiausia yra Kipro problemos suregulavimas, kas Lietuvai yra tolimas klausimas, kuris daugiau rūpi Pietų valstybėms. Be to, Turkija turi ir vidaus problemų: dėl kurdų, dėl demokratijos įtvirtinimo, padėtis kai kur netgi pablogėjo pastaraisiais metais. Mes šiame procese galim šiek tiek padėti, ir tai bus gerai ir ES, ir Lietuvai, bet tai nebus proveržis.

– *Į kokius svarbiausius pirmininkavimo aspektus norėtumėte atkreipti dėmesį?*

– Svarbu, kaip Lietuvos prezidentė, premjeras,

ministrai, taip pat keli tūkstančiai oficialių asmenų pasirodys įvairiausiose posėdžiuose, susitikimuose, spaudos ir kitokiose konferencijose. Lietuvos atstovams teks vadovauti 1600 posėdžių. Jų dauguma vyks Briuselyje, tačiau Vilniuje pirmininkausime 180 posėdžių, iš jų 22 – aukščiausio arba ministrų lygio. Tai bus nelengvi egzaminai – nepalyginti su tais, kuriuos mūsų prezidentė užtaisė kandidatams į ministrus, uždavusi kelis klausimus angliškai. Ir ne užsienio kalbų mokėjimas lems, nors, žinoma, gebėjimas diskutuoti angliškai, prancūziškai ar vokiškai – privalumas. Svarbiausia bus savo srities išmanymas, sugebėjimas rasti kompromisą, pateikti pasiūlymus ir suburti daugumą jų įgyvendinimui. Ir klysta tie, kurie mano, kad pirmininkaujantieji privalės kovoti už Lietuvos interesus. Nes interesus, kaip minėjau, turės būti europinis. Kas kita, kad sumanus politikas sugebės nepamiršti ir savo šalies reikalų, tačiau to nedemonstruos, nes tokiu būdu labai greitai galima netekti nešališkumo įvaizdžio ir suklupti ieškant sutarimo.

Taigi, šiuo požiūriu pirmininkavimo įvertinimą lems tai, kiek pavyks pastūmėti į priekį bendrus europinius reikalus, ypač pasirinktus prioritetiniais. Be to, dešimtys tūkstančių 27 šalių atstovų bei europarlamentarai, ET ir EK darbuotojai susidarys išpūdį apie Lietuvos pirmuosius asmenis, ministrus ir kitus mūsų pareigūnus. Jis gali būti pozityvus, neutralus arba negatyvus. Tai vėlgi ilgam laikui lems požiūrį į šalį.

Nuo liepos 1-os iki gruodžio 31-os Lietuva tarsi simboliškai pakvies į svečius 27 Europos Sąjungos šalis (kaip tik pirmą mūsų pirmininkavimo dieną į ES įstos 28-oji šalis – Kroatija). Tie dešimtys tūkstančių politikų, tarnautojų, žurnalistų, kurie atvyks į mūsų šalį (nemaža jų dalis – pirmą kartą), dalyvaus ne tik posėdžiuose ar konferencijose. Kelias nuo oro uosto į viešbutį, paslaugos, žvilgsnis pro automobilio langą arba ištrūkus bent trumpam pasivaikščioti į senamiestį ir naujamiestį, patalpos, kur vyksta konferencijos ar posėdžiai, oficialios vakarienės ar apsilankymas kavinėje... Iš tos mozaikos vėl susidarys teigiamas arba neigiamas išpūdis apie Lietuvą ir lietuvius. Per šį pusmetį galime laimėti daugiau, negu per gerą dešimtmetį, investuodami šimtus milijonų į įvaizdžio formavimą. Žinoma, visad reali galimybė ne tik laimėti...

– *Lietuva pirmąkart pirmininkaus ES. Ar tas pirmininkavimas procedūrų prasme skirsis nuo ankstesniųjų?*

– Prieš porą metų, kai įsigaliojo Lisabonos sutartis, pirmininkavimas Europos Sąjungoje tapo lengvesnis ir mažiau atsakingas. Iki tol pirmininkaujančios šalies premjeras (atskirais atvejais – prezi-

► dentas) pirmininkaudavo Europos vadovų tarybos posėdžiuose, o dabar tai daro Tarybos pirmininkas Hermanas van Rampėjus. Ir užsienio reikalų tarybai nebe pirmininkauja atitinkamos šalies užsienio ministras, kadangi turime vyriausiąją įgaliotinę ES bendrai užsienio ir saugumo politikai Ketriną Ešton. Tačiau kiti ministrai, kaip ir anksčiau, pirmininkauja savo srities posėdžiuose.

– Ar galėtų būti, kad nenumatyti įvykiai, situacija ES turėtų įtakos Lietuvos pirmininkavimui, koreguotų jos darbotvarkę ir veiksmus?

– Čia labai rimtas klausimas. Tikrai gali atsitikti, kad tie keturi mūsų prioritetai bus nustumti į šalį, jeigu kultū kokia nors krizė. Pirmininkavimo sudėtingumą labai apsprendžia ir tai, ar tuo metu Europoje, jos kaimynystėje vyksta dramatiški pokyčiai, konfliktai. Nuo 2004-ųjų, kai įstojome į ES, keli tokie konfliktai, krizės, darė didelį poveikį šalių pirmininkavimui. Štai Prancūzijos pirmininkavimą aptemdė ir labai sujaukė darbotvarkę Rusijos-Gruzijos karas, svarbiausias tikslas buvo jį sustabdyti, prie to konflikto užgesinimo Prancūzija labai vykusiai prisidėjo. O štai pirmininkavusiai Čekijai nesisekė tarpininkauti dujų tiekimo konflikte tarp Rusijos ir Ukrainos, nuo kurio nukentėjo ir kai kurios ES šalys, negavo numatyto dujų kiekio. Tai buvo dideli išbandymai pirmininkavusioms valstybėms. Dabar ES vis supurto finansinių krizių bangos – Graikijoje ar Kipre, kitur. Nesame apdrausti nuo panašių atvejų ...

Tikėsimės, kad iki antrojo pusmečio susireguliuos Korėjos pusiasalio įtampas, Irano dalykai. Be

abejo, jeigu kultū kokie nors pasaulinio masto konfliktai, tai pirmininkaujanti šalis pagal visus reglamentus turėtų dalyvauti jų sprendime, vaidinti tam tikrą vaidmenį. Žinoma, svarbesnis vaidmuo tenka didžiosioms valstybėms, bet ir pirmininkaujanti šalis nelieka nuošaly.

Netikėtumai gali kilti nestabilios demokratijos arba autoritariškai valdomose šalyse. Kad ir toje pačioje Baltarusijoje mūsų pirmininkavimo metu įvykiai gali pasisukti į vieną ar kitą pusę. Netgi ir ES valstybėse tai gali atsitikti. Štai Vengrija. Nesakyčiau, kad joje sparčiai tolstama nuo demokratijos, bet ryškėja autoritarizmo požymių. Nuolat taisomas Pagrindinis šalies įstatymas. Ribojama žiniasklaidos laisvė, aukščiausios teisinės institucijos galios. Už tai Briuselis jau keletą metų kritikuoja dešiniųjų pažiūrų Vengrijos premjerą V. Orbaną. Jis nelinkęs nusileisti. Tie dalykai, kurie vyksta Vengrijoje, negerai ir pavojingi. Jeigu santykiai tarp ES ir Budapešto taps dar sudėtingesni, tai gali tapti ir pirmininkaujančios šalies galvos skausmu.

Beje, ankstesnė mūsų dešiniųjų vyriausybė, sakyčiau, demonstratyviai rodė solidarumą su V. Orbanu. Jis buvo atvažiavęs į Vilnių prieš rinkimus, mėgino daryti įtaką. Prisimenu, premjeras A. Kubilius sakė, kad reikia imti pavyzdį iš Vengrijos apribojant Konstitucinio teismo galias, nors tai buvo sukritikuota Europos Komisijos ir Europos Parlamento. Manau, dabartinė vyriausybė tikrai nepalaikytų tokių „vengriškų“ žingsnių.

– Dėkojame už atsakymus.

Paroda apie Neringą – Europos Parlamente

Balandžio 10 d. Europos Parlamento narys socialdemokratas Justas Vincas Paleckis Lietuvos pirmininkavimo Europos Sąjungos Tarybai išvakarėse Europos Parlamente Briuselyje atidarė jo iniciatyva surengtą parodą apie Neringą. Ją sudaro 25 stendai, vaizduojantys Kuršių Nerijos gyventojų istoriją, papročius, tradi-

cijas, Neringos gamtą. Lankytojų dėmesį patraukia unikali kuršių vėtrungės, taip pat keturi klaipe diečio skulptoriaus Vytauto Karčiausko meno kūriniai.

„Netrukus Lietuva pradės savo pirmąjį pirmininkavimą Europos Sąjungoje. Tai bus iššūkis mūsų valstybei, bet aš tikiu sėkme. Kartu tai bus puiki proga daugeliui žmonių iš visų Europos Sąjungos šalių, o ypač iš Briuselio, susipažinti su Lietuva arba atnaujinti pažintį su ja. Tie, kurie nori atrasti vieną gražiausių ir romantiškiausių Lietuvos ir visos Europos kampelių, turėtų būtinai aplankyti Neringą. Kuršių

Nerija yra stebuklas, sukurtas jūros, vėjo, smėlio”, - ragindamas aplankyti Lietuvą ir Neringą į atidarymą susirinkusius pora šimtų svečių europarlamentarų, institucijos darbuotojų ir jų svečių, sakė J. V. Paleckis.

Europos Parlamente eksponuojamą parodą paruošė Neringos miesto savivaldybė. Atidarymo metu koncertavo folkloro ansamblio “Giedružė” nariai, buvo rodomas filmas apie pamario krašto žvejų gyvenimą ir tradicijas „Ten ant maračių“.

Judėjimo laisvės galimybės

2013-ieji paskelbti Europos piliečių metais. Ar mes pakankamai žinome apie savo teises ir ar tinkamai jos įgyvendinamos? Tyrimai rodo, jog tik trečdalis europiečių yra pakankamai informuoti apie savo pilietines teises. Net 70 proc. apklaustų lietuvių pripažino tokios informacijos stoką. „Gairėse“ (Nr.2) buvo pateikta bendra informacija apie ES pilietybę ir pagrindines pilietines teises. Šįkart atkreipiame dėmesį į judėjimo laisvę.

Vilija Blinkėvičiūtė

Europos Parlamento socialistų ir demokratų pažangiojo aljanso grupės narė

Labiausiai patraukli ir žinoma yra ES piliečių teisė laisvai judėti, įsidarbinti, mokytis, studijuoti ir apsigyventi ES valstybėse. Ne savo valstybėse gyvena apie 12 mln. ES piliečių. Lietuviai šia teise naudojami ypač aktyviai, tad tiesiogiai patiria ne tik jos privalumus, bet ir įgyvendinimo trūkumus. Europos Komisija teigia, jog daugiausia piliečių skundų gaunama dėl negalėjimo pasinaudoti laisvo asmenų judėjimo teise. Atvykėliams vis dar yra kliūčių registruojant naują gyvenamąją vietą, gaunant socialines išmokas, pernelyg dideli pateiktinų dokumentų reikalavimai, sudėtingos administracinės procedūros. Dažni atvejai, kai dėl kalbos mokėjimo vietinių įstatymų nepakankamo žinojimo atvykėliai yra darbavio diskriminuojami ir išnaudojami. Į šias ir kitas problemas mes Europos Parlamente nuolat atkreipiame šalių narių ir Europos Komisijos dėmesį. Sudėtingiau pasinaudoti laisvo judėjimo teise yra neįgaliesiems, kurių ES yra apie 80 mln. Mes patvirtinome 2010 -2020 m. Europos strategiją dėl negalios, kurioje numatoma nemažai priemonių neįgaliųjų judumui didinti.

Kasmet teise studijuoti užsienyje pasinaudoja daugiau nei pusė milijono studentų. Tačiau beveik kas trečias, grįžęs į savo šalį, susiduria su įvairiais

sunkumais pripažįstant įgytus diplomus. Tobulintas ir įgytų kvalifikacijų pripažinimas. Pagal dabartinę ES teisinę sistemą savaime pripažįstama tik septynių iš daugiau negu 800 profesijų atstovų kvalifikacija. Kitiems dažnai tenka gaišti laiką laukiant, kol jų kvalifikacija bus pripažinta. Problemą padėtų išspręsti ir savanoriškos Europos profesinės kortelės įvedimas. Europos Parlamente pritarėme naujai „Erasmus visiems“ programai, kuri turėtų dar labiau palengvinti jaunimo judumo ES galimybes. Sieksime, kad bent 20 proc. aukštąjį mokslą įgijusių asmenų būtų studijavę užsienyje.

Su laisvu asmenų judėjimu neatsiejama yra teisė į socialinę apsaugą, kurią garantuoja specialūs reglamentai. Tačiau dėl nacionalinių socialinės apsaugos sistemų skirtumų ir dėl sudėtingo institucijų bendradarbiavimo dažnai žmonės per ilgai laukia išmokų. Būtina šalinti kliūtis ir pensinio amžiaus sulaukusiems judiems darbuotojams, kad būtų išsaugotos jų teisės į pensiją. Kai kurios šalys, norintiems gauti socialinį būstą ar socialines išmokas, reikalauja teisės gyventi šalyje patikrinimo. Mes tai vertiname kaip netiesioginį diskriminavimą dėl pilietybės.

ES piliečiai, kurie suserga arba susižeidžia kitoje valstybėje narėje, turi tokią pačią galimybę naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis, kaip tos valstybės narės piliečiai. Tam padeda Europos sveikatos draudimo kortelė. Be to, remiantis ES socialinės apsaugos derinimo taisyklėmis, galima gauti ir iš anksto planuotas ir patvirtintas gydymo paslaugas užsienyje. Tačiau piliečiams vis dar trūksta išsamios informacijos apie sveikatos apsaugą ES, neužtikrinamos ir galimybės naudotis elektroninėmis paslaugomis. Daug problemų turėtų padėti išspręsti mūsų priimta direktyva dėl pacientų teisių ir tarpvalstybines sveikatos priežiūros paslaugas įgyvendinimo.

Kasmet apie 90 mln. ES piliečių vyksta į trečiąsias šalis ir apie 30 mln. gyvena jose nuolat. Šalyse, kuriose nėra jų valstybės narės ambasados arba konsulato, piliečiai turi teisę į bet kurios valstybės narės konsulinę apsaugą. Lietuvos keliautojams tai yra labai aktuali ►

► paslauga, kadangi mūsų valstybės diplomatiškos atstovybių tinklas nėra pakankamai išplėtotas.

ES gina savo piliečių teises, susijusias su civilinio statuso pripažinimu, turiniais santykiais, tarpvalstybinėmis santuokomis, vartotojų teisių apsauga ir kt. srityse. Praėjusiais metais mes pritarėme teisės aktui, kuris padės išspręsti su paveldėjimu susijusias problemas. Dabar užsienyje gyvenantys lietuviai ir kitų ES šalių piliečiai turės teisę pasirinkti, pagal kurios šalies įstatymus bus tvarkomas jų palikimas. Bus įsteigtas ir Europos paveldėjimo pažymėjimas. Priėmėme ne vieną nutarimą dėl vartotojų teisių ES apsaugos. Neseniai patvirtinome taisyklės, kurios leis pirkėjams ir paslaugų vartotojams pasinaudoti pigia, greita ir nešališka ginčų sprendimo sistema, o kartu išvengti ilgo bylinėjimosi teismuose. Pirkėjai ir vartotojai taip pat galės pateikti skundą internetu. Daug dėmesio skiriama ir keliaujančių įvairiomis transporto priemonėmis teisių apsaugai.

Vis daugiau ES piliečių dalyvauja baudžiamajame

procesuose kitose valstybėse, o apie 30 mln. europiečių kasmet tampa nusikaltimų aukomis. Mes pritarėme direktyvoms, kurios užtikrins, kad baudžiamojo proceso dalyviams ir nusikaltimų aukoms būtų suteikta visa reikiama teisinė, vertėjų ir kt. pagalba. Taipogi įteisintas ir Europos nusikaltimų aukų apsaugos orderis.

ES piliečiai turi teisę balsuoti ir būti kandidatais per rinkimus į Europos Parlamentą ir vietos savivaldos rinkimus gyvenamoje valstybėje narėje. Deja, bet norinčių pasinaudoti šia teise mažėja. 2009 metų rinkimuose į Europos Parlamentą dalyvavo 43 proc. (2004 m. – 45,5 proc.) ES rinkėjų, o Lietuvoje – tik 21 proc. (2004 m. – 48 proc.). Šią tendenciją aiškiau ir nepakankamu informuotumu apie ES ir Europos Parlamento įtaką kiekvieno iš mūsų gyvenimui. Tai patvirtina ir neseniai atlikti tyrimai. Europos piliečių metus, artėjantį Lietuvos pirmininkavimą ES Tarybai bei kitų metų rinkimus į Europos Parlamentą reikėtų išnaudoti geresniam žmonių informavimui apie ES. ■

Europos Parlamentas domisi moterų teisių ir lyčių lygybės aktualijomis Lietuvoje

Lietuvoje lankėsi Europos Parlamento Moterų teisių ir lyčių lygybės komiteto (FEMM) delegacija, vadovaujama jo pirmininko Mikaelio Gustafsono. Europos Parlamento atstovai norėjo susipažinti su Lietuvos pirmininkavimo Europos Tarybai prioritetais bei moterų teisių ir lyčių lygybės politikos įgyvendinimo aktualijomis.

Delegaciją priėmė Lietuvos Respublikos Prezidentė D. Grybauskaitė, europarlamentarai susitiko su Seimo Pirmininko pavaduotoju, Europos reikalų komiteto pirmininku G. Kirkilu, aplankė Europos lyčių lygybės institutą, kuris yra viena svarbiausių ES žmogaus teisių institucijų, vaikų darželį ir dienos centrą „Nendré“, Carito motinos ir vaiko globos namus bei Lygių galimybių plėtros centrą Vilniuje. Įvyko diskusijos su socialinės apsaugos ir darbo ministre A. Pabedinskiene, lygių galimybių kontrolierė A. Burneikiene, Seimo Moterų parlamentinės gru-

Susitikime su Seimo pirmininko pavaduotoju G. Kirkilu. FEMM pirmininkas M. Gustafsonas pirmas iš dešinės.

pės pirmininke M.A. Pavilioniene, Lietuvos nevyriausybinę organizacijų atstovais.

„Vizitas buvo gana įtemptas ir rezultatyvus. Džiugu, jog Lietuva turi kuo pasigirti moterų teisių lyčių lygybės politikos srityje. Manau, kad tai įvertino ir ES, nusprendusi Vilniuje įsteigti Europos lyčių lygybės institutą. Mūsų įstatymai šioje

srityje yra pakankamai geri. Tačiau reikia užtikrinti ir tinkamą jų įgyvendinimą. Smurtas prieš moteris, šeimos ir darbo suderinimas, vyresnio amžiaus moterų užimtumas, nediskriminacija darbo apmokėjimo srityje – tai tik dalis aktualių problemų, kurias reikia ir toliau spręsti“, – reziumavo FEMM komiteto narė Vilija Blinkevičiūtė.

Ar ES finansinė parama padeda įveikti krizę?

Zigmantas Balčytis

Europos Parlamento socialistų ir demokratų pažangiojo aljanso grupės narys

Atsakymas į šį klausimą vienas: taip, padeda. Užtenka paminėti faktą, kad Lietuva jau nuo 2004 m. į ES biudžetą sumoka keliskart mažiau, nei pati gauna.

2007–2013 metais Lietuvai iš ES biudžeto numatyti 36,8 milijardo litų (2004 m. kainomis), o Lietuva į ES biudžetą sumokės apie 6 kartus mažiau. 2013 metų Lietuvos nacionalinio biudžeto pajamos – beveik 29 milijardai litų, iš jų ES ir kitos paramos lėšos – per 7,5 milijardo litų. Taigi šiemet planuojama ES parama Lietuvai sudaro ketvirtį nacionalinio biudžeto pajamų.

Visuomenės nuomonės apklausos rodo, kad labiausiai vertinama būtent ES finansinė parama.

Nuo ES paramos priklausoma ne viena Lietuvos ūkio šaka, o bet koks paramos sumažėjimas gali turėti milžiniškų neigiamų pasekmių valstybei ir jos žmonėms, nors yra tvirtinančiųjų, kad dešimtys milijardų ES paramos litų nepakeitė Lietuvos žmonių gyvenimo. Manau, kad pakeitė, bet galėjo pakeisti labiau. Bendrasis vidaus produktas didėjo, bet ar Lietuva tapo konkurencinga, ar padidėjo jos energetinis saugumas, ar žymiai pasikeitė ekonomikos struktūra, ar tapome didesnę pridėtinę vertę kuriant valstybė?

Svarbūs ir kiti klausimai, į kuriuos vienareikšmio atsakymo nėra. Ar ES paramos lėšos naudojamos efektyviai? Ar nereikės nepanaudotų lėšų grąžinti

atgal į ES biudžetą? Deja, bet naujosios ES valstybės dažnai neefektyviai įsisavina paramą, ir yra abejonių, ar pavyks įsisavinti visą ES paramą, numatytą 2007–2013 metais.

Vien per 2007–2013 m. Lietuvai skirta 23,4 milijardo litų struktūrinės paramos, o praėjusių metų lapkričio pabaigoje jos iš viso tebuvo įsisavinta už 12,5 milijardo litų (53,6 proc. numatytų įsisavinti ES struktūrinės paramos lėšų). Žinoma, ES lėšų dalis pasirašytose sutartyse (87,5 proc. numatytų įsisavinti ES struktūrinės paramos lėšų) teikia vilčių, bet nepanaikina abejonių, kad pavyks įsisavinti visą ES paramą. Pinigai, kurie nebus panaudoti verslui plėtoti, reiškia prarastas darbo vietas, dar daugiau emigravusių žmonių. Skaudžios pamokos.

Reikia pripažinti, kad įsisavinant ES paramą buvo daug blaškymosi, trūko valstybinės ilgalaikės strategijos, kam iš tiesų reikia skirti ES paramos lėšas.

Europos audito rūmai ragina paprastinti ES paramos gavimo procedūras, nes dažnai nacionalinės teisės aktais nustatomos sudėtingesnės taisyklės nei to reikalauja ES. Todėl natūralu, kad valstybės, tarp jų ir Lietuva, kartais pačios nežino, kaip tas taisyklės reikia taikyti.

Taisyklių painiava – vienas iš ES paramos įsisavinimo stabdžių. O juk kuo sparčiau paramos lėšos pasieks Lietuvą ir bus panaudotos, tuo daugiau galimybių sušvelninti krizės įtaką ekonomikai. Nesuprantama, kai iš valstybės tarnautojų lūpų pasigirdavo, kad nereikia jaudintis – ES struktūrinės paramos lėšos niekur nepradings, juk jos skiriamos Lietuvai visam 2007–2013 m. laikotarpiui, taigi pagal sutartis numatyti pinigai gali būti išmokami iki pat 2015 m. pabaigos. 2015 m. mes jau turėsime įsisavinti 2014–2020 m. finansinės perspektyvos paramą. Europos audito rūmų ataskaitose taip pat pažymima, kad valstybės narės prisiima per mažai atsakomybės dėl paramos nepanaudojimo. Prisiminkime mūsų pastatų renovacijos programą. Lėšos nepanaudotos, kaltų nėra.

Dabar, artėjant 2014–2020 m. finansinei perspektyvai, jau atėjo laikas mokytis iš savo klaidų, kurti naują efektyvesnę paramos teikimo schemą, o ne ►

► kartoti nepasiteisusias senąsias strategijas ir taktikas „copy paste“ principu.

Labai svarbu aiškiai nubrėžti kriterijus, į kokias sritis mes privalome investuoti, kad nebūtų beprasmiško lėšų panaudojimo, mokymosi dėl mokymosi, pavyzdžiui, darbuotojų perkvalifikavimo, kai apskritai nėra arba trūksta darbo vietų. Būtina išsirinkti 7-8 prioritetines ūkio sritis ir į jas nukreipti ES paramą. Sritis, kur problemos gali ir turi būti sprendžiamos su aktyvia ES pagalba, yra aiškios – energetikos ir transporto infrastruktūra, informacinės technologijos, mokslo tiriamieji darbai, žemės ūkis, pramonės modernizavimas, turizmas.

Per pastaruosius metus bedarbių skaičius ES viršijo 25 milijonus. Nedarbo lygis ES yra 10,6 proc., o euro zonos valstybėse – 11,6 proc. Beveik kas antras bedarbis neturi darbo ilgiau nei metus. Nedarbo lygis iki 25 metų amžiaus žmonių grupėje kai kuriose šalyse yra didesnis nei 50 proc. Atliktų apklausų duomenys rodo, kad dauguma Lietuvos ir Europos gyventojų yra įsitikinę, kad svarbiausia priemonė krizei įveikti yra parama mažoms ir vidutinėms įmonėms, kad pirmiausia būtina atgaivinti tą verslą, kuris įdarbina didelę dalį darbuotojų.

Natūralu, kad viena iš svarbiausių sričių, kurioje ES jau priėmė ir artimiausiu metu priims svarbių sprendimų – mažų ir vidutinių įmonių veiklos skatinimas. Šios įmonės yra ES ekonomikos ramstis, sudaro daugiau nei 98 proc. visų ES įmonių, daugiau kaip du trečdaliai ES darbo vietų, o sukurta vertė sudaro net iki 60 proc. ES bendrojo vidaus produkto.

ES nusprendė sudaryti sąlygas įmonėms naudotis alternatyviaisiais finansavimo šaltiniais, mažinti įprastą įmonių priklausomybę nuo bankų finansavimo. Europos investicijų bankui (EIB) jau skirti papildomi 10 milijardų eurų, iš viso EIB sudarytos galimybės suteikti 60 milijardų eurų papildomo finansavimo smulkiam ir vidutiniam verslui per kitus 3–4 metus. Yra numatyti ir kiti mechanizmai, kurie bankų sektoriuje sudarys verslui lengvesnes sąlygas gauti finansavimą. Lietuvos įmonės, kurios kurs naujas darbo vietas, taip pat galės pasinaudoti šiais finansiniais mechanizmais.

Numatyta, kad šios priemonės ypač bus taikomos sektoriuose, kuriuose galima sukurti daug darbo vietų – statybų, verslo paslaugų, logistikos, turizmo ir didmeninės prekybos. Taip pat energijos taupymo – pastatų renovacijos, atliekų tvarkymo, antrinio žaliavų perdirbimo programose. Valstybėms narėms taip pat rekomenduojama palaipsniui mažinti darbo apmokestinimą šalyse, kuriose darbo pajamų apmokestinimas yra palyginti didelis ir trukdo kurti naujas darbo vietas. Siūloma

didinti vartojimo, turto, aplinkosaugos mokesčius, papildomas pajamas valstybėms užsitikrinti ne didinant mokesčių tarifus ar kuriant naujus mokesčius, o plečiant apmokestinimo bazes.

Dalį šių mokesčių priemonių, kurios ne tik suteiktų didesnes galimybes kurti ar išsaugoti darbo vietas, bet ir mažintų socialinę atskirtį, planuoja ir dabartinė Lietuvos valdžia.

Efektyvesnę ES paramos panaudojimo sistemą galima sukurti ir transformuojant viešųjų pirkimų sistemą. Viešieji pirkimai sudaro beveik penktadalį ES bendrojo vidaus produkto. Lietuvoje kasmet viešiesiems pirkimams valstybė išleidžia daugiau kaip po 10 milijardų litų, kai prieš dešimt metų kasmet buvo išleidžiama po 2-3 milijardus litų. Akivaizdu, kad viešųjų pirkimų svorį sąlygojo struktūrinių fondų paramos įsisavinimas.

Šiuo metu viešieji pirkimai dažnai atbaido smulkųjį ir vidutinį verslą, nes yra pernelyg sudėtingai reglamentuoti, o smulkesnės įmonės paprasčiausiai neturi galių ir resursų juose dalyvauti. Dėl to valstybės netenka galimai geresnių pasiūlymų, praranda galimybę sustiprinti smulkiojo ir vidutinio verslo segmentą, kuriame sukuriami daugiausiai darbo vietų.

Neabejoju, kad artėja diena, kai bendri viešųjų pirkimų principai galios visose ES valstybėse, specialiai palengvintomis sąlygomis į šiuos pirkimus bus įtraukti smulkieji verslininkai. Be to, Europos Komisija turėtų imtis visų reikiamų priemonių veiksmingai saugoti savo rinką, užtikrinant, kad tik griežtus standartus atitinkantys subjektai patektų į ES viešuosius pirkimus. Būtina pradėti ginti savo rinkas nuo trečiųjų šalių, kurios naudojasi mūsų atviros rinkos privalumais ir dalyvauja ES vykdomuose viešuosiuose pirkimuose, tačiau iki šiol nesuteikia mūsų ūkio subjektams lygiaverčių galimybių patekti į savo rinkas.

Apskritai ES ekonomikos ir rinkos apsauga turi tapti neginčijamu prioritetu. Taip teigiu galvoje turėdamas ne tik tiesioginę ES paramą lėšomis, bet ir paramą sprendimais, teisiniais mechanizmais, kurie leistų didinti verslo, pramonės konkurencingumą tarptautinėje rinkoje. Sunku patikėti, bet didžiulis ES potencialas – 500 milijonų vartotojų ir 20 milijonų verslininkų – be papildomų radikalių sprendimų gali patirti krachą. ES valstybėse narėse masiškai uždaromos įmonės, o gamyba perkeliama į trečiąsias šalis.

Deja, Europos Komisija iki šiol nėra pateikusi jokių konkrečių veiksmų plano, kuris spręstų ES rinkos apsaugos problemas, padėtų išlaikyti darbo vietas gana sudėtingomis tarptautinėmis ir ne visada sąžiningos konkurencijos sąlygomis.

Nauji infrastruktūros objektai tokiose strateginėse srityse kaip energetika, transportas ar telekomu-

nikacijos yra iš tiesų svarbūs, tačiau jiems finansuoti visos ES mastu reikia apie 3 trilijonų eurų. Iš kur paimiti tokias sumas, kada ES struktūrinė parama numato tik 50 mlrd. eurų šiems planams įgyvendinti? Manau, kad ES turi turėti žymiai didesnę savo biudžetą, kad galėtų įgyvendinti bendrus politinius ir ekonominius projektus.

Priklausymas ES pats savaime dar neišsprendžia problemų. Pietų Europos šalių pavyzdžiai rodo, kad net ir trys dešimtmečiai narystės ES ir milijardai eurų struktūrinių investicijų neužtikrino tvarios ekonominės sistemos sukūrimo. Dalį problemų privalome išspręsti patys, be ES paramos. Lietuvos

Z. Balčytis: „Leidimas užsieniečiams pirkti žemę – tik sparčiau padidinus išmokas ūkininkams“

Europos Parlamento Socialistų ir demokratų pažangiojo aljanso grupės narys Zigmantas Balčytis kreipėsi į Europos Komisiją, kad 2014 metais būtų pratęstas draudimas užsieniečiams įsigyti žemės ūkio ir miškų ūkio paskirties žemės Lietuvoje. Šį siūlymą Z. Balčytis sieja su per lėtai didėjančiomis tiesioginėmis Europos Sąjungos išmokomis Lietuvos žemdirbiams.

2003 m. Lietuvos stojimo į Europos Sąjungą sutartyje Lietuvai buvo numatyta teisė 7 metus nuo įstojimo dienos taikyti draudimą užsieniečiams pirkti žemės ūkio paskirties žemę ir miškus Lietuvoje. Ši išimtis buvo grindžiama tuo, jog, nesant tokio apribojimo, iškiltų rimtos grėsmės nacionalinės žemės ūkio paskirties žemės rinkai.

Stojimo sutartyje taip pat buvo numatyta galimybė pratęsti pereinamąjį laikotarpį dar 3 metams. Lietuva pasinaudojo šia galimybe. 2011 m. balandžio 11 d. Komisijos sprendimu Lietuvai suteiktas pereinamojo laikotarpio pratęsimas iki 2014 m. balandžio 30 d.

2004 metais, kai Lietuva stojo į Europos Sąjungą, visuose dokumentuose, susijusiuose su žemės ūkio politika, buvo numatyta, kad išmokos valstybių naujokių ūkininkams pasieks ES išmokų vidurkį 2013 m. pabaigoje.

„Kadangi tai nebuvo pasiekta, turi būti peržiūrėtos ir nuostatos dėl žemės pardavimo užsieniečiams. Europos Komisija, atsižvelgdama į dabartinę žemės

valstybės gyvenimas prašyte prašosi reformų viešojo administravimo, viešųjų pirkimų, teisėsaugos, sveikatos apsaugos ir švietimo srityse. Niekas kitas už mus neišspręs ir socialinių problemų. Turime patys palaipsniui mažinti pajamų atotrūkį tarp dideles ir mažas pajamas gaunančių žmonių, atgaivinti regionų vystymo programas, aktyviai investuoti į viešuosius infrastruktūros objektus ir taip kurti darbo vietas bei sąlygas ekonomikai augti.

Taigi iššūkiai aiškūs ir Lietuvai, ir visai ES. Tikiuosi, kad ES žengs didesnės integracijos, savo rinkų gynimo ir konkurencingumo skatinimo keliu. Reikia kurti naują Europą. Kitokią, nei buvo iki krizės. ■

ūkio situaciją Baltijos šalyse ir Europoje, turėtų suteikti Lietuvai (ir kitoms Baltijos valstybėms) išimtinę galimybę ir po 2014 m. balandžio 30 d. taikyti apribojimus dėl žemės ūkio ir miškų ūkio paskirties žemės įsigijimo užsieniečiams, kol tiesioginių išmokų lygis Lietuvoje nepasieks ES tiesioginių išmokų vidurkio“, - teigia Europos Parlamento narys Z. Balčytis.

Jau dabar aišku, kad iki kitos daugiametės finansinės perspektyvos pabaigos – iki 2020 m. pabaigos, tiesioginių išmokų lygis Lietuvos žemdirbiams gali siekti vos 75 proc. ES vidurkio. Tiesioginių išmokų Lietuvai priartinimas prie ES vidurkio nukeliamas po 2020 metų.

Žemės ūkio perspektyvos Lietuvoje yra tiesiogiai susijusios su ES parama žemės ūkiui. Akivaizdu, kad žemės ūkio paskirties žemės kaina tiesiogiai priklauso nuo tiesioginių išmokų dydžio už hektarą. Tai priežastis, dėl ko Lietuvoje žemė pigesnė, o užsieniečiai stengiasi ją įsigyti, kol išmokos žemdirbiams nepasiekė ES vidurkio. Jie ir dabar turi galimybes įsigyti žemės ūkio paskirties žemės nupirkdami Lietuvoje įsteigtų ir jų kontroliuojamų bendrovių akcijas.

„Šiuo metu dėl itin didelių tiesioginių išmokų žemdirbiams skirtumų palyginti su kitoms ES valstybėmis narėms, Lietuvos žemės ūkis tampa vis mažiau konkurencingas nacionalinėje ir visos ES žemės ūkio rinkose. Panaikinus apribojimus užsieniečiams pirkti žemę, Lietuvos žemdirbiai ne tik turėtų prastesnes konkurencines sąlygas, palyginti su užsienio ūkininkais, bet ir finansiškai nebūtų pajėgūs suformuoti didelių ūkių, ypač gyvulininkystės sektoriuje. Draudimui nustojus galioti neišvengiamai padidėtų ir žemės ūkio paskirties žemės nuomos kaina. Todėl tinkamų ir teisingų struktūrinių žemės ūkio reformų vykdymas nebus įmanomas, kol tiesioginių išmokų lygis už hektarą nepasieks ES vidurkio“, - teigia Z. Balčytis. ■

Privati medicina ir ministro „nusikaltimai“

Sveikatos apsaugos sistemos finansavimo principas buvo toks – pinigai eina paskui ligonį. Tad reikia suagituoti tuos ligonius, kad jie eitų ne į valstybines, bet į privačias gydymo įstaigas. Tuomet paskui ligonį nueis ir pinigai.

Vytenis Paulauskas

Sveikatos apsaugos ministras Vytenis Andriukaitis, vos pradėjęs eiti šias pareigas, susilaukė labai agresyvios kritikos iš įvairių visuomenės grupių. Kodėl?

V. Andriukaičio „nusikaltimas“ buvo tas, kad jis pareiškė, jog valstybės lėšomis visų pirma turi būti finansuojamos valstybinės, o ne privačios gydymo įstaigos. Suprantama, šiais, laisvosios rinkos ideologijos klestėjimo laikais, tokios erėzijos, tokio ideologinio paklydimo daug kas negali atleisti. Visų iki šiol buvusių reformų esmė faktiškai buvo ne spręsti egzistuojančias valstybėje problemas, bet galvoti, kaip valstybės lėšas perpumpuoti į privačias kišenes. Iki šiol sveikatos apsaugos sistema buvo pertvarkoma pagal bankininkų kabinetuose sukurtas schemas, atitinkančias šiuo metu visuomenėje propaguojamą ideologinį modelį. Todėl visi iki šiol buvę sveikatos apsaugos ministrai į jokią kritiką nereaguodavo teigdami, jog viskas vykdoma pagal planą ir niekaip kitaip būti negali.

Reformatorių valia visa sveikatos apsaugos sistema buvo su-skirstyta į tris lygius – pirminį,

antrinį ir tretinį. Pirminiam lygiui priklauso šeimos gydytojų kabinetai, kurių dauguma turėjo būti privatūs. Šeimos gydytojai, reformatorių nuomone, privalo išgydyti 80 proc. ligonių, todėl antriniam ir tretiniam lygiui turėjo likti tik labai nedidelė ligonių dalis – vos 20 proc. Atitinkamai turėjo likti ir antrinio bei tretinio lygio gydymo įstaigų. Imta naikinti ligonines motyvuojant tuo, kad jų daug nereikia nedideliame ligonių srautui.

Šeimos gydytojams buvo priskirta labai daug funkcijų, kurių jie negali tinkamai atlikti. Buvo panaikintos pediatrių ir onkologų specializacijos aiškinant, kad vaikus ir onkologinius ligonius privalo gydyti bendrosios praktikos, šeimos gydytojai. Suprantama, kad dėl to labai pablogėjo gydymo kokybė, nes tai, ką profesionaliai darė onkologai ir pediatrai, dabar mėgėjiškai, neturėdami pakankamos kvalifikacijos, privalo atlikti bendrosios praktikos gydytojai.

Reformatoriai sakė, kad reikia naikinti „sovietinius monstrus“ – didžiules poliklinikas ir vietoje jų steigti nedidelius privačius šeimos kabinetus. Tačiau tai sukėlė didelių nepatogumų ligoniams, nes šeimos gydytojas negali turėti pakankamai įrangos tam, kad galėtų atlikti visus reikalingus tyrimus ligos diagnozei nustatyti. Todėl dabar ligonis privalo blaškytis po visą Lietuvą tam, kad jam padarytų būtinus tyrimus, kad jis patektų pas specialistus. Pas pastaruosius reikia ilgai laukti eilėse tiek dėl to, kad jų yra per mažai, tiek ir dėl ydingos sveikatos apsaugos finansavimo tvarkos. Todėl visai logiška, kad susikūrę privačios

šeimos klinikos stengiasi daryti tai, kas uždrausta daryti valstybinėms gydymo įstaigoms – suteikti kuo daugiau paslaugų, teikti ne tik pirminį, bet ir antrinį bei tretinį lygį atitinkančias paslaugas. Tokia tvarka yra labai patogi ligoniui, nes jis vienoje vietoje iš karto gauna visas jam reikalingas paslaugas.

Valstybinėje gydymo įstaigoje žmogus gauna visa tai, kas jam reikalinga, tik tuo atveju, jeigu jis patenka į labai didelę bėdą. Pavyzdžiui, jeigu žmogus patiria insultą arba infarktą, tai jis vežamas (jeigu, aišku, nespėja iki to laiko numirti) į tretinio lygio ligoninę, kur jam atliekami visi reikiami tyrimai ir gydymo procedūros. Tačiau kodėl ligoniui negalima užtikrinti kokybiško gydymo tada, kol jis dar tik serga, o ne tik tada, kai jis jau miršta?

Pasak V. Andriukaičio, valstybinėse gydymo įstaigose esanti medicininė įranga panaudojama tik trečdaliu. Taigi įranga yra, bet ji pakankamai neišnaudojama, o ligonis paslaugos negali gauti, privalo mėnesius laukti eilėse. Manau, kad tokia padėtis susidaro dėl ydingos gydymo įstaigų finansavimo tvarkos, kai finansuojamos ne gydymo įstaigos, jose esantys etatai, bet finansuojamos ligoniams suteikiamos paslaugos. Tokia finansavimo tvarka sukuria chaosą sveikatos apsaugos sistemoje ir tame chaose labai lengva valstybės lėšas perpumpuoti į privatinių kišenes.

Ligonių kasos nustato ligoniams teikiamų paslaugų įkainius. Kitaip sakant, nustato, kiek laiko ligonis turi sirgti ir kiek už tą jo gydymą reikia mokėti. Tačiau juk ligoniai yra labai skirtingi – vienas gali labai

greitai pasveikti, o kitas nesutyls į jokių valdžios nustatytus normatyvus. Savo ruožtu susidaro labai geros sąlygos gydytojams piktnaudžiauti – jie gali nustatyti netikslias diagnozes tam, kad iš ligonių kasų gautų pinigų brangiems, pelningiems tyrimams ir tariamų ligų gydymui. Sukontroliuoti gydytojų, jeigu jie viską daro pakankamai protingai, praktiškai neįmanoma. Esant tokiai padėčiai ir nepakankamam sveikatos apsaugos finansavimui, ligonių kasos įveda kvotas gydymo įstaigoms. Tuomet medicininė įranga stovi nenaudojama, o ligoniai laukia didžiulėse eilėse.

Norint iš esmės pagerinti padėtį, būtina radikaliai keisti gydymo įstaigų finansavimą – tiesiogiai finansuoti tose įstaigose esamus etatus. Tokiu atveju finansavimas taptų daug skaidresnis. Už etatą turėtų būti mokamas gydytojo kvalifikaciją atitinkantis atlyginimas. Tai neleistų piktnaudžiauti vyr. gydytojams, kurie patys dažnai gauna keliasdešimties tūkstančių litų atlyginimus, o kitiems darbuotojams moka daug mažiau, motyvuodami tuo, jog daugiau pinigų nėra. Laikui bėgant būtų galima etatų skaičių koreguoti priklausomai nuo to, kokie būtų ligonių srautai toje gydymo įstaigoje. Tai, koks turi būti etatų skaičius gydymo įstaigoje, turėtų nustatyti Sveikatos apsaugos ministerija, suderinusi su savivaldybėmis – vietine valdžia. Tačiau negalima vadovautis vien bankininkų direktyvomis arba kokiose nors kitose šalyse esančiais normatyvais ar statistiniais rodikliais. Negalima daryti ir taip, kaip darė buvęs ministras A. Čaplikas ir kiti ministrai, kurie buvai užsispyrę naikino gimdymo, chirurginius, nervų, reanimacijos skyrius aiškindami, jog gydytojas rajoninėse ligoninėse praranda kvalifikaciją, jeigu jis nedirba kaip koks darbininkas prie konvejerio, jeigu, pavyzdžiui, chirurgas neatlieka per dieną bent kelių operacijų.

Jeigu vadovautumėmės A. Čapliko logika, tai turėtume padaryti išvadą, kad ir V. Andriukaitis yra

praradęs savo gydytojo kvalifikaciją, nes jis jau daugiau kaip du dešimtmečius, nuo Sąjūdžio laikų, dalyvauja politikoje. Nežiūrint į tai, V. Andriukaitis, atsitiktinai ejęs pro šalį, sugebėjo iš mirties nagų ištraukti kompozitorių M. Noviką, kuriam buvo sutrikusi širdies veikla. Norėtusi tikėti, kad V. Andriukaitis sugebės reanimuoti ir vos kvėpuojančią Lietuvos sveikatos apsaugą, kurią nori numarinti bankininkai su savo laisvosios rinkos idėjas diegiančiais projektais.

Deja, tai padaryti bus labai sunku, gal net praktiškai neįmanoma. Visi iki V. Andriukaičio buvę sveikatos apsaugos ministrai, nepriklausomai nuo to, ar jie buvo gydytojai, ar kitų specialybių atstovai, nenukrypdami vykdė bankininkų sustrateguotas direktyvas, kurių galutinis tikslas yra privatizuoti sveikatos apsaugą. Būtent tam ir tarnauja sveikatos apsaugos sistemos finansavimo principas – kai pinigai, atseit, eina paskui ligonį. Tad reikia suagituoti tuos ligonius, kad jie eitų ne į valstybines, bet į privačias gydymo įstaigas. Tuomet paskui ligonį nueis ir pinigai. Valstybinės įs-

taigos liks be pinigų, subankrutuos, ir tikslas bus pasiektas. Būtent tokia agitacija dabar ir vyksta.

Sakoma – valstybinėse ligoninėse didelės eilės, o privačiose – eilių nėra, visi šokinėja aplink pacientą, rūpinasi juo. Tiesa, už tą malonumą tenka nemažai sumokėti papildomai. Bet juk, aiškinama, kyšius gydytojams ligoniai moka ir valstybinėse gydymo įstaigose. Deja, nutylimas esminis dalykas – gydytojui, dirbančiam valstybinėje gydymo įstaigoje, pacientas kyšį gali mokėti, bet gali ir nemokėti, jeigu mokėti nenori arba tam neturi pinigų, o privatinius pinigais „patepti“ yra būtina, nes priešingu atveju jie „nevažiuos“ – negyds.

Odontologija jau ir dabar faktiškai yra privati, nes valstybė apmoka tik labai nedidelę paslaugų dalį. Tos privatizacijos rezultatas – gražūs, modernūs dantys tapo tik turtingųjų privilegija. Žinoma, žmogus sėkmingai visą gyvenimą gali pragyventi ir be dantų. Tačiau nejaugi reformatoriai galvoja, kad žmonės gali gyventi ne tik be dantų, bet ir be širdies, plaučių, inkstų ir kitų gyvybiškai svarbių organų? ■

Ne tėvo vežimas, ne sūnus važiuoja

Matyt ateis toks laikas, kai nešališki ateities istorikai tyrinės, kas XX a. pabaigoje-XXI a. pradžioje Lietuvoje buvo statoma, kuriam, bet ir griauinama, naikinama.

Antanas Salys

Neseniai vienas pažįstamas, pagal tautybę tikras žemaitis, pagal specialybę agronomas, o pagal veiklumą tikras visuomenininkas, užsuko pas mane su knygu apie Šakius ryšuliu. Nudžiugino – juk septynerius metus tame rajone dirbau, išvažinėjau jį skersai ir išilgai, pažinau šio rajono žmonių darbštumą ir pamačiau jų žemių derlingumą. Nors prabėgo keli dešimtmečiai nuo teorinio atsisveikinimo su zanavykų kraštu, praktiškai ne visą širdį iš ten išsivežiau. Tebėra trauka.

Taigi, atsivertėm su bičiuliu albumą „Šakių krašto kultūros paveldas“. Išleistas 1999 m. Įžanga parašyta lietuvių ir anglų kalbomis. Po nuotraukomis prieraišai irgi šiomis dviem kalbomis. Tiek Šakių valdžia, tiek piliečiai albumą gali padovanoti svečiams. Vadinasi, paplito ir po pasaulį. Leidinys ištis vertas dėmesio. To krašto bažnyčios, dvarai, žymių žmonių išlikusios sodybos arba tik jų gimtąsias vietas saugantys didžiuliai medžiai ir šiais laikais pastatyti koplytstulpiai. Juk iš 20-ties 1918 m. vasario 16-osios signatarų net trys iš Šakių rajono. Kas septintas! Na, dar piliakalniai bei visa kita, kas gražiai reprezentuoja šį zanavykų kraštą. Išties daug padarė fotografas Vidas Venslovaitis, tiek nuotraukų albu-

man sudėjęs.

Bet štai 44 puslapis. Nuotrauka iš Barzdų miestelio. Nedidukas jis buvo, už jo keli kaimai ir Vilkaviškio rajono riba. Kolūkis irgi vadinosi miestelio vardu. Neblogai tvarkėsi gražų dainininko balsą turėjęs pirmininkas, o šio kolūkio vyr. agronomė vieną kadenciją buvo LTSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo Pirmininko pavaduotoja. Žinoma, visuomeniniais pagrindais. Ir, atrodo, vienintelė taip pagerbta žemės ūkio specialistė. Daug prisiminimų apie Barzdus spėjo galvoje prabėgti, kol žiūrėjau į tą albumą atspausdintą 1928 m. pastatyto kryžiaus, skirtą paminėti Lietuvos nepriklausomybės dešimtmečiui, nuotrauką. Kryžius aptvertas tvorelė, matyti trys namai, pora medžių, pora stulpų su laidais... Bet kad tai būtų viskas. Deja, ne. Parodyta ir tai, kas Lietuvoje atsitiko po antrojo Nepriklausomybės atkūrimo. Neteko girdėti, kad 2010 m. kur nors Lietuvoje būtų statomi paminklai šiam dešimtmečiui įamžinti. O minėtoje nuotraukoje, nelaukiant ir dešimtmečio, jau aiškiai matyti spalvotas šios Nepriklausomybės simbolis – prie vieno namo pastatytas stovas, ant kurio sukabinti įvairiaspalviai padėvėti drabužiai. Prie jų stovi moteris pardavėja. Matyt, šitaip pati susikūrusi sau darbo vietą. Netoli jos pritūpusi kita moteriškė kažką čiupinėja. Matyt, renkasi sau vakarietišką „rūbą“. Nerandu atsakymo, kodėl fotografas šį svetimkūnį „priėmė“ į kadra? O gal Ezopo kalba norėjo visiems parodyti, kur nuėjo Lietuva arba kur ją nuvedė?

Tokių „turgų“ (kai kas juos kažkodėl vadina „landsberginiais“), dėvėtų, padėvėtų ar pigių rūbų parduotuvių pilna kiekviename

mieste. Sukuria darbo vietų. Tik dėl jų prieš tai dešimtys tūkstančių darbo vietų sunaikinta. Kas Lietuvoj liko iš linų fabrikų, tekstilės įmonių. Alytaus medvilnės kombinatė dirbo šeši tūkstančiai darbuotojų. (Prieš sunaikinant jis vadinosi „Alytaus tekstilė“). Telšių „Mastyje“ iki privatizacijos ir sunaikinimo triūsė keturi tūkstančiai moterų ir vyrų. O kiek per visus pirminio ir tolesnio linų produkcijos apdirbimo fabrikus?! Nelabai seniai pranešė, kad pagaliau paskutinį kvapą išleido Plungės „Linų audiniai“, savo istoriją skaičiavę iš prieškarinio laikų. Telšių „Mastis“ savo gimimą irgi skaičiavo nuo tada.

Apie tuos skudurynus esu rašęs dar anksčiau negu pasirodė anas albumas su Šakių paveldu. 1996 m. „Dienos“ laikraštis buvo išspausdinęs straipsnį „Skudurynuose paskendus garbė ir orumas“ su paantrašte „Lietuva dabar neokupuota, bet iš Vakarų vežamais ir kilogramais parduodamais dėvėtais apdarais pažeminta taip, kaip nebuvo dar niekada“. Į publikaciją buvo atsiliepiam. Dar ir anksčiau žymūs mūsų krašto žmonės buvo piktinęsi tuo savo šalies nuopoliu. Tie, kurie visą tarybinį laikotarpį praleido savo gimtajame krašte, o ne kaip Prezidentas V. Adamkus, kuriam per Atlantą visas tas laikas atrodė kaip baisiausia vergovė ir didžiausias skurdas. O štai visiems žinomas rašytojas Jonas Avyžius dėl tokios mūsų valstybės gėdos ir balo, ir raudo. Žinoma, kiek keista, kad toks talentas buvo nuėjęs pas dešiniukus. Bet ir suprast žmogų galima – juk konservatoriai Lenino premijos laureatą būtų be peilio užpjovę ir be druskos suvalgę... Bet jo garsusis romanas „Sodybų tuštėjimo metas“ – dar ne trage-

dija. Tuštėjo tik kaimai, nes žemes gerino melioracija, plačiuose laukuose buvo kur išsitiesti modernesnei technikai. Ir tiems kaimams mažiau reikėjo darbo rankų, užtat jas graibstė Lietuvos miestai. Pramonė plėtėsi regionuose. Žmonės liko Lietuvoje, nors ir tuštėjant sodyboms.

Ar rašytų dabar J. Avyžius naują romaną „Lietuvos tuštėjimo metas“? Šiaip ar taip jo padėtis buvo dvilypė, o kad dešiniukai nuolat neprikaišiotų Lenino premijos, ar ne todėl su jais kartu ėjo į Seimą? Ar ne tokioj dviprasmiškoj padėty dabar atsidūrusi ir mūsų Prezidentė? Juk dabar nepasigirsi, kad dėstei konservatorių nepripažįstamoj aukštojo partinėj mokykloj, jei tenka žiūrėti į jų rankas rinkimų dieną? Juk neturint jokios savos partijos, nebebus antros kadencijos, kaip galėjo nebūt ir pirmosios. Todėl ir tie komplimentai tautos daugumos nemėgstamam demagogijos meisteriui A. Kubiliui ir ta panieka socialdemokratams, „darbiečiams“, „tvarkiečiams“, kurie anuose rinkimuose priešpastatė savo kandidatus. Tad dabar tas križių premjeras jau mojuoja rankute ir žada sumobilizuoti rinkėjus, žinoma, tarp eilučių nepamiršdamas priminti, kad prašo tiek mažai. Gražinti „genijų“ į V. Kudirkos aikštę...

O J. Avyžius vis dėlto buvo doras žmogus su skaudančia širdim dėl skurdančių paprastų žmonių. Tai jo plunksnai priklauso skudurynų zenite parašyti žodžiai: „Bet ką daryt, pasakykit vargšui žmogui, skęstančiam, kai prieš nosį tik skiedra įsikabinti? Kryžiuočių pulkai seniai sudūlėjo Žalgirio laukuose, jų palikuonys šiandien tiesia pagalbos ranką, tartum atsiprašdami už kruvinos praeties skriaudas. O mes jiems delną. Širdis plyšta žiūrint, kaip Vytauto Didžiojo ainiai plaukus rauna vienas kitam dėl palaikio skuduro. Neplauto, susidėvėjusio, skirto išmesti <...>.

Žmogiškasis orumas (nekalbu jau apie tautinę savigarbą) turėtų iš karto gėdai užtvirti kelią. Lietuva – ne sąšlavoms krauti konteineriai, prašom, ponai, atgal su savo krikščioniškais darbais. Bet orumo, savigarbos (kaip ir padarumo) nėra. Tik vežkit, tik duokit! Nuolankiausiai dėkojame už kiekvieną blakę, dovanai įvažiuosiančią į Lietuvą“.

Nepriklausomybės pradžioje Lietuva dar turėjo Pramonės ir prekybos ministeriją. Kol galop viskas buvo atiduota į privačias rankas, o visų šventųjų šventuoju tapo Laisvosios rinkos institutas, kuriame vėliau netrumpą laiką „gaspadinavo“ šventoji Rūta, kurią ir be pavadės visa Lietuva žino iš gailaus balso. Buvęs anos ministerijos vadovas K. Klimašauskas yra garsiai šaukęs, kad kažką reikia daryti, jog šitas skudurynas neplistų po Lietuvą. Anot jo, „Juk tai ne tik tautos paniekinimas ir pažeminimas, kad lietuviui reikia baigti nudėvėti Franco senas kelnes. Tai lietuviškosios lengvosios pramonės smaugimas, dirbančių žmonių varymas į gatvę, rikiavimas prie darbo biržų. Nebūna, kad lazda teturėtų vieną galą. Čia jau lazda atsigręžia prieš valstybės piliečius“.

Mano aną straipsnį perskaičiusi kolegė iš Zarasų Liucija Guzejeva prisipažino, kad anksčiau buvo nusiteikusi prieš bet kokius iš užsienio atbogintus daiktus. Bet kai paskutinis apavas tiek susidėvėjo, kad nešt pas batsiuvį jau buvo gėda, nusipirko padėvėtas basutes. Ir dar pridėjo: „Gal tie, kurie tas prekes gabena iš užsienio ir iš to pelnosi, verti pasmerkimo, bet tų, kurie stovi per dienų dienas prie tų skudurų, išdėstytų vos ne ant šaligatvio, man nuoširdžiai gaila. Ta jauna moteris, iš kurios šiandien nusipirkau senas basutes, tikriausiai su didesniu malonumu dirbtų prie staklių vieninteliame Zarasų fabrikėlyje, jei ten būtų darbo. Ir tas vyrukas, kuris veža į kaimą lagaminą ar maišą dėvėtų drabužių,

gal mieliau plušėtų statyboje ar melioracijoje, jei ten nebūtų sustoję darbai...“

Nors daug laukų užleista piktžolėmis arba, kaip vadinu, botaniniais draustiniais, nors melioracijos griovių karklai negali atsidžiaugt demokratija augti kur tik nori, o Seime nenaikinama jų neliečiamybė, bet Lietuva pernai neturėjo kur dėti grūdų. Ir poetai sako, kad negriš tie laikai, kur praėjo, kaip ir neužtvėnski upės bėgimo. Niekas nebeatveš kviečių ar kukurūzų iš Kanados, kad supenėtume gyvuliams. Dabar mes patys grūdus eksportuojam, tik mėsos importuojam. Ir kam mums tie grūdai, jei turbūt musulmonėjam, savos kiaulienos nebe mėgstam, nebent lenkiškos ar dar labiau europietiškos kas atvežtų... Veršelius susodinam į lėktuvus ir turistiniu reisų į Izraelį. Tiesa, iš ten nei jie, nei jų kaukliai negrižta. Yra kas veršieną mėgsta. Mes patys jos nevalgom, bet iš tų gyvulių nekaltom akim jautienos neužsiauginam. Pamiršom ir lietuviškos avienos, antienos skonį. Užtat kalakutus atradom.

Mažiau grūdų bereikia ir degtinei gaminti, nors turim kelis jos fabrikus, kaip ir turėjom spirito gamyklų. Parduotuvės užverstos užsienietiškais svaigalais. Priveža verslininkai, spirito kontrabandininkai pridėda. Per tą svetimų svaigalų įvairovę, per tą etikečių grožybę neretai savus tokius meistrus į darbo biržą nusiunčiam ir pinigų duodam. Dažniausiai pasiskolintų. Nors gerimas Lietuvoje neišpasakytas. Nė tolimu aidu nebeatsiūkia ta Nepriklausomybės priešaušrio diena, kai Vilniaus Kalnų parke blaivininkai iš butelių į cisterną svaigalus pylė ir geru žodžiu minėjo blaivybės apaštalaų vyskupą Motiejų Valančių.

Tačiau ar skausmingiau valdžios vis periodiškai pasikeičia. Neblogą išmintį parodė naujasis žemės ūkio ministras. Taigi jis tei-

► gia, kad nevalia grūdų iš Lietuvos išvežti. Tegu jie pereina per gyvulius, tegu virsta mėsa, o dar geriau – dešra. O tada jau ant užsieniečių stalo. Lietuvai – pinigai. Daug didesni negu tik už grūdus. Daugiau velėna apžėlusios žemės turėtų plūgai suraikyti. Daug jau tų laukų seniai pūdymauja ir nebežino, kaip tas plūgas atrodo... Kiek atsirastų naujų darbo vietų, žmonės vėl augintų darbo stažą pensijai, imtų algas, mokėtų mokesčius. Valio! Jau taip šaukia žemdirbiai. Ir kiek tos pailsėjusios žemės, tų plėšinių tiktų linams!

O taip – jų buvo Lietuvoj. Tik ar ne išnyks kaip dinozaurai? Gal šis ar kitas žemės ūkio ministras ir juos prisimins. O kol jie pamiršti, kai ką priminsiu. Mano kurso draugė, šviesaus atminimo poetė Elena Mezginaitė vienu savo eilėraščių ragino dainuoti: „Nei toli, nei arti, Lietuvos pakraštį, amžinai, amžinai mėlynuoja linai“. Taip parašė tarybiniais metais, kai tų linų augo daug daug. O kad mini Lietuvos pakraštį, gal turėjo galvoj Šakių rajoną, kuriam lygių linininkystėje nebuvo. Statistikos veteranas P. G. Adlys savo knygoje „Ką radome, turime, palikime“ rašė, kad prieš Antrąjį pasaulinį karą Lietuvoje augo apie 100 tūkst. hektarų linų. Daug jų auginta ir tarybiniais metais, tada rajonai specializavosi, kur vyraus linai, kur cukriniai runkeliai ar bulvės. Anot P. G. Adlio, 1990 m. linų auginta 23 tūkst. ha, o 2006 m. jau tik 2,2 tūkst. ha. Internetu radau naujesnių žinių apie linininkystę. Įstojus į Europos Sąjungą, Lietuvai nustatyta 7500 ha kvota. Kad netrukdytų kitoms Sąjungos valstybėms. Ir tiek nebeaugina. 2004 m. dar pasėjo 5600 ha. Stojant į ES, dar buvo 11 linų fabriku. Lietuvai reikėtų apie 15 tūkst. tonų linų ilgojo pluošto. Savo jau ėmė trūkti, o fabrikai nykti. Pluošto įsiveždavo iš Belgijos, Prancūzijos, Baltarusijos, Ukrainos. Veterinarijos vaistinėse

matyti veršeliams reikalingų sėmenų, atvežtų iš Ukrainos. Sėmenų aliejus yra pats sveikiausias žmonėms iš visų aliejų. Parduotuvėse matyti į 200 gramų buteliukus supilstyto vokiško ir latviško sėmenų aliejaus. Prieš keletą metų Alytuje dar buvo galima pirkti į puslitrius butelius supilstyto ir iš popieriaus padarytu kamščiu užkimšto naminio sėmenų aliejaus. Kažin kaip dabar? Sako, Sūduvoj dar tokio galima gauti. O naujausios liūdno žinios iš interneto. 2001 m. pluoštui buvo pasėta 36 ha, 2012 m. – 8 ha, sėkloms ar aliejui atitinkamai – 440 ir 279 ha.

Prieš mažiau nei du dešimtmečius dėl linų dar būta gražaus optimizmo. Jurbarko rajone, Girdžiuose, buvo surengta Lauko diena. Apžiūrėti žemės ūkio bendrovės ir ūkininkų linai. Būta svečių net iš Prancūzijos, dalyvavo Lietuvos linų augintojų ir perdirbėjų asociacijos pirmininkas Henrikas Braškys (jis ir Šakių rajono Voniškių žemės ūkio bendrovės vadovas), uždariosios akcinės bendrovės „Agrolina“ vadovas Mindaugas Bastys (dabar jis jau ne pirmą kadenciją Seimo narys). Buvo tebeveikusio Jurbarko linų fabriko darbuotojų su savo direktoriumi Jonu Grygartu. Tada, kad pakaktų žaliavos perdirbimui, pats fabrikas nuomojosi žemės ir jo žmonės auginosi linų papildomai. Seniai fabriko nebėra, jis neišsisuko nuo pramonės Lietuvoje griovimo. Nebereikalinga ir Lietuvos linų augintojų ir perdirbėjų asociacija. Bet jau ir tada buvo ritamasi atgalios. Jurbarko rajonas, vis augindavęs po 2400 ha linų, 1995 m. buvo pasėjęs tik apie 200 ha. Tuo tarpu Šakių rajone dar augo 5000 ha linų – kas trečias Lietuvoje auginamų linų hektaras. Jurbarko rajono nusipirktas karuselines linų džiovyklas supirkinėjo šakiečiai.

Ir nors Lietuvos ūkio vystymo tendencijos jau buvo nykios, o po vagnorinės žemės ūkio reformos sunku bebūvo atsigausti, dabartinis

Seimo narys M. Bastys pasakė iki šiol iš atminties neišdylančią frazę: „Linai Lietuvą gali garsinti kaip krepšinis“. Žinojo Mindaugas ką sako. Jo tėvas Juozas Bastys daugelį metų buvo kolūkio pirmininkas Kriukuose. Čia sėmenų derlius iš ha buvo nemažesnis kaip kai kur kitur teprikuldavo grūdų, linų šiaudelių parduodavo aukščiaušios rūšies, už linus žmonės uždirbdavo pasakiškus pinigus, nes ir derliai buvo pasakiški. Rajono valdžia net bardavo pirmininką, kad per daug žmonėms moka. Bet jis buvo nepalenkiamas. Seniai už laukininkystės ir gyvulininkystės rodiklius būtų gavęs Socialistinio darbo didvyrio vardą, bet Šakių rajone tokius vardus jau turėjo du pirmininkai. Seniai nebėra tarp gyvųjų 1992-1996 m. kadencijos Seimo nario J. Basčio. Mirė staiga, nebaigęs kadencijos. Ir kas gali paneigti, kad prie ankstyvos mirties neprisidėjo Lietuvoje siaubingais tempais vykęs žemės ūkio ir pramonės griovimas?

Baigiantis 1992-1996 m. Seimo kadencijai jo Agrarinis komitetas išleido albumą „Rodos, ir karo nebuvo“. Tokį leidinį inicijavo komiteto nariai, tarp kurių buvo ir šviesaus atminimo akademikas, žemaitis Antanas Būdvytis. Važinėjom su juo po Jurbarko rajoną. Į albumą sudėtos vagnorinės reformos nuotraukos iš Žemaitijos – Šakių, Jurbarko, Kelmės, Plungės, Telšių, Šilalės, Akmenės rajonų, Lietuvos šiltnamių griuvėsiai. Minėtos kadencijos pabaigoje speciali komisija suskaičiavo, kad Gedimino Vagnoriaus Vyriausybė Lietuvai vien su nevykusia žemės ūkio reforma padarė 35 milijardus litų nuostolių. Tačiau Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra nė nesiėmė ginti viešojo intereso. Griovėją išgelbėjo Lietuvos rinkėjai, negausiai dalyvavę rinkimuose. O to konservatoriams tik ir tereikia – jie sugrižo į valdžią, o G. Vagnorius – premjerauti. Dabar jau trečią ka-

denciją rinkėjai jo į Seimą nebeįleidžia. Bet užtat darbingo amžiaus vyrui valstybė moka signataro rentą. Mat jis neturi draudžiamųjų pajamų, o neturi todėl, kad nenori dirbti. Seime pasėdėtų, kitus pamokytų. Ne jis vienas toks negarbingas signataras, kai ima iš rentos gyventi. Po praėjusių rinkimų dar trys darbingo amžiaus signatarai ištiesė į rentą lenktus delnus. Tai Saulius Pečeliūnas, Jonas Šimėnas ir Egidijus Klumbys. Du konservatoriai ir „tvarkietis“. Ir renta jiems mokama nuo pirmosios dienos, kai pasibaigė kadencija, nors išsinešė tūkstantines kompensacijas. Nepriklausomybės ir įstatymų kūrėjai nenorėjo gyventi pagal tai, ką sukūrė. O reikėjo eiti registruotis į darbo biržą, gauti iš ten pašalpą, gal persikvalifikuoti, jei darbo nesusirastų, kurį laiką Socialinės paramos skyriai mokėtų daugiau nei 300 litų siekiančias pašalpas. Na, dar yra viešieji darbai, jei neatsiranda tikro darbo. Yra dar atliekų konteineriai, tuščių butelių rinkimas, iš ko minta kai kurie vargšai. Ne, signatarai būti vargšais negali, jie tik vargšų gali pridaryti... Pagaliau ponai darbingo amžiaus signatarai galėjo emigruoti, kaip šimtai tūkstančių jų tautiečių.

Dirba jau šešiolikta Vyriausybė, vienuoliktas premjeras (keturi premjerai dirbo po du kartus). A. Kubilius didžiuojasi, kad jis išbuvo visą kadenciją. Tikriausiai žino ir kodėl, tik nesako. O iš šalies žiūrint atrodo, kad už tai, jog konservatoriai ir įvairiarūšiai liberalai nekėlė savo kandidato į Prezidentus, šalies vadovė jautė ir tebejaučia jiems dėkingumą, o Arūnas Valinskas troško, kad visą kadenciją Gediminas Kazlauskas ištupėtų Aplinkos ministerijoje. Žodis „išdirbtų“ netinka, nes darbų nesimato. Premjerus dar nesunku suskaičiuoti, o kiek iš viso nuo šios Nepriklausomybės paskelbimo buvo ministrų, turbūt nesuskaičiuotų ir didysis statistikas Algirdas Šemeta. Beje, jį statis-

Pasakojimo autorius (dešinėje) su dailininku Boleslovu Motuza-Matuzevičiumi 1984 m. prie Kupiškio marių. *Asmeninio archyvo nuotr.*

tiku padarė Algirdas Brazauskas, nesugalvojęs, kaip kitaip išgrūsti iš Vyriausybės rūmų, kur rado jį konservatorių paliktą sukurtame Vyriausybės sekretoriaus etate. Pažadėjo didesnę algą negu gavo ankstesnis generalinis direktorius ir paliko tuščią kabinetą vedinimui. Nesunku buvo tą finansininką ir Europai atiduot...

Vyriausybių ir ministrų pastovumas yra geras dalykas. Žinoma, jei pasitaiko vykę žmonės. Suprantama, daugiapartinėje sistemoje tai neįmanoma. Bet štai tarybinėje Lietuvoje, kai tebuvo viena partija, Romualdas Sikorskis finansų ministru dirbo 33 metus. Ir kas gali pasakyti, kad jis savo darbo neišmanė? Medardas Grigaliūnas žemės ūkio ministru dirbo 23 metus, o Lietuvos žemės ūkis prilygo Danijos šiai sričiai. Vladislovas Martinaitis Automobilių transporto ir plentų ministerijai vadovavo 21 metus, ir Lietuvos keliai buvo geriausi Tarybų Sąjungoje ir nepeikiami visoje Europoje. Vytautas Kleiza sveikatos apsaugą Lietuvoje tvarkė 20 metų. Ir neprastai. Vienas Aukštaitijos rajonų ligoninės vyriausiasis gydytojas man yra sakęs, kad daug ministrų praleido,

ypač šiais laikais, bet gerbia tik du – Vytautą Kleizą ir Antaną Vinkų. Tie vadovavo sveikatos apsaugai, kiti gi sėdėjo ministro kėdėje, nepalikdami pėdsakų.

Kiek apskritai buvo tokių ministrų (ar tvisterių) kaip R. Palaitis („ne prie ko“), A. Čaplikas (apie skiepus kalbėjęs geodezininkas) ir daug kitų, kurių buvęs Radviliškio rajono „Draugo“ kolūkio pirmininkas Algirdas Malinauskas (nepartinis, bet Socialistinio darbo didvyris) nepriimtų į brigadininkus ar fermos vedėjus. Partijos deleguoja premjerus, ministrus, deja, jos neturi kadrų. Lietuvos vykdomoji valdžia jau trečią dešimtmetį silpna. Praktiškai buvo gal trys savo kėdei ir pareigoms tikę premjerai (duok Dieve, kaip sakoma, kad Algirdas Butkevičius būtų ketvirtas) ir gal apie 20 to vardo vertų ministrų. Nors A. Kubilius gal ir mišias užpirkęs, kad šitai Vyriausybei nesisektų. Ne jis vienas to norėtų. Bet palinkėkim, kad pagaliau kada nors ateitų šventė ir prie Nemuno, Neries, Šešupės, Dubysos, Minijos, Mituvos, Ventos...

Iki šiol Lietuvėlėj taip buvo – lyg ne tėvo vežime ne sūnus važiuotų... ■

Laisvas žmogus ne savo noru

Albinas Klizas

Dėl amžiaus cenzo reikėjo palikti karjeros pareigas. Vyliausi dar iki pavasario, mokslo metų pabaigos, padirbėti. Nesijaučiau nei pavargęs, nei ligų nustekentas, dar nekalbėjau nei su savimi, nei su nematomo pasaulio dvasiomis... Bet kur dėsies – toks įstatymas, jis buvo priimtas dar konservatorių valdymo laikais.

Taigi, lapkričio pabaigoje „atsikračiau“ karjeros valdininko pareigų. Gal garbingiau būtų buvę, jei prašymą būčiau poniai apskrities viršininkei įteikęs pats, bet viduje slapstėsi kipšas ir man nuolat kuždėjo: „Tegu valdžia rodo kas jos valioje“. Principinga ir uoli įstatymo vykdytoja įteikė per kitus valdininkus atleidimo lapelį, net nepasikalbėjusi. Matyt, per žema iš aukštybių nusileisti ir mandagiai padėkoti, kaip sako žmonės, nenukristų karūna. O gal man dar reikėjo pasiderėti – juk sava, partijos bičiulė?

Šiaip tai man su vadinamaisiais savais nesisekė tiek rajone, tiek apskrityje. „Gairių“ žurnale kaip pirštu į akį dūrė toks sakinytis: „Kai pagalvoji, kaip per Nepriklausomybės metus saviškai elgėsi su saviškiais, tai nejauku pasidaro. Kiek savi savų nužudė, net pačių saviusių, kiek savi saviems įdegė vienas kitam keršto žarijų?“ Kai kam ir partija buvo tik priedanga šuoliui į valdžios aukštus postus, užsimaskuoja ir paprasta akimi nelabai pastebėsi. Idėjos žmonių nelabai surasi – dauguma valdininkai, popieriuose paskendę, nuolat kažkur skubą, vaidiną stropuolį, kad tik nereikėtų išgirsti, ką žmogus norėtų paprašyti.

Visų vienodas skubėjimo braižas. Ir bažnyčioje prie klausyklių prieš didžiąsias šventes susispiečia minios atgailautojų, skubiai atbarškina savo nusidėjimus, paroddami, kad esą katalikai, sugrįžę į doros kelią. Tai ne visai dora išpažintis, jeigu rimtai, tai galbūt neužtektų visos dienos, bet kuris kunigas leisis terliotis su tavo nuodėmėmis, atbarškina – ir kokį pusmetį ramu.

O ta man netikėtai padovanota lyg tai laisvė, lyg kažkas neapibrėžto – kapstykis sode kada tik panorėsi, rašyk, kada užsigėsi, nereikės nė su kuo derinti žodžių, pasakymų, lyg nuo to gyvenimas pasikeistų, bet visi, kiek prisimenu, uoliai stengiasi prisidėti ir įrodyti, kad neveltui sėdi, kad jie labai reikalingi, be jų pasaulis apsiverstų.

Kiek metų skrajota puošniais apskrities koridoriais, nugyventa net trys viršininkai, jie buvę skirtingų partijų, reikėjo prisiderinti, tai nieko nuostabaus, kaip žmonės sako, ir šuo kariamas pripranta. Kiek švietimo ministrų nulingavo, o valdininkėliai administracijoje kaip sėdėjo taip ir tebesėdi tyliai. Kai išdraskė net rajonų vidurines mokyklas, visiškai nutilo, atrodo, kad jų ir gyvų nebeliko. Ir ką gali atėję nuveikti nauji ministrai, turėdami tokį „užnugarį“, neišmėtysi jų už ausų, nes juos gina teismai, atleisdamas apsijuoksi ant viso „svieto“, išmokėdamas nemažą kompensaciją. Kai laikas spaudžia, koks ministras prasidės, jei ir jam laikas limituotas. Žiūrėk, politinio vėjelio jau ir nupučiamas kaip pūkelis į dangaus žydrynę be ženklų, kad kažkada buvai ministru.

„Sveikinu, Albinai, kad dabar esi laisvas“, – tą lapkričio pavakarę,

grįžus man iš Klaipėdos, kitame telefono laido gale čiauškéjo mano pažįstama, gera draugė nuo studentavimo laikų mokytoja Česė. Iš kur ana suuodė, o gal numanė, kad būsiu grįžęs iš Klaipėdos? „Atmink, kolega Albinai, tai lemtinga akimirka tavo gyvenime, nors esi laisvas paukštis, bet esi ir niekas – niekam nereikalingas žmogus“.

Aš įsiterpiau: „Atvirai prisipažinsiu – pavargau sprendamas su žmonėmis visokias degančias problemas, o jos kaip degė, taip ir degs – nėra joms pabaigos“. Bet Česė valdingai tęsė: „Supranti – niekam nereikalingas, bet skaudžiausia, kad pirmiausia nususuks tie prisiplakėliai, vadinami draugai, kuriuos ne vieną, kiek žinau, ištempei už ausų, nesvarstydamas, kad iš vadovybės gausi priekaištų. Tikėki manimi, kad ir gatvėje pamatę, kad reikės susitikti, vaidindami tariamą mandagumą linktels galvute ir net ištars žodelį čiau, pridurdami, kad skuba, ir apdairiai nuplasnos į kitą pusę gatvės. Ar turėsi tiek dvasinių jėgų ir sveiko proto susitaikyti, kad tokia tamstos socialinė padėtis mūsų visuomenėje?“

„Česike, sako, kad šuo ir kariamas pripranta, – įsiterpiau, – juk mokykloje turiu ir pamokų, su vaikais pagarbiai sutariu. Jie mane turėtų nuraminti ir išblaškyti nuo tokių kasdieninių negandų. Čia tas mano atsarginis išėjimas, kurį turėjau visais laikais, nes politiniai vėjai kartais labai stipriai papučia ir kuo garantuotas, kad ir tavęs nenupūs?“

Kartais Švietimo ir mokslo ministerijos kolegijos posėdžiuose įspėdavo mane ministrai, kad šioje salėje turiu kalbėti kaip švietimo skyriaus vedėjas, o ne kaip moky-

tojas. Dieve, kad ministerijos pranašai, būtų girdėję mokytojų balsą, bet jiems nuspėjauti – jie vykdytojai, pedagogai atvirai sakydavo: mokyklų griovėjai. Atvyktų į sugriautas rajonų mokyklas, tai įsitikintų, jog iš tos reformos šnipštas – su mokiniais nei pedagogai, nei tėvai nesusikalba, vaikelių nervų sistema išstampta, nualinta. Kas dabar mokyklos gyvenime vyksta, puikiai suvokia mokytojai, bet vargšai, sakyčiau, kantriai tyli, prasižiosi – išlėksi iš darbo. Duonos kąsnis visiems brangus. Negaliu taip tvirtai pasakyti, bet pasilieku tikėti, jog dabarties bjaurastis bus žmonių nupūsta į praeitį.

Beje, ta mano bičiulė Česė visais laikais tokia buvo – susitikus gerokai pažnaibydamas kaip žąsinas. Kalbėdama tiesiog išsiliedavo, nes manęs nevengė. Ir atsitik tu man taip: Klaipėdos apskrities laikraštis paprašė parašyti apie ją apybraižą. Sukau galvą, kokį įtaigesnį pavadinimą sugalvoti, kad skaitytoją pratrauktų. Kartą kirpykloje belaukdamas išsikalbėjau apie mokytojus – prieš mokslo metų pradžią visiems rūpėjo mokykla, mokytojai. Viena moterėlė, sėdėjusi kiek atokiai, nedrąsiai tarstelėjo: „Yra Gargžduose mokytoja tokia, kokia turėtų būti“. Apsidžiaugiau – geresnio pavadinimo turbūt nesugalvos ir žurnalistai profesionalai. Taikliai pasakė paprasta moterėlė, neragavusi jokių mokslų, tik leidusi savo anūkėlius į tą gimnaziją, kurioje ilgus metus dirbo mokytoja lituanistė, ekspertė Česė. Tokio pavadinimo apybraiža ir pasirodė „Klaipėdos“ laikraštyje.

Dažnai imdavau plunksną ir kaip pelė kokioje sutrešusioje bakūžės sienoje krebždėdavau, bet pasikeitė technologijos, suspėjome žengti su gyvenimu, ir dabar sutinku naują dieną betarškindamas kompiuterį. Štai ir dabar rašydamas galvoju, ar pasitvirtins Česės vizija. Kaip bežiūrėtum, nenusisuko žmonės nuo manęs: trečiai

kadencijai išrinko į Klaipėdos rajono savivaldybės tarybą, vadovauju Švietimo, kultūros ir sporto komitetui. Tai negaliu tvirtinti, kad tikrai esu laisvas žmogus.

Taip begalvodamas prisimenu laikus, kai dirbau Klaipėdos rajono tuometinio vykdomojo komiteto Švietimo skyriaus vedėju. Tada rajonui vadovavo Domijonas Karečka. Seniai jis iškeliavo į gimtąją Plungę, amžinam poilsiui atgulė kapinėse ant aukšto kalnelio. Prisimenu, kaip prie jo amžinojo poilsio vietos sakiau atsisveikinimo kalbą, bet ar gali tokią jaudinančią akimirką aprėpti tokio rajono vadovo nueitą kelią. Kartais aš jį netikėtai sutinku sapnų karalystėje, atrodo, aiškinamės, kodėl Priekulėje sutriko katilinė, kodėl nešildo vidurinės mokyklos pastato. Prabudęs suvokių, kad sapnuoju prabėgusį gyvenimą, bet tie išgyvenimai giliai įsirežę į smegeninę, ir po daugelio metų negali jų išbraukti iš atminties. Daugelis tų laikų gargždiškių dabar įgelia dabartinei valdžiai: „Būtų gyvas Karečka – visi reikalai eitų kaip iš pypkės, nereiktų tamptyti virvę po žolę, ir raštai rašteliai ne ilsėtusi stalčiuose, viskas strimgalvais spręstųsi.“ Pamenu, kaip juokėsi Gargždų J.Basanavičiaus gatvės gyventojai, kai aš „Bangos“ laikraštyje rašiau vieną straipsnį po kito apie geležinius saugos kalnelius, tai tęsėsi beveik metus. Tokį signalą D.Karečka laikraštyje perskaitęs, taip būtų užkaitinęs administracijos darbuotojus, kad per savaitę, na, per dvi, būtų sutvarkę minėtos gatvės reikalus, net šuo nesuspėtų suloti.

Nežinau, ar dabartinės administracijos vadovai organizuoja mėnesio gamybinius pasitarimus, bet tada jų metu niekas sausas nelikdavo. Sugebėjo pirmininkas taip pasakyti kiekvienam vadovui ir taip įtaigiai, kad nieko nelikdavo – tik lįsti po stalą. Visus vertė dirbti be atsipalaidavimo, nes neatlikus duotų užduočių taip tave paglos-

tys, kad be atsikvėpimo šoksi per virvutę ir ilgam neišmėsi iš galvos, jei primirši – tai prisispapnuos.

Kiek pamenu, visur reiklus dėmesys. Tais laikais ledai, įpakuoti baltuose popieriukuose, vaikams ir suaugusiems buvo pardavinėjami tiesiog gatvėse. Vienąkart per vidaus raciją kviečia pirmininkas pas save į kabinetą. Tik pravėrus duris pirmininkas iškart veda prie praviro lango:

–Vedėjau, pažiūrėk, kaip baltuoja mūsų aikštė. Negi eidamas po pietų pro šalį nepastebėjai? Ar mokyklose jūs mokinius mokote elementarios tvarkos?

Po šio nemalonaus dialogo ėmiausi darbo – tie patys vaikai, kurie baltus popieriukus paskleidė po paradinę aikštę, taip greitai surinko, kad pirmininkas patenkintas net aiktelėjo.

–Įspėkite mokytojus, kad jie su vaikais padirbėtų, reikia tvarką skiepyti iš mažų dienų.

Kartais lyginu Gargždų miesto seniūnijos veiklą, negaliu tvirtinti, ką atsikėlęs iš amžinybės sakyti seniūnui pirmininkas, kuris, žiūrėk, per pietų pertrauką užsukdavo į miesto parką. Nežinau, kokiais žodžiais prabiltų, matydamas, kaip medžių lapų krūvos riogso parke ir prie „Kranto“ mokyklos per žiemą iki pavasario, o ant šaudyklos žaliuoja berželiai.

Man dažnai kyla klausimas, kaip D. Karečkai sektųsi dirbti mūsų demokratijos sąlygomis. Kaip ten būtų, jis buvo tikras to laiko „gaspadorius“. Jeigu atsirastų žurnalistas, padėčiau jam parašyti knygą apie D. Karečką, nes mane stebina buvusio pirmininko vadybinis palikimas. Jis taip būtų reikalingas šiandienos savivaldybės darbuotojams, seniūnijoms. Džiaugiuosi, kad man teko D. Karečkos laikais beveik dešimtmetį dirbti ir sukaupti praktinio darbo vadybinę patirtį.

Taigi, visokios mintys ateina į galvą, kai esi „laisvas žmogus“. ■

Du skirtingi pasakojimai apie tuos pačius laikus

Apie juos, praėjusius laikus, **A**vis rašoma ir rašoma. Tuose memuaruose vieni pasakoja apie save, kartais pagirdami ir padailindami savo gyvenimo nuopelnus, kiti – apie sutiktus gyvenimo kelyje žmones, negailėdami jiems tai gerų, tai smerkiančių žodžių. Bet laikas, kaip sako vienos knygos pavadinimas, viską sudėlioja į savo vietas.

Albinas Kosciuška

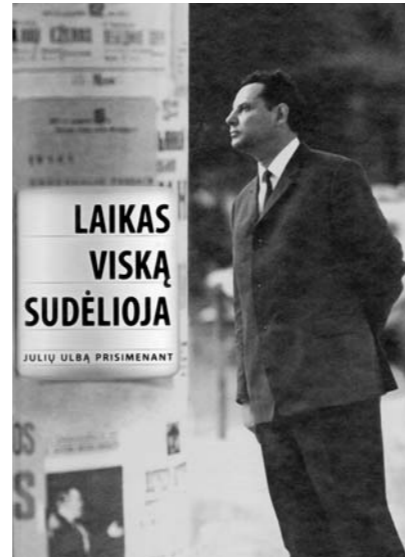
„Laikas viską sudėlioja“ – taip vadinasi Neringos Ulbaitės ir Daniečiaus Mickevičiaus sudaryta knyga apie žmogų, kuris „išėjo tyliai, neaimanuodamas, nieko nepasakęs pasiliekančiams. Gal ir nesitikėjo, kad išeina visiems laikams. Ant stalo liko tik pluoštelis pradėtų rašyti prisiminimų“. Tas pluoštelis regis buvo jo autoriaus sumanymo parengti knygą apie netolimą praeitį, apie bendramokslis garsius poetus, rašytojus, apie pamiltą Pamario žmones, šilutiškius, ir kartu su jais nuveiktus darbus pradžia. Deja, laikas sudėliojo kitaip. Radosi kiek kitokia knyga, kurios didžiama – kitų prisiminimai apie jį patį.

Tas žmogus buvo Julius Ulba. Aukštaitis, gimęs ir palikęs (prieš metus) šį pasaulį Šiauriniuose kaime Utenos rajone. Studijavęs Vilniaus universitete lietuvių kalbą ir literatūrą. Dirbęs mokytoju ir mokyklos direktoriumi Rokiškyje ir Kupiškėje, dešimt metų – Kupiškio rajono vykdomojo komiteto pirmininku, penkiolika metų – Šilutės rajono partijos komiteto pirmuoju sekretoriumi. Savo prisiminimų pluoštelėje

jis prisimena metus, prabėgusius Aukštaitijoje ir Pamaryje, ypač nepagailėdamas gražių žodžių Šilutės rajone sutiktiems žmonėms. Kaip ir jie nešykštėjo – J. Ulbai.

Gali pasirodyti keista, kad J. Ulba, kuris paskirtas gimnazijos direktoriumi, net po ilgų įkalbinėjimų nesutiko stoti nei į komjaunimą, nei į partiją, tapo rajono partijos komiteto pirmuoju sekretoriumi. Pats J. Ulba tokio posūkio priežastį nusako taip: „Prasidėjus nacionalinių vadovaujančių kadru politikai, su grupe kitų jaunų aukštąjį išsilavinimą turinčių Kupiškėje dirbusių vyrų stojome į partiją“. Partija jam nebuvo karjeros galimybė – anot buvusio Kintų žuvinkystės ūkio direktoriaus Alfonso Pekarsko, „po karo mūsų gyvenimus rinko kiti, ir ne visada galėjome būti tu, kuo norėjome“. J. Ulba buvo tuo, kuo galėjo būti. Dirbdamas, gindamas žmones nuo nepagrįstų įtarinėjimų, jis, vėl pacituosiu A. Pekarską, „nesislapstė nei už partijos įstatų, nei už kitų nugarų“.

Aleksas Kvederis, prisimindamas 1984–1985 metus, kai dirbo tarybiname ūkyje komjaunimo organizacijos sekretoriumi, pasakoja: „Iš tuometinės „Tiesos“ atvažiavo korespondentai pažiūrėti, kaip mums sekasi. Aš iš savo nepatirties jiems pakritikavau partinius darbuotojus, kad nepadedą jaunimui. Po kelių dienų buvo išspausdintas straipsnis su mano kritika. Tuo metu J. Ulba išėjo atostogų. Ta proga antrasis sekretorius, atsakingas už ideologiją, sukviė biuro narius ir apsvaistė mano elgesį, gąsdindamas išmesti iš darbo. Bet grįžęs iš atostogų J. Ulba nuramino mane, sakydamas, kad gerai padariau kritikuodamas partinius darbuotojus, nes kritika yra sveika, be to, tai buvo tiesa.

Taip buvau apgintas nuo bereikalingo puolimo už kritiką“.

O garsiujų Juknaičių ūkio vadovas Zigmas Dokšas sako, kad nors J. Ulbai pareigos neleido per daug nusileisti iki paprasto žmogaus, bet „jis dažnai mokėdavo užsimerkti, kai uolūs partiniai klapčiukai pirštu rodydavo į tuos, kurie nebuvo tokie uolūs partinės linijos vykdytojai ar buvo „suteptos“ biografijos“.

A. Pekarskas prisimena: „Prieš pradėdamas dirbti privalečiau prisistatyti rajono partijos vadovybei. Retai tie prisistatymai teikdavo džiaugsmo, bet susitikimas su sekretoriumi Juliumi Ulba įsiminė ilgam, nes nebuvo tradicinis. Sekretorius pasisiūlė pats man aprodyti būsimąją darbovietę. Neišgirdau iš sekretoriaus įpareigojimų vykdyti planus, didinti gamybą. Julius Ulba daugiau pasakojo apie unikalią šio krašto gamtą ir žmones. Atsisveikindamas paprašė suremontuoti kultūros namus, ir aš pažadėjau, nes man patiko jo rūpinimasis ne tik gamybos planų

vykdymu, bet ir kaimo žmonių gyvenimu, kultūros puoselėjimu. Man patiko, kad sekretorius kalbėjo labai gražiai, taisyklinga lietuvių kalba“.

J. Ulba buvo kultūros žmogus. Gal todėl teisus Z. Dokšas, kurį J. Ulba vadino žmogumi-legenda, sakydamas, kad žmonės Šilutės rajone turėjo galimybę, o gal net teisę, būti kitokie. „Ta pati tarybų valdžia kaip ir visur, o truputį kitokia, tos pačios žmonių teisės kaip ir visur, o truputį skyrėsi“. Mat tais laikais buvo įprasta rajono vadovais skirti žmones, pirmiausia išmanančius žemės ūkio reikalus, nes buvo siekiama kiek įmanoma daugiau gaminti žemės ūkio produkcijos ir vis daugiau jos tiekti visai Tarybų sąjungai. J. Ulba buvo kitoks – literatas, studijavęs kartu su Just. Marcinkevičiumi, A. Maldoniu, A. Baltakiu. Jam rūpėjo, prisimena Z. Dokšas, kad žmonės „augtų visom prasmėm, kad šviestųsi, kad jiems nesvetima būtų kultūra. O man tokie dalykai irgi visada rūpėjo. Ir turbūt todėl joks kitas rajonas Lietuvoje tiek mokyklų priestatų nepastatė kaip Šilutė, niekas tiek kultūros namų nepastatė ir neišplėtė, niekas tiek daug chorų ar šokių kolektyvų į respublikines dainų šventes neišsiuntė“.

Tos kelios prisiminimų citatos gal kiek parodo, koks buvo tautinis komunistas J. Ulba. Kas perskaitys visą šią knygą, galės susidaryti pilnesnį vaizdą ir tarti: kad daugiau būtų tokių žmonių.

„Aš jų pasigiesiu...“ – taip savo žaismingus prisiminimus pavadino žurnaliste Goda Ferensienė, buvusi aukšto Tarybų Lietuvos partinio pareigūno žmona. Tad ir jos spalvingas lakus pasakojimas liečia kur kas aukštesnes, nei rajono partijos sekretoriaus, sferas. Jos atsiveria ir buitikuose, ir visuomeniškai reikšminguose tarybinių laikų gyvenimo epizoduose. Tai, pasak knygos (išleido „Alma littera“) redaktorės L. Paškevičienės, dar vienas įdėmus žvilgsnis į save, į artimuosius, į savo kartą. G. Ferensienė pasakoja apie žemišką laimę su vyru, LKP CK sekretoriumi A. Ferensu, apie partijos užkulius, apie paslaptį šviesias Turniškes, kurias

pirmiaisiais nepriklausomybės metais puolė tyrinėti net speciali komisija. Gali palyginti tuometės nomenklatūros gyvenimą su dabartine.

Štai autorė rašo: „Apie Turniškes jau tuomet sklido legendos. Ir man ta vietovė regėjosi apgaubta paslaptimi. Važiuojant per pušyną akyiai dairausi ir mintyse dėliojai vaizdą: tuoj pamatysiu gausią sargybą, o tarp medžių – puošnius prabangius namus. Juk šitokie aukšti pareigūnai čia gyvena. Paaikškėjo, kad tai tiesiog vasarvietė, kur keletą vasaros mėnesių gyvena ministrai ir vyriausybės nariai su šeimomis. Vilų čionai tik šešios, vienos dviejų aukštų, kitos vienaukštės. Prie pačių vilų jokios sargybos nebuvo, tik įvažiuojant į Turniškes stovėjo būdelė, o joje – vienas milicininkas. Šmirinėdavo po Turniškes visi, kas netingėdavo, nes draudžiamųjų ženklų neteko matyti. Po pušyną vaikštinėdavo aplinkiniai gyventojai, čia uogaudavo ir grybaudavo“. Su ta apsauga tikrai keisti dalykai buvo tais laikais. Netgi A. Sniečkaus, vadinamo respublikos šeiminku, buto durys, kaip rašo G. Ferensienė, niekada nebuvo rakinamos, kas labai norėdavo, tas ir užeidavo. „Apsaugininkas Volodia dažnai trindavosi virtuvėje, jam visai nerūpėjo, kas ten vaikšto. Jį viliojo gardesnis kšnelis ir gurkšnelis, ko nors stipresnio. Volodios manymu,

jei užaina, tai tik rimtas žmogus, be tikslo durų niekas nevarstys“.

LKP CK sekretorius A. Ferensas su žmona apsigyveno iš parduotuvės perdarytame name, dabar jis pertvarkytas Prezidentės rezidencijai su neperšaunamais stiklais ir užsienietiškais baldais. Tada jie įsikūrė dviejuose kambariuose, gavo dvi paprastas loveles, keturias paprastas kėdes ir ... mokyklinį rašomąjį stalą. Turniškes dabartinė nomenklatūra nebe tokia kukli. Ne visi šventi buvo ir tais laikais. Iš aukštųjų asmenų antųjų pusių bene labiausiai išsiskirdavusi LKP CK pirmojo sekretoriaus P. Griškevičiaus žmona Sofija. „Niekas neturėjo teisės atrodyti gražiau ir puošniau už S. Griškevičienę“. Vilniuje buvo pastatytas atskiras P. Griškevičiaus šeimai skirtas namas. „Išplanavimas buvo klaidus, pastatas priminė bauginančią plėšikų pilį. Išdygo ir sargybinio budelė“. Pasak G. Ferensienės, P. Griškevičius buvo paniures, visiškai nesuprato humoro, baisiai bijojo ir nepakentė konkurentų, mėgo rinkti gandus ir bijojo prarasti išsvajotą postą.

G. Ferensienė, pastaruoju metu žinoma iš savo kontroversiškų pasisakymų televizijoje, lieka ištikima sau ir šioje knygoje. Gali aiškiai matyti, kam atiduoda savo simpatijas, o kam linkusi įgelti. O labiausiai nemėgsta, kaip mylinti žmona, tų, per kuriuos jos vyras neteko LKP CK sekretoriaus posto, buvo „išstremtas“ į Kabulą. Kaip ir dera moteriai, knygos autorė išlieka žaviai koketiška: „Aš vilkėjau nuostabia žalsva suknele, kuri velniškai man tiko“, „Aš vilkėjau šilkine rožine bliuzele, išmarginta tamsiai violetinėmis gėlėmis, segėjau tamsiai violetinį sijonuką, prie kurio labai tiko violetiniai zomšiniai aukštakulniai“...

Turiu pasakyti, kad šioje knygoje rasime ne tik pikantiško tikrovės interpretavimo, bet ir spalvingų pokario gyvenimo detalių, įdomių žurnalistinio darbo istorijų, ir susirūpinimo dėl Lietuvos besibraunančios banalybių, atvirų krūtų kultūros. Paskaitykim ir susidarykim savo nuomonę apie šią knygą. ■

Rudolfas Baranikas: žvaigždėmis pinta atmintis

R. Baranikas, viešėdamas Lietuvoje, dalyvaudavo parodose, dailininkų diskusijose. V. Kapočiaus nuotr.

Anykščių senamiestyje pastatytas vardinis suoliukas ir poros spalvų. Rudolfas Baranikas (1920-1998). Anykščių vaikas. Lietuvos patriotas. Pasaulio taikos dailininkas“ lietuvių ir anglų kalbomis. Kas jis buvo, R. Baranikas, didžiąją gyvenimo dalį praleidęs toli nuo Lietuvos?

Algis Kusta

Gyvenime man yra tekę susitikti su šiuo pasaulyje žinomu dailininku, puikiu publicistu, tad drįsiu, remdamasis kai kuriomis publikacijomis ir savo asmeniniais išpūdziais, plačiau papasakoti apie šį žmogų.

R. Baranikas gimė Ukrainoje, Kremenčiuge. Tėvams persikėlus į Lietuvą, augo Anykščiuose. Čia baigė žydų pradžios mokyklą, Anykščių progimnaziją. 1936-1938 m. jis toliau mokėsi Kaune. Mokykliniais metais pamėgo dailę ir literatūrą. Kartą jis pasakė, jog dar mokydamasis Anykščių progimnazijoje visa siela jautęs, kad anksčiau ar vėliau taps dailininku. Bet kelias iki svajonės išsipildymo buvo sunkus ir ilgas. Jis nuvedė į Ameriką.

1938 m. R. Baranikas išvyko į Jungtines Amerikos Valstijas studijuoti humanitarinių mokslų. Ir čia jis iškart atsidūrė lietuviškos spau-

dos aplinkoje. „Buvo vėlyvas 1938 metų ruduo, – prisimins vėliau R. Baranikas – Vakaras Čikagoje: minios žmonių eina į kino teatrą, į kavines, o aš, aštuoniolikmetis, palikęs tėvynę tik prieš keliolika dienų, vaikštau tarp žmonių, dairausi, žvalgausi, skaitau iškasas. Ir štai Steit ir Rendolf gatvių kampe, kuris atrodo lyg pats gyviausias centro punktas, kioskas, o jame – beveik netikiai savo akimis – keturi lietuviški laikraščiai, iškabinti vienas viršum kito: „Sandara“, „Naujienos“, „Draugas“ ir „Vilnis“. Pasirodo, kad šis kioskas pardavinėja visomis kalbomis Čikagoje leidžiamus laikraščius, ne tik angliškus“.

Kitą dieną jis paskambino į „Vilnies“ redakciją. Redaktorius paklausė: „Politiškai su mumis?“ „Su jumis“, atsakė aštuoniolikmetis jaunuolis. Taip prasidėjo R. Baraniko draugystė su kairiųjų pažiūrų lietuvių laikraščiu. Apsigyveno jis mažame kambarėlyje, lietuvių darbininkų šeimoje, bet ten beveik nebūdavo, grįždavo tik nakvoti. Va-

karais lankė Ruzvelto universiteto kursus, sėdėdavo prie rašomosios mašinėlės „Vilnies“ redakcijoje, rinkdavo pirmam puslapiui žinias iš viso pasaulio, rengdavo specialų kultūros puslapį.

Kaip atrodė darbas to meto išeivijos spaudoje, iš dalies parodo ir R. Baraniko atsiminimai.

„Neatsimenu, – rašė jis, – tikslios datos, kada pradėjau nuolat dirbti laikraštyje. Bet gerai prisimenu pirmas pareigas: redagavau korespondencijas. Tuo metu jos turėjo labai svarbų vaidmenį Amerikos lietuvių spaudoje. Kasdien „Vilnį“ pasiekdavo tuzinai laiškų iš vadinamųjų kolonijų – miestų ir miestelių, kuriuose buvo susispietę lietuviai darbo žmonės. Rašė darbininkai ir darbininkės – apie veiklą unijoje (*profsąjungose* – Red.), padėtį fabrikuose, kasyklose, dirbtuvėse. Rašė skaitytojais apie parengimus, piknikus, apie mirtį, apie ligonius. Bet kaip rašė? Tik maža dalis korespondentų rašė mašinėle, beveik visi – plunksna ir pieštuku,

dažnai liniuotame popieriuje. Tik maža dalis korespondentų buvo tikrai raštingi, beveik visas korespondencijas reikėjo ištiesi perrašyti. Jose buvo gausu klaidų, o kai kurios beveik neišskaitomos“.

O juk tie mažaraščiai, ateiviai iš Lietuvos kaimų, siekdami išsaugoti tautinę savastį, buvo sukūrę didelės meno, literatūros draugijas, turėjo įvairiuose miestuose chorų, rengė koncertus, leido knygas ir laikraščius. R. Baranikas buvo vienas labiausiai išsilavinusių tos spaudos, prisidėjusios prie bendro Amerikos darbininkų judėjimo už savo teises, darbuotojų. Jis aktyviai dalyvavo su „Vilnimi“ glaudžiai susijusios darbininkiškos Lietuvių meno sąjungos veikloje, vienu metu jai vadovavo.

Užėjo Antrojo pasaulinio audra. Jos sumaitotas pasaulis darėsi panašus į P. Pikaso paveikslą „Gernika“. R. Baranikas rašo: „Jaučiau nerimą. JAV siuntė vis daugiau karinių pajėgų į Britaniją, ir buvo aišku, kad antrasis frontas bus atidarytas. Naciams įsiveržus į Lietuvą, mano tėveliai žuvo nuo girtų fašistinių chuliganų lazdų smūgių šiluose tarp gimtųjų Anykščių ir Utenos. (*Tėvai ir sesuo 1941 m. vasarą buvo sušaudyti Anykščiuose vokiečių okupacijos pradžioje 1941 m. kartu su kitais žydais* – Red.). Brolis Josifas kaip leitenantas kovojo 16 lietuviškoje divizijoje prieš rudąjį priešą. O aš sėdžiu Čikagoje... Nutariau stoti į Amerikos armiją. Taip nusprendė ir kitas redakcijos narys, Juozas Sakalas. „Vilnis“ mums surengė atsisveikinimo vakarą... Atsidūriau Anglijoje, JAV armijos pionierių junginyje. Iš visko buvo aišku, kad invazija į Prancūziją ne už kalnų. Ir vieną dieną auštant, mus pažadino galin-gas ūžesys. Išlindę iš palapinių, pamatėme džiugų vaizdą: šimtų šimtų „skraidančių tvirtovių“ skrido į pietus, į Europos žemyną! Antrasis frontas!

Po kelių dienų aš jau buvau Nor-

mandijoje. Alijantų laikomas ruožas siekė tik keliolika kilometrų. Bet ne čia vieta tą viską aprašyti. Užtenka pasakyti, kad po sunkių kovų Normandijoje, kuomet JAV kariuomenė pradėjo imti į nelaisvę daugiau vokiečių, armija ieškojo vertėjų. Mano klasifikacijos dokumentuose, kaip pasirodė, buvo pažymėta, kad aš moku vokiečių kalbą „vidutiniškai“ – to pakako, ir tiesiai iš fronto džypas mane, eilinį kareivį, nuvežė į užnugarį, kur buvau paskirtas prie specialaus junginio, tardžiusio belaisvius. Man net buvo suteiktas techniško seržanto laipsnis. Po pergalės atsidūriau mažame Bavarijos miestelyje, Kronache, paskirtas į karinės valdžios denacifikacijos skyrių“.

Į „Vilnį“ R. Baranikas sugrįžo 1945 metais. Kelias savaites dirbo redakcijoje, dar dėvėdamas karinę uniformą – toks tada buvo demobilizuotų karių paprotys. Jį vis labiau viliojo dar vaikystėje Anykščiuose gimusi svajonė: studijuoti dailę. Iš pradžių pradėjo lankyti vakarinius kursus Čikagos meno institute. 1947-1949 m. lavinosi Niujorko Meno studentų lygoje. Apsisprendęs, kad turi atsidėti tapybai, išvyko studijuoti į Paryžių.

Pasak akademiko A. Gaižučio, R. Baranikui „stipriausią įtaką padarė, kaip to ir reikėjo tikėtis, trimetės studijos pas įžymųjį prancūzų tapytoją, spalvingųjų monumentalųjų pano kūrėją F. Ležė. Šio pažangaus „avangardisto“ programa buvo aiški: menas turi priklausyti gatvei. Savo mokiniams iš įvairių pasaulio kraštų F. Ležė ne tik sugebėjo perteikti subtilius tapybos dalykus, bet ir užkrėtė juos demokratiška, liaudiška pažiūra į meną, kaip šiuolaikinio žmogaus būties atributą. Pats F. Ležė visą savo gyvenimą buvo tikras darbuotolio menininko pavyzdys. Jis sugebėjo jungti turtingą nacionalinę romaniškąją ir gotiškąją tradiciją ir susieti jas su išpūdinga, šiuolaikiška meninių formų kalba. Tačiau R.

R. Baranikas ką tik grįžęs iš karo.

Baranikas netapo aklu mokytojo pasekėju. Bendraudamas su juo, dailininkas išsinešė vieną svarbią pamoką – menininkas neturi būti siauro akiračio žmogus, užsislendęs vien dirbtuvės pasaulyje ir palengva prarandęs didžią žmogaus dramos, kovos ir vilčių jautimo dovaną“.

R. Baraniko ryšiai su „Vilnimi“ nenutrūko. Trejus metus gyvendamas Paryžiuje, nuolat ir gan gausiai rašė šiam laikraščiui. Rašė savo pavarde ir slapyvardžiais: A. Šilėnas, A. Anykštėnas, A. Miškūnas, Stebėtojas ir kt. R. Baraniko prisipažinimu, giliausieji jo atsiminimai susiję su tuo kelerių metų laikotarpiu, kai tiesiogiai dirbo „Vilnyje“, jos kukliuose redakcijos kambarėliuose, Čikagos darbininkų rajonų širdyje. „Vilnyje“ R. Baranikas bendradarbiavo bene pusę amžiaus, vienu laiku buvo jos redaktorius.

„Kai atvykau į „Vilnį“, – rašė 1983 m. „Gimtojo krašto“ savaitraštyje R. Baranikas, – buvau jaunuolis, o mano kolegos bent du arba net triskart už mane vyresni. Dauguma jų jau paliko šį pasaulį. Aš matau jų šviesius veidus, girdžiu jų balsus, L. Joniko sąmojų, V. ▶

► Andrius sarkazmą, L. Prūseikos aštrią logiką. „Noriu pasakyti: žvaigždėmis pinta atmintis jums, draugai ir draugės. Garbė mūsų praeities kovoms“.

Tose kovose ir pats R. Baranikas buvo autoritetingas, principingas kairysis Amerikos lietuvių publicistas. Jis rašė straipsnius aktualiais politikos, ekonomikos, klasių kovos, kultūros klausimais.

Šiuolaikinio meno klausimais R. Baranikas parašė daug straipsnių Amerikos žurnaluose, JAV ir Didžiosios Britanijos lietuvių spaudoje.

Kaip rašoma „Anykštėnų biografijų žinyne“, pirmoji personalinė R. Baraniko tapybos paroda buvo surengta 1951 m. Paryžiuje ir spaudoje gerai įvertinta. 1951 m. jis grįžo į Niujorką ir buvo profesionalus dailininkas. 1960-1990 m. R. Baranikas vadovavo Niujorko meno pasaulio politiniam judėjimui, dėstė Prato institute ir Meno studentų lygoje Niujorke, buvo profesorius.

R. Baranikas laikomas protesto menininku ir formalistu, tęsiančiu abstrakčiosios tapybos tradicijas, o jo tapyba apibūdinama kaip politinis abstrakcionizmas.

„R. Baraniko kūryba, – „Literatūroje ir mene“ rašė A. Gaižutis, – duoda gerą progą pamąstyti apie meno ir politikos ryšius, apie šitų dviejų – gana skirtingų žmogaus veiklos sričių – sąsajas ir skirtumus. Aš manau, kad tikro menininko apsisprendimas būti vienoje ar kitoje barikados pusėje nebūna nei atsitiktinis, nei paprastas. Ko gero, jis priklauso nuo daugelio sąlygų ir individo gyvenimo patyrimo, humanistinių idealų sampratos ir įvairių biografijos vingių. Menininko pasaulėžiūra neprimena daugybės lentelės, kur galimas vienintelis teisingas atsakas. Ją formuoja ir epochos skersvėjai, ir tai, kaip pati asmenybė supranta svarbiausias žmogaus egzistavimo problemas – darbo ir kūrybos, laisvės ir būti-

Mejė Stivens.
Darbas iš ciklo
apie
Rozą Liuksemburg

numo, tėvynės ir pasaulio, gyvenimo prasmės ir atsakomybės“.

Dailininkas per pirmąjį savo apsilankymą Lietuvoje 1964 metais taip kalbėjo apie spalvinių gyvenimo išpūdžių reikšmę: „Mano pirmoji meno mokykla buvo gimtieji Anykščiai. Prieš akis man stoja ankstyvos jaunystės peizažas – sniegu užklotos žemės akiratis, baltastogės lūšnelės, baltai pilkas dangus, kurį raižo viena vertikali linija – bažnyčia (aukščiausias pastatas pasaulyje...) ir varnų būriai: jos pilkame danguje pina nepabai-giamų plonų linijų tinklus. Tos juodos linijos sukelia vaikiškoje širdyje nerimą, ilgesį, svajones. Maždaug dešimt metų vėliau, kai Fernano Ležė meno mokykloje Paryžiuje mane supo studentų iš meistro pasiskolintas raudonai mėlynai geltonas koloritas, aš juo galėjau žavėtis, bet nepasisavinti: gimtinių monochromija tas spalvas būtinai turėjo sušvelninti, padaryti lyriš-

kesnes, subtilias“.

R. Baraniko meninį pasaulėvaizdį formavo daug socialinių ir kultūrinių veiksnių, gal todėl, kalbėdami apie R. Baraniką, kaip menininką, turėtume vartoti sąvoką „politinis menas“.

R. Baranikas savo kūryba laikėsi kairiųjų pažiūrų, dalyvavo įvairiose menininkų protesto akcijose, pats jas organizavo. Jis dalyvavo sąjūdyje prieš karą Vietname, sukurdamas bene ryškiausią savo kūrybos ciklą „Napalmo elegija“. Šis bei vėliau sukurtas „Nakties dangaus elegijų“ ciklas, koliažai „Atika-Vietnamas“ tiesiogiai nevaizdavo priešingų politinių jėgų susirėmimo, pasak A. Gaižučio, R. Baranikui buvo svarbiau ieškoti savito požiūrio į tuos dramatiškus istorinius įvykius ir perteikti gan abstraktų, simbolinį jų vaizdą. „R. Baraniko tapybos darbams antikarinė tematika būdingas savitas, intymus pasaulėvaizdis, darantis aliuzijas į istorinius įvy-

kus ir kartu gyvenimo bei mirties sankirtį. Paprastai šis dailininkas nemažai skiria dėmesio paveiklo koloritui ir nuotakai, kuri, turėdama atitinkamą charakterį, savaime tampa asociatyvi ir sujautrina lakią žiūrovo vaizduotę bei atmintį. Jo tapybos, grafikos darbai yra įdomiai sukomponuoti, o taupios spalvos, monochrominės gamos daro stiprų išpūdį“, – pastebi A. Gaižutis.

„Kodėl, – sakė R. Baranikas, – mano tapyboje vyrauja nuotaka ir įvaizdžiai, kurie daugeliui žmonių atrodo ne tik poetiški, bet ir prislėgti? Tikriausiai todėl, kad aš atvykau į JAV, galima sakyti, iš šiaurės. Mėnulis, sniegas ir labai mažai spalvų. Vasarą viskas sužaliuoja, tačiau taip pat turi kažkokį pilką atspalvį. Tokią monochromatinę spalvų schemą aš prisimenu iš savo vaikystės“. Netgi savo pamėgtu tamsiu aprėdu R. Baranikas demonstravo asketišką spalvų monochromiją. Gal ir kaip nepamirštamą artimųjų netekties gedulą.

„R. Baranikas buvo ne tik meno pasaulio žmogus – jis buvo menininkas politikas. Jo gyvenimo principas, išrašytas ir ant suolelio, – „Gyvenimo paveikslui pakanka ir poros spalvų“. Tik juoda ir balta spalva vyrauja jo tapyboje, o politikoje jis buvo toks pats kategoriškas: arba už, arba prieš, negali būti kažkas pusiau. Todėl jis buvo Jungtinių Valstijų menininkų akcijos, stabdžiusios Vietnamo karą, iniciatorius, kūryboje ir gyvenime demonstravo aktyvią pacifistinę poziciją“, – almanache „Pasaulio anykštėnas“ rašo T. Kontrimavičius.

R. Baraniko darbai susilaukė meno žinovų atgarsio. Jie pažymėti ne vienoje tarptautinėje parodoje. 1981 m. dailininkas tapo Gugenheimo fondo laureatu. Buvo apdovanotas JAV Nacionalinio meno ir literatūros instituto bei Nacionalinės meno ir literatūros akademijos premijomis.

R. Baraniko kūrinių yra JAV Mo-

derniojo meno muziejaus, Whitney Amerikos meno muziejaus, Naujojo šiuolaikinio meno muziejaus, Vašingtono Hirshorn muziejaus, Bruklino muziejaus, Stokholmo (Švedija) Moderniojo meno muziejaus ir daugelio kitų muziejų bei universitetų kolekcijose.

Personalinės jo parodos buvo surengtos Exit Art galerijoje Niujorke, Bostono universiteto galerijoje. Jis dalyvavo Whitney muziejaus metinėse parodose, „Committed to Print“ parodoje Moderniojo meno muziejuje, jo darbai buvo eksponuojami Maskvoje (Rusija) surengtoje trisdešimties žymiausių Amerikos menininkų parodoje „Tapyba tapybai mirus“. Prisistatydamas kaip dailininkas nepamiršdamas pasakyti esąs iš Lietuvos.

Jis ne kartą viešėjo Lietuvoje kartu su žmona bendraminte Meje Stivens, JAV dailininke feministe. Jos kūrybai būdingi kovos prieš rasizmą, imperializmą motyvai. Vienas svarbiausių jos kūrybos ciklų yra tapybos ir grafikos serija „Paprasta. Nepaprasta“. Joje dai-

lininkė lygina savo motinos, senyvos darbininkų klasės moters, ir garsios revoliucionierės Rozos Liuksemburg gyvenimus, siekdama iškelti jų principinį panašumą. Ciklo vaizdai, dažnai išplaukiantys iš fotografijų, pateikiami šalia simboliškų ištraukų iš laišku.

R. Baranikas paskutinį kartą Lietuvoje lankėsi 1996 m. Vilniaus šiuolaikinio meno centre surengė parodą, skirtą savo tėvams ir mažametei sesutei, žuvusiems gimtųjų Anykščių šiluose. Vilniaus šiuolaikinio meno centrai jis padovanojo abstrakciją „Gimtinė“, Lietuvos dailės muziejui – tris antikarinės tematikos paveikslus.

R. Baranikas mirė prieš penkiolika metų – 1998 m. kovo 6 d. Santa Fe (Naujosios Meksikos valstija, JAV). Vykdamas jo valią, palaiškų pelenai buvo išberti virš JAV kalnų. Laiko dulksės vis labiau gaubia ten buvusį jo gyvenimą su šeima. O jo atminimą gimtuosiuose Anykščiuose saugo nedidelis granito suolelis. Prasminga būtų surinkti jo publicistinių palikimą, vertingą ir pamokantį praėjusių laikų dokumentą. ■

R. Baraniko atminimo suolelis Anykščiuose. Almanacho „Pasaulio anykštėnas“ nuotr.

Artima ir tolima EUROPOS aristokratiška D. Britanija, moderni

Tęsiame publikacijas apie ES valstybes. Aptarę mažesnių ES valstybių – Estijos, Čekijos ir Kipro tendencijas (Gairės, Nr.3), šį kartą pažvelkime į savo dydžiu bei įtaka daug žymesnes valstybes. Tai, kuo gyvena šios Europos Sąjungos šalys, labai svarbu visai Bendrijai.

D. Britanija: nuo turizmo ribojimo iki škotų sijos

D. Britanija (60 mln. gyventojų) – neabejotinai vienas tų banginių, ant kurių laikosi visa ES. Ši šalis yra itin stipri tiek ekonomiškai, tiek ir politiškai. Nors D. Britanija neįsivedė euro, jos indėlis į europiečių gerovės ir stabilumo kūrimą yra didelis. Tačiau pažvelkime, kokia šios šalies kasdienybė.

Lietuviai, ypač pabuvę Jungtinėje Karalystėje, puikiai mato, kad D. Britanijoje vis daugėja atvykėlių iš įvairių šalių. Ten itin daug buvusių D. Britanijos kolonijų, taip pat Rytų Europos gyventojų. Ne paslaptis, kad nemažai atvykėlių, ypač ne iš ES šalių, Anglijoje gyvena apeidami kai kuriuos migracijos įstatymus. Galbūt todėl Londonas ketina nustatyti naują užsieniečių,

įvažiuojančių su laikina viza, buvimo šalyje tvarką.

Iš „rizikos“ šalių atvykstantys piliečiai turės susimokėti piniginių užstatą, galimai sieksiantį 1000 svarų. Akivaizdu, jog taip norima apsidrausti nuo tų atvykėlių, kurie prisidengdami turistiniais tikslais lieka šalyje. Skelbiama, kad asmuo, laiku išvykęs iš šalies, pinigus atgaus. „Turistinis“ užstatas gali būti taikomas daugiausiai Azijos bei Afrikos, taip pat kitų ne Bendrijos šalių piliečiams. Kritikai teigia, kad tokie užstatai gerokai sumažins turistų srautus, tačiau šalininkai įsitikinę, kad jie padės kovoti su darbo ieškančių „turistų“ srautais.

Dar viena pastarojo meto D. Britanijos vidaus gyvenimo tema, sukelianti nemažai diskusijų – Škotijos nepriklausomybės siekis. 2014 metų rugsėjo 18 d. bus surengtas balsavimas dėl regiono nepriklausomybės nuo Didžiosios Britanijos. Jei škotai pasisakytų už nepriklausomybę, būtų užbaigta daugiau nei 300 metų trukusi sąjunga su Anglija.

Nors Škotija šiuo metu turi nemažą suverenitetą, šalies parlamentas kuruoja daug gyvenimo sričių, tačiau tokios sferos, kaip užsienio politika ar gynyba, vis dar yra reguliuojamos Londono. Taigi, škotų nacionalistai siekia visiškos nepriklausomybės. Jau dabar akty-

viai vyksta agitacinė kampanija, referendume raginanti siekti visiško atsiskyrimo.

Atrodo, kad D. Britanija ne itin baiminasi škotų idėjų. Visų pirma, atsiskyre jie turėtų siekti narystės visose organizacijose, kuriose yra kaip D. Britanijos dalis. Tuo tarpu D. Britanijos narystė tėtis automatiškai. Škotijos finansinė sistema gavo nemažas dotacijas iš Londono, o pasitraukimas iš sandraugos reikštų, kad škotai nebetektų galimybės gauti finansinę paramą. D. Britanija garantuoja ir šio regiono saugumą, todėl reiktų investuoti nemažas lėšas į gynybos užtikrinimą. Taigi, nepriklausomybės paskelbimas škotams būtų labai nenaudingas finansiskai. Galbūt todėl už visišką atsiskyrimą nuo D. Britanijos pasisako vos trečdalis visuomenės.

Trečiasis D. Britanijos akcentas, kurį trumpai aptarsime, – karališkoji šeima. Akivaizdu, kad šiuo metu monarchijos populiarumas šalyje pasiekė neįtikėtinas aukštumas. Karališkoji šeima (tiksliau – karalienė Elizabet, taip pat jos anūkas Viljamas su žmona Keite) vėl atgavo žmonių simpatijas. Tai lėmė ne tik į antrą planą nuėję šeimyniniai skandalai, bet ir puikus viešųjų ryšių išnaudojimas, karalienės jubiliejus, naujosios šeimos narės – hercogienės Keitės asme-

SAJUNGA: Vokietija, sutrikusi Ispanija

nybės žavesys, ko gero, atnešęs naujo vėjo kiek stagnavusiems Be-kingemo rūmams.

D. Britanija, nors šalyje daugėja socioekonominių problemų, atrodo nepalaužiama vidaus ir užsienio problemų. Ko gero, ji išliks tokia ir toliau, bent jau tol, kol didesnę persvarą turės Senojo Žemyno tradicijos, socialinė, ekonominė ir kultūrinė sankloda.

Ispanija: bankrutuojanti, tačiau žavi

Ispanija (42 mln. gyventojų) šiuo metu yra didžiausią nedarbą patirianti ES šalis, tai niekam ne paslaptis. Šios šalies socioekonomika išgyvena ne geriausius laikus, ir tai jokia naujiena. Šių faktų plačiau kol kas plačiau nenagrinėsime. Vietoj to geriau pažvelgti į įdomius pokyčius, kuriuos atnešė krizė šioje šalyje.

Atrodo, kad rusų turtuolių knibždėte knibžta visame pasaulyje. Jau rašėme, kad oligarchai savo pinigus mielai laikė Kipro bankuose. Tačiau rusų turtuoliai vis daž-

niau renkasi ir saulėtą Ispaniją.

Skelbiama, kad šioje šalyje per krizę ypač padaugėjo turistų iš Rusijos. Užsienio žiniasklaida rašo, kad patys ispanai tokiu turistų srautu labai patenkinti, nes atvykėliai per daug neskaičiuoja išlaidų. Be to, rusai perka nekilnojamąjį turtą, netrūksta ir investicijų į kitas sferas, perkama daug prabangos prekių

Ispanai taip pat siekia prisitaikyti prie tokių turistų. Skelbiama, kad kai kuriuose kurortiniuose oro uostuose dauguma užrašų jau yra ir rusų kalba, padavėjai, aptarnaujantis personalas taip pat pramoko svetimos kalbos. Anksčiau Rusijos piliečiai dažnai būdavo tapatinami su nelegaliais užsiėmimais, pinigų plovimu, dabar visuomenės bei valdžios požiūris į rusus gerokai keičiasi. Galbūt dėl to rusų kalbą mokantys darbuotojai Ispanijos kurortuose yra tiesiog išgraibstomi.

Be abejo, atvykstantys rusai ne vienam ispanui papildė per krizę ištuštėjusias kišenes ar netgi sukuria galimybę įsidarbinti. Vis dėlto vien rusų pinigai nedarbo kardinaliai nesumažins, todėl ispanai galvoja, kaip jiems patiems išgyventi sunkmetį. Pasirodo, šalyje vis labiau populiarėja vokiečių kalbos kursai. Ypač jaunimas mielai mokosi šios kalbos ir vyksta darbo ieškoti į Vokietiją.

Tačiau jaunimo nedarbą Ispanijoje, o ir kitose ES šalyse, galima įveikti ne tik tokiais būdais. Štai Vokietijos švietimo ministrė kartu su kolega iš Ispanijos praėjusiais metais aplankė vieno iš automo-

bilių gamybos milžinų profesinio rengimo centrą Ispanijoje. Po apsilankymo padaryta išvada, kad Ispanijoje ir kitose ES šalyse nėra profesinio rengimo centrų, todėl bendroves reikia įtikinti juos steigti. Taigi, profesinio rengimo stiprinimas – gera alternatyva darbo migracijai.

Ispanijos vyriausybė turi spręsti ne tik socioekonominės problemos. Šalyje vis stiprėja regionų nepriklausomybės siekiai. ETA grupuotei atsakius ginkluotos kovos, baskų klausimas kiek nurimo. Tačiau nepriklausomybės siekia ir Katalonija. Madridas tiek apie baskų, tiek apie katalonų galimą atsiskyrimą nenori nė girdėti ir laikyti tokius veiksmus neteisėtais.

Kuo skiriasi Škotijos ir šių regionų situacija? Visų pirma, Škotija ilgą laiką buvo nepriklausoma valstybė, o su Anglija susijungė per personalinę uniją. Be to, atrodo, kad patys škotai, visų pirma dėl ekonominių paskatų, ne itin veržiasi visiškai ištrūkti iš sąjungos su Anglija, nors tam Londonas ko gero ir nesipriešintų. Tuo tarpu Madridas toleruoja tik regioninę autonomiją, bet ne visišką suverenitetą. Todėl Ispanijos skilimas, bent jau teisiniu požiūriu, sunkiai įmanomas.

Nepaisant ekonominių sunkumų, Ispanija nepraranda savojo grožio. Šiltas, palankus žemės ūkiui klimatas, puiki turizmo infrastruktūra, stipri centrinė valdžia – tai įrodymai, kad sunkumai šiai šaliai, ko gero, yra tik laikinas išbandymas.

► **Vokietija: skaudžios istorijos pamokos ir modernios ateities valstybės kūrimas**

Vokietiją (82 mln. gyventojų) mielai renkasi ne tik ispanai, bet ir mūsų tėvynainiai, tad verta apie ją pakalbėti plačiau. Be abejo, tai stipriausia ES ekonomika, tačiau dar akivaizdžiau – dėl socioekonominio potencialo Vokietija tapo ir visos ES politine lydere.

Vis dėlto šioje šalyje yra tam tikrų tendencijų, kurios mums dar mažai girdėtos. Atrodo, kad Vokietijoje karo žaizdos vis dar sunkiai gyja. Ko gero, ne visi žino, kad šioje šalyje nuo karo pabaigos vis dar yra svetimos kariuomenės dalinių – JAV, D. Britanijos karinės bazės. Tuo metu tai buvo okupacinė (vokiečių požiūriu) kariuomenė, turėjusi prižiūrėti sutriuškintos šalies nuotakas. Greitai šios bazės tapo atsvara tarybinėms įguloms Rytų Vokietijoje. Dabar tai neabejotinai sąjungininkų kontingentai, tačiau, ko gero, ne visi vokiečiai patenkinti savo šalyje įsikūrusiais svetimšaliais, aišku, šie anksčiau ar vėliau turėtų palikti šalį.

Tačiau XX a. žaizdos – ne tik svetima, nors dabar jau ir sąjunginė, kariuomenė Vokietijos teritorijoje. Ko gero didžiausia vokiečių tautos tragedija – nacizmas. Paradoksalu, tačiau šios ideologijos žlugimas ne visiems įrodė jos žalą. Skelbiama, kad nepaisant dešimtmečius vykusių denacifikacijos, kultūrinių ir švietėjiškų iniciatyvų, šalies jauni-

mas vėl vis labiau žavisi milijonus pražudžiusiomis idėjomis.

Vokietijos pareigūnai atskleidė neonacių organizaciją, kuri šalyje galėjo turėti itin platų tinklą. Žiniasklaida skelbia, kad aptiktas sąrašas žmonių, kurie galimai padėjo šiai neonacių grupei, kaltinamai aštuonių turkų, graiko ir policijos pareigūnės nužudymu. Vokietijos kanclerė Angela Merkel oficialiai atsiprašė aukų šeimų, o pareigūnai buvo šokiruoti jų rėmėjų tinklo. Rėmėjai padėjo grupuotei pinigais, taip pat aprūpindavo suklastotais dokumentais ir ginklais.

Vokietijos valdžia suskubo imtis atitinkamų priemonių prieš įvairias kraštutinių dešiniųjų organizacijas, kovojama ir su šia subkultūra – draudžiama jų muzika, renginiai ir t.t. Vis dėlto, kovojant su šiuo reiškiniu būtina diegti ne tik teises priemones, bet analizuoti ir kitas sferas, taip pat ir politinę. Ši šalis jau pakankamai pasimokė iš skaudžių klaidų, dėl to nukentėjo ir milijonai kitų tautybių žmonių, todėl reikia neleisti tokių idėjų, kurios ne dialogu, o smurtu siekia įrodinėti savo pranašumą, sklaidos.

Dabar pereikime prie kitokios Vokietijos. Ši šalis – neabejotinai viena pažangiausių visoje ES. Didžiausioje Europos Sąjungos ekonomikoje nuosekliai atsisakoma branduolinės energetikos, kurios vietą užima sparčiai auganti atsinaujinančios energetikos dalis. Štai šalyje išdėstytas saulės energiją generuojančių prietaisų tinklas 2012 m. pasiekė neįtikėtiną rekordą – tokiu būdu pagaminta tiek energijos, kiek išgauna 20 atominų elektrinių. Šalis plėtoja ir vėjo energetiką. Dar vienas ambicingas šios šalies tikslas – pasiekti, kad iki 2020 m. šalies keliais važinėtų milijonas draugiškų aplinkai automobilių. Vis plačiau naudojamas biokuras.

Energetinė restruktūrizacija – ko gero didžiausia tokia vokiečių iniciatyva po Antrojo pasaulinio karo. Nepaisant kraštutinio ekstre-

mizmo stiprėjimo, šioje šalyje matome, ko gero, daugiau pažangos nei daugumoje kitų ES šalių.

Lyginant Vokietiją su Ispanija ir D. Britanija, reikia pabrėžti, kad vokiečiai turi stiprią savivaldą, tačiau separatistinių regionų šioje šalyje, nepaisant istorinių peripetijų, nėra. Tradicinis vokiškas darbotumas leido sukurti tokią stiprią valstybę, kuri gali ištiesti pagalbos ranką daugumai kitų, silpnesnių ES narių.

*Parengė
Gediminas Dubonikas*

Kaip lietuviai domisi ES reikalais

Naujausias „Eurobarometro“ tyrimas parodė, jog Lietuvoje ir kitose ES šalyse daugėja besidominčiųjų ES reikalais. Jos domisi 45 proc. Lietuvos gyventojų. Nors tai 6 proc. mažiau negu ES vidurkis, per metus Lietuvoje besidominčiųjų padaugėjo 8 proc. Net 78 proc. lietuvių pastaruoju metu žiniasklaidoje skaitė ar girdėjo apie Europos Parlamentą (Europoje tokių – 64 proc.).

Paklausti, apie kokią ES veiklos sritį norėtų daugiau sužinoti, 34 proc. Lietuvos gyventojų paminėjo energetikos ateitį (ES vidurkis – vos 19 proc.). 30 proc. lietuvių pageidauja daugiau žinių apie savo teises, taip pat apie ES vaidmenį kovojant su krize. 28 proc. domisi ES užimtumo politika, 24 proc. – vartotojų teisių apsauga, 23 proc. – imigracijos ir prieglobsčio politika. 21 proc. lietuvių domisi ES žemės ūkio politika (pernai tokių buvo tik 15 proc.).

*EuroparlPress-Lietuvių
redakcijos inf.*

Socialinis Norvegijos modelis – pavyzdys Europai

Balandžio pradžioje Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė su darbo vizitu lankėsi Norvegijoje. Šalies vadovė susitiko su Norvegijos karaliumi Haraldu V, Premjeru Jensu Stoltenbergu. Pokalbiuose didžiausias dėmesys bus skirtas dvišaliams ekonominiams ryšiams ir bendradarbiavimui energetikos srityje.

D. Grybauskaitės teigimu, Norvegija yra mūsų šalies strateginė partnerė, kuri padeda Lietuvai siekti nacionalinio tikslo – užsitikrinti energetinį savarankiškumą. Abi valstybės aktyviai bendradarbiauja įgyvendinant Suskystintų dujų (SGD) terminalo Klaipėdoje projektą. Norvegijos įmonė „Hogeh LNG“ šiam terminalui Pietų Korėjoje stato specialų laivą. Lietuva taip pat domisi galimybėmis importuoti norvegiškas dujas.

Kas buvo Norvegijoje, pasakoja, kad tai yra nepaprastai graži šalis, išvagota ledynų, fiordų ir kalnų. Baltųjų naktų žemėje daug šviesių ilgų vasaros dienų, istorinių paminklų.

Dar prieš 100 metų Norvegija buvo viena iš skurdžiausių Europos šalių. 1970 m. Šiaurės jūroje buvo rasta gamtinių dujų ir naftos, tai lėmė žymų šalies ekonomikos pakilimą ir stabilumą. Norvegija yra klestinčios gerovės šalis, kurioje suderinta laisvoji rinka ir vyriausybės kontrolė. Šalyje kontroliuojamos tik tam tikros sritys, pavyzdžiui, naftos sektorius. Norvegija nėra ES narė, tačiau nuolat prisideda prie jos biudžeto. Norvegų pragyvenimo lygis ir gaunamos pajamos yra vienos aukščiausių pasaulyje.

Osle susitiko Norvegijos premjeras J. Stoltenbergas ir Lietuvos Prezidentė D. Grybauskaitė. *Dž. Barysaitės nuotr.*

Neseniai Lietuvoje viešėjusi didžiausios Norvegijos viešojo sektoriaus darbuotojų profesinės sąjungos atstovė Anne K Grimsrud, kaip rašoma tinklapyje www.profsajungos.lt, neigė apie Norvegiją sklindantį stereotipą, kad ši šalis gerai gyvenanti todėl, kad esą turi daug gamtos išteklių, ypač naftos. Norvegijoje vos 4 proc. iš šios industrijos gaunamų lėšų patenka į šalies biudžetą, visa kita eina į specialų fondą ateities kartoms. Pasak A. Grimsrud, žmonės Norvegijoje gerai gyvena dėl to, kad dar prieš atrandant naftą šalis jau buvo socialiai orientuota dėl įdiegtų socialinio dialogo principų. Todėl iš naftos gavybos gaunamos lėšos nusėda ne keliose kišenėse, o naudojamos visuomenės labui. Paminėtina, kad Norvegija daug lėšų skiria ir kitoms šalims (per metus

maždaug 800 mln. eurų 12 Rytų Europos šalių, Lietuvai – 1 proc. šių lėšų).

Ramunė Motiejūnaitė-Pekkinen tinklapyje www.profsajungos.lt rašo, kad A. Grimsrud, dirbdama Pasaulio banke Vašingtone, apie 1990 m. su kolega buvo parengusi knygą apie socialinį šalies modelį, tačiau tuo metu labai garbinta laisvosios rinkos galia. O dabar Pasaulio banko atstovai atvykę į Norvegiją, pasak jos, negali patikėti, kad šis modelis vis dar veikia ir yra puiki alternatyva laisvajai rinkai. Norvegijos premjeras socialdemokratas J. Stoltenbergas Nobelio taikos premijos Europos Sąjungai įteikimo proga Osle sakė, jog Norvegijos modelis – tai, ko reikia Europai. ■

Abejojama Motinos Teresės šventumu?

Algimantas Brazaitis

Užsienio liberaliuose interneto portaluose pasirodė žinių, kad Kanados Monrealio universiteto laisvamaniai istorikai, filosofai ir teisininkai, išstudijavę daugiau nei 500 įvairiausių dokumentų ir apie 300 liudinkų parodymų bei laiškų, linkę įrodinėti, kad Motina Teresė nebuvo tokia šventuolė, kokią ją vaizduoja Bažnyčia. Tyrėjai visus savo darbo rezultatus žada paskelbti artimiausiam žurnalo „Religijų studijos“ (*Studies in Religion*) numeryje.

Labiausiai kritikuojamas įvairiose šalyse sukurtų labdaros institucijų neskaidrumas. Mokslininkams liudijantys gydytojai ir buvę prieglaudų darbuotojai pabrėžia, kad daugelyje Motinos Teresės prieglaudų gausu betvarkės, nešvaru, nesilaikoma elementarių higienos reikalavimų, našlaičiai negauna pakankamai maisto ir skausmą mažinančių medikamentų, nors lėšų šiam reikalui netrūksta. Finansiniai fondų srantai eina per bankų sąskaitas, apie kurias ką nors tiksliau sužinoti neįmanoma. Neaiški kai kurių lėšų kilmė ir kam jos buvo panaudotos. Pirmiausiai tai pasakytina apie pagalbą Indijos potvynių aukoms, taip pat apie Bhopalo „Union Carbide“ chemijos koncerno katastrofą, kai žuvo ir nukentėjo tūkstančiai žmonių, žymiai daugiau negu Černobilio tragedijos metu.

Našlaičių sunkią padėtį Motinos Teresės prieglaudose Kanados mokslininkai aiškina ne vien finansinėmis priežastimis, bet mano, kad tai kildavo ir iš globėjos religinio radikalizmo. Jie remiasi ir garsaus laisvamano publicisto Kristoferio Hitčenso (Christopher Eric Hitchens) nuomone. Jis parašė nemažai kritinių knygų apie žinomus pasaulio veikėjus, tarp jų ir knygą apie Motiną Teresę. Šioje knygoje yra cituojami jos žodžiai, kad esą skurstančiųjų ir kenčiančiųjų elgesyje yra kažkas gražaus, jie kenčia panašiai

kaip Kristus ir savo kančiomis praturtina tikėjimą ir pasaulį. Iš šios minties daroma išvada, kad Motinos Teresės globojamųjų kančios ir abejotinos vertės medicininės paslaugos rasdavosi ne dėl finansinių problemų, bet ir dėl religiniu fanatizmu paaiškinamų mecenatės įsitikinimų.

Monrealio universiteto tyrėjai primena, kad Motina Teresė dar gyva buvo kritikuojama už ryšius su diktatoriais, už lėšų rinkimą iš abejotinos reputacijos verslininkų, už tai, kad iš jos labdaringo fondo tik apie 7 proc. lėšų buvo skiriama labdarai, o visiško aiškumo apie šio fondo biudžetą ir sąskaitas nebuvo ir nėra.

Prestižinio Kanados medicinos žurnalo „Lancet“ redaktorius ir leidėjas gydytojas Robertas Foksas pastebi, kad Motinos Teresės fondas turi daug savanorių, bet beveik į savo veiklą neįtraukia rimtų gydytojų, todėl, jo nuomone, fondo darbe sveikatos apsaugos srityje daugiau imitacijų negu realios šiuolaikiškos pagalbos sergantiems.

Tyrėjai abejoja ir Motinos Teresės paskelbimo palaimintąja išminingumu. Jie mano, kad beatifikacijos procese aprašytas stebuklas, kai, atseit, moterį pagydė ant jos krūtinės padėtas medalis su Motinos Teresės atvaizdu, yra joks stebuklas, nes iš tikrųjų ji pasveiko tik panaudojus antibiotikus ir kitus efektyvius vaistus.

◆ Lietuvos laisvamaniams turėtų būti įdomu susipažinti su vienu žinomiausių mūsų laikų kovotojų prieš religinį fanatizmą Kristoferio Hitčenso (1949-2011) priesakais, paplitusiais tarp Vakarų liberalų ir socialistų.

Išstudijavęs Mozės ir kitų religijų pranašų dogmas ir dabarties gyvenimo realybę, K.Hitčensas sukūrė savo „Dešimties Dievo įsakymų“ variantą, kuris buvo jo kūrybos ir elgesio moto. Jame rašoma:

Nesmerkite ir nežeminkite žmonių dėl jų tautybės ir odos spalvos.

Net nesvajokite apie tai, kad galite turėti savo nuosavybėje kitus žmones.

Nekęskite tų, kas seksualiniuose santykiuose naudoja grasinimus ir smurtą.

Gėdinkitės ir verkite, jeigu išdrišote nuskriausti vaiką.

Nesmerkite ir nežeminkite žmonių už jų įgimtus bruožus (turima omenyje ir netradicinės seksualinės orientacijos žmonės).

Visuomet prisiminkite, kad jūs esate gyvojo pasaulio dalis ir priklausote nuo jus supančios gamtos. Galvokite ir elkitės atsakingai.

Nesitikėkite išvengti pasmerkimo ir bausmės, jeigu dėl žmogaus apiplėšimo panaudojote ne smurtą, bet apgaulę.

Išjunkite savo prakeiktąjį „mobiliaką“, supraskite kaip visiems įgriso te savo plepalais.

Smerkite visus džihadistus ir kryžiuočius, nes jie nusikaltėliai su pažiūrų atgyvenomis ir nuslopintu seksualumu.

Atsisakykite bet kokios religijos, kuri prieštarauja šiam kodeksui ir mokslui, nestatykite savo moralės ant akmenų duženių ir neslėpkite jos dvasininkų mantijomis.

Labiausiai šio moralinio kodekso nuostatos atsispindėjo jo garsioje knygoje „Dievas ne didis“ ir kituose antireliginiuose kūriniuose. Daugiausiai dėmesio savo kūriniuose K.Hitčensas skyrė krikščionybės, judaizmo ir islamizmo kritikai.

K. Hitčensas už talentingą ir aktualią publicistiką 1991 m. buvo apdovanotas prestižine Tomo Lenono tarptautine premija, 2005 m. užėmė penktą vietą pagal pasaulio publicistų reitingus, 2009 m. žurnalas „Forbes“ jį priskyre prie 25 įtakingiausių JAV liberalų. Pats K. Hitčensas rašė, kad jis, pripažindamas liberalizmą, neatsizada ir marksizmo, kuriuo naudojantis galima paaiškinti daugumą kapitalizmo reiškinių. ■

„Geležinė ledi“ išėjo į istorijos amžinybę

Juozas Deksnys

D. Britanija atsisveikino su savo „geležine ledi“ – buvusią premjerę Margaretą Hildą Tečer. Ji mirė balandžio 8 d. nuo insulto, 87 metų amžiaus.

M. Tečer buvo pirmoji moteris, sugebėjusi tapti Didžiosios Britanijos premjere per visą tos šalies istoriją ir ilgiausiai – nuo 1979 iki 1990 metų – ėjusi šias pareigas. Paskutiniams savo gyvenimo metais M. Tečer po dėl virtinės nedidelių insultų atsiradusios silpnaprotystės viešumoje nesireiškė.

M. Tečer gimė 1925 m. spalio 13 d. Grantame Rytų Anglijoje, krautuvininke ir siuvėjos šeimoje.

Viename garsiausių pasaulyje Oksfordo universitete M. Tečer studijavo chemiją ir teisę, o paskui kurį laiką dirbo mokslinį darbą kaip chemikė. 1951 m. ji ištekėjo už verslininko Deniso Tečerio, po dvejų metų jiems gimė dvyniai mergaitė ir berniukas.

Margaret, įstojusi į konservatorių partiją, ėmė sparčiai daryti karjerą. 34 metų ji buvo išrinkta į Bendruomenių Rūmus. Tapo švietimo ministre. 1975 m. laimėjo konservatorių partijos pirmininko rinkimus, dar po ketverių metų buvo išrinkta ministre pirmininke.

M. Tečer buvo įtikėjusi kapitalizmo laisvosios rinkos galia. Ji siekė, kad valstybė kuo mažiau reguliuotų ekonomiką ir sumažino valstybinį sektorių. Tačiau premjerės privatizavimo politika ir ekonominės reformos ne visiems buvo priimtinos. Milijonai žmonių neteko darbo. Oponentai ją kaltino sugriovus tradicinę pramonę, suskaldžius britų visuomenę. Tečerizmas, ta ultraliberalioji politika, anot Briuselio laikraščio „Morgen“, paliko „nežaboto kapitalizmo pro-

veržį, prieš kurį šiandien protestuoja ne tik gausybė piliečių, bet ir dauguma ekonomistų“. M. Tečer ekonominė politika, savo laiku pakėlusią Angliją iš nuosmukio, per ilgą tapo vienu veiksmų, atvedusių pasaulį į 2008 m. krizę. Todėl dabar vėl kalbama apie rinkų reguliavimo būtinybę ir valstybės atsakomybę.

Taigi, kai po pasaulį pasklido žinia apie „geležinės ledi“ mirtį, D. Britanijoje gedėjo ne visi. Dalis žmonių netgi džiugavo. Brikstone, kur praėjusio amžiaus 9-ajame dešimtmetyje vyko nuožmios riaušės, kurias sukėlė gili socialinė atskirtis, Trafalgaro aikštėje Londone, kitose Anglijos vietose M. Tečer mirties proga buvo surengtos kone šventės. Muzikos topų viršūnėse atsidūrė daina „Ding Dong! The Witch Is Dead“ (Din din! Ragana nebegyva!).

M. Tečer „geležinė ledi“ pakrikštijo 1976 m. laikraštis „The Star“ – už aštrias kapitalizmą ir demokratiją ginančias kalbas bei TSRS, kaip „blogio imperijos“, kritiką. Ji buvo negailestinga antikomunistė. Tačiau tai nesutrukdė buvusiam TSRS prezidentui M. Gorbačioviui pareikšti, kad M. Tečer buvo didi politikė, paskatinusi „šaltojo karo“ nutraukimą.

Be abejo, M. Tečer buvo viena

iškiliausių XX a. politikų. Dabar ji išėjo į istorijos amžinybę.

Kalbama, kad M. Tečer buvo detalai suplanavusi savo laidotuves. Laidotuvių instrukcijoje ji pageidavo, kas turėtų kalbėti atsisveikinimo ceremonijoje ir kokie bažnytiniai himnai atliekami. Pavyzdžiui, kad Bibliją skaitytų ministras pirmininkas (nepaisant partinės priklausomybės) ir šeimos nariai. Tarp religinių himnų turėtų būti atliekamas „I Vow to Thee, My Country“ (Lenkiuosi tau, mana šalie), kurį mėgo princesė Diana ir kuris buvo giedamas per jos vestuves bei laidotuves.

D. Britanija surengė iškilmingą M. Tečer laidotuvių ceremoniją su valstybinės ir karinės pagarbos elementais. Tokios iškilmingos laidotuvės tik nežymiai skiriasi nuo valstybinių. Per paskutinius 400 metų Britanijoje panašios garbės nusipelnė vienetai, paprastai karališkosios šeimos nariai. Naujaisiais laikais valstybinės laidotuvės buvo surengtos 1965 m. buvusiam premjerui Vinstonui Čerčiliui, 1997 m. – princesei Dianai, 2002 m. – motinai karalienei Elžbietai.

M. Tečer palaikai bus kremuoti ir jos prašymu palaidoti Londono Celsio rajono kapinaitėse, šalia jos vyro urnos. ■

Skaitytojų anketa

*Mieli mūsų bičiuliai,
dėkojame už atsakymus į klausimus.*

1. Kodėl Jūs skaitote „Gaires“ – ar iš tradicijos, ar dėl leidinio krypties, ar dėl spausdinamų straipsnių tematikos? Kurios žurnalo temos Jus labiausiai domina? Kokių pasigendate?
2. Kokia Jūsų nuomonė apie Lietuvos žiniasklaidą? Ar nepiktinaudžiaujama žodžio laisve? Ar Jums svarbu leidinio pasaulėžiūra?
3. Kokius praėjusių metų įvykius laikytumėte reikšmingais Lietuvai ir kodėl?
4. Kuriuos Lietuvos politikus vertinate ir už ką?
5. Ko tikėtis iš naujosios Vyriausybės?
6. Kokios mūsų visuomenės ydos Jus labiausiai jaudina?
7. Šiomet Lietuva pirmininkaus Europos Sąjungoje. Ką ji galėtų pasiūlyti reikšmingo bendrijos ateičiai? Kaip jūs vertinate narystę ES, kas teigiama ir neigiama?

Juozas Baužys

Kretingos r., Kumpikų k.

1. Seniai žadėjau atsakyti „Gairėms“ į pateiktus klausimus, bet vis atidėlioju.

Pagaliau nusprendžiau ir prisiverčiau atsakyti. Būsiu atviras. Patiks ar nepatiks skaitytojams, bet išdrošiu viską atvirai – tai bus tik mano nuomonė.

Prieš ketverius metus Kretingoje, eidamas pro spaudos kioską, už stiklo pamačiau „Gairių“ žurnalo viršelį. Jame buvo Algirdo Butkevičiaus nuotrauka. Kuo mane sužavėjo ta nuotrauka ir dabar negalėčiau pasakyti. Tik spėjau iš akių, kad tai teisingas ir doras žmogus turėtų būti. Ėmiau tą „Gairių“ žurnalą ir nusipirkau. Ir nesigailėjau. Nuo to laiko nepraleidžiu nė vieno mėnesio be „Gairių“. Kasmet visus žurnalo numerius sudedu į krūvą ir nuvežu į Kretingą, į knygrišyklą. Padaro knygą gražiais viršeliais. Jau turiu surištas keturias knygas. Taip darysiu ir toliau. Nes tai pageidauja vienas mano anūkas. Sako, kai būsiu tavo amžiaus, bus įdomu paskaityti. Gerai, kai anūkai domisi žurnalu „Gairės“.

Visi žurnale spausdinami straipsniai man yra įdomūs. Jaučiu,

kad autorių straipsniai nėra nupirkti. Ir tuose rašiniuose atsispindi tiesa. Aš pasigendau straipsnių apie pokario laikotarpį, kolektyvizaciją, kas buvo tie kolūkiai. Jaunimas nori žinoti viską: kaip gyveno jų tėvai, seneliai, proseneliai. Juk ir dabar jaunimas kiekvienais metais su „Misija Sibiras“ važiuoja aptvarkyti ten palaidotų lietuvių tremtinių kapų. Tai kilnus darbas.

2. Mano nuomonė apie Lietuvos žiniasklaidą yra nekokia. Kadangi mano gyvenimas yra jau netrumpas, daug ką žinau. Tai ir rašau į laikraščius bei žurnalus. Labiausiai pasitikiu „Gairėmis“. Kai kiti laikraščiai išspausdina mano straipsnelį – pats nustembu. Abejoju, ar jis mano rašytas. Tas mano rašinys taip yra nugenėtas, lyg koks nudžiūvęs medis.

Jeigu parašai apie kokį korumpuotą valdininkėlį, tai jau žurnalistas tą straipsnį visada sureguliuoja pagal save. Ypač tai man atsitiko leidžiamuose Kretingos rajone laikraščiuose „Pajūrio naujienose“ ir „Švyturyje“. O jeigu nori pagirti kokį gerą žmogų, kuris anais laikais dirbo dorai ir sąžiningai, tai tokį straipsnį visai numetą į šiukšlių dėžę. Atseit, apie „sovietinį“ negalima rašyti gerai.

3. Reikšmingiausiu įvykiu Lie-

tuvoje 2012 m. laikyčiau rinkimus į Seimą. Iš visų jėgų šaukiau „Valio!“, kad laimėjo teisingoji pusė socialdemokratai. O Andrių Kubilių žmonės žino jau ir iš senesnių laikų. Kaip jis džiaugėsi ir kilnojo taurę, kai konservatoriai perleido „Mažeikių naftą“ amerikonomams. O šie pasijuokė, šiek tiek pasipelnė, pridirbo Lietuvai skolų ir išdūmė savais keliais, nė ačiū nepasakė.

4. Iš politikų Lietuvoje vertinu geriausiai A. Butkevičių, D. Grybauskaitę, V. Blinkevičiūtę, J. Paleckį, A. Sakalą, Z. Balčytį. Labai vertinau jau mirusį J. Veselką, rašytoją V. Petkevičių bei A. Brazauską.

5. Iš naujai išrinktos Vyriausybės tikiuosi daug ko. Jie pažadais nesididžiuoja. Gerai įsiklauso į visuomenės norus ir tada vieningai nusprendžia daryti tai, kad visiems Lietuvos žmonėms būtų kuo geriau. Jie stengsis susigrąžinti emigrantus. Ypač esu patenkintas V. Andriukaičio, sveikatos apsaugos ministro, užmojais. Tikiu, padėtis pagerės ir sveikatos apsaugoje.

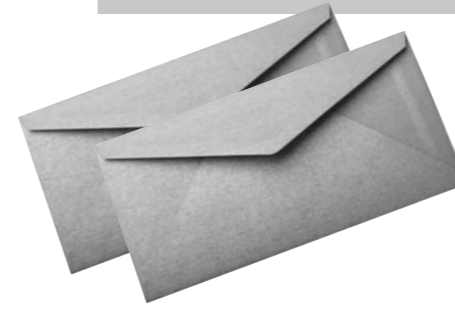
6. Blogiausios ydos Lietuvoje yra korupcija, kontrabanda, neūkiškumas. Tikiu, naujoji Vyriausybė ir tam nenuolaidžiaus.

7. Šiomet Lietuva pirmininkaus Europos Sąjungai. Stebuklais netikiu. Tik norėčiau, kad Europos Sąjunga nutartų remti ir padėtų smulkiesiems žemdirbiams. O ne kaip anksčiau, remdama tik ūkininkus milijonierius.

Jei paramą gautų visi vienodai, tiek stambūs, tiek smulkūs ūkininkai, tada ir kaimai gražiau atrodytų. Tada ir darbo vietų kaimuose atsirastų daugiau. Tikiu, kad taip ir bus. Ir kaimo žmonės tai pajus. Tada ir kaimai nedings iš žemėlapių, nebebus tuščių trobų. O kaimuose darbų yra galybės. Dirvuose neaugs piktžolės. Miškuose nepus išvirtę medžiai. Kai bus darbo rankų ir pakelės bus nušienautos bei iš melioracijos griovių bus iškirsti visi karklai.

Tai bent aš tokią įsivaizduoju Lietuvos ateitį.

Sėkmės naujajai Vyriausybei!

Patyriau medikų gerumą

Romualdas Navickas

Kretinga

Pats stebiuosi, kad mano gyvenimas dar tęsiasi. Man jau 82 metai, sunkių ligų – aibės... Vasario mėnesio pabaigoje pradėjau jausti didelius skrandžio skausmus, pasirodė kraujavimas, tapau visiškai bejėgis. Kaip vėliau parodė echoskopija, skrandyje buvo net dvi nemažos žaizdelės. Iškvietus greitąją medicinos pagalbą, buvau išneštas neštuvais, nes nebegalėjau savo jėgomis paeiti. Kretingos ligoninės priimamajame buvę gydytojai dėmesingai apžiūrėjo mane, vyriausioji gydytoja Ilona Volskienė, matydama, kad brangi kiekviena minutė, skubino mane vežti į Klaipėdos universitetinę ligoninę. Čia patekau į gastroenterologijos skyrių.

Negaliu atsistebėti, kaip rūpestingai buvau prižiūrimas medicinos personalo. Gydytojos Edita Kregždienė, Ilma Vilčinskaitė, Rasa Bučinskaitė, skyriaus vedėjas Žilvinas Šukys, slaugytojos Aldona Rekašienė, Tamara Novickaja, Vitalija Voverienė, Anžela Kiminienė, Reda Zalapūgienė, slaugos administratorė Zofija Jesevičienė tiesiog nenuleido nuo manęs akių. Mačiau, kad visas skyriaus personalas paslaugiai ir nuoširdžiai prižiūrėjo ir kitus ligonius. Ir pats Klaipėdos universitetinės ligoninės vyriausiasis gydytojas profesorius Vinsas Janušonis apsilankydavo palatose, su kiekvienu ligoniu pasilabindavo, pasikalbėdavo, išklausinėdavo apie

savijautą. Dažnai mane aplankydavo žmona Aldona, daug vargo ji turėjo, kol gulėjau ligoninėje.

Prieš Velykas, pagerėjus sveikatai, sugrįžau namo. Nepamiršau gerųjų medikų – pasiunčiau jiems sveikinimus šventės proga, padėkodamas už jų gerus darbus, pasiaukojimą ligonių labui. Ilgai prisiminsiu Klaipėdos universitetinę ligoninę ir jos kolektyvą.

Esama Konstitucijos pažeidimų atvejų

Petras Marcinkevičius

Kupiškio r.

Konstitucijos straipsniuose įtvirtinta, kad Lietuva yra demokratinė valstybė. Jeigu valstybė išties būtų demokratinė, tada svarbiausius valstybės gyvenimo klausimus, tarp jų ir tarpusavyje konkuruojančių politinių partijų ir politikų santykius, turėtų spręsti ne politinių partijų suformuotos institucijos, bet eilinių ar pirmalaikių rinkimų metų rinkėjai, o ypatingais atvejais ir referendumas.

Nesibaigianti Darbo partijos ir kitos buvę panašios bylos rodo, kad valdžios galių jau neberibojama Konstitucija. Būtų viskas paprasta ir visiems suprantama, jeigu politinės partijos, politikai ir jų sudarytos teisingumą vykdančios institucijos nuosekliai išnagrinėtų bet kokias politinės partijos ar politiko įtartinas veikas ir civilizuotai, nesiekdamos asmeninės naudos, informuotų rinkėjus apie tai, o rinkėjai ir tik rinkėjai turi spręsti politinės partijos ar politiko likimą. Tuo atveju, jeigu politikas netinkamai elgiasi, jį nušalinti iš užimamų pareigų arba atiduoti į teisingumą vykdančių institucijų rankas turėtų tos politinės partijos

vadovybė, kuriai priklauso netikėtos politikos. Jeigu politinės partijos vadovai globotų netikėtą politiką, tuo turėtų pasinaudoti konkuruojančios politinės partijos eilinių ar pirmalaikių rinkimų metu. Jeigu politikas nepriklauso jokiai politinei partijai, tada jo likimą turėtų spręsti Seimas ar savivaldybės taryba balsų dauguma, toks buvęs politikas turėtų savo teises ginti eilinių ar pirmalaikių rinkimų metu.

Konstitucijos 31 straipsnyje yra nuostata, kad asmuo laikomas nekaltu, kol jo kaltumas neįrodytas įstatymo nustatyta tvarka ir pripažintas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu. Daug kas dar prisimena, kaip Respublikos Prezidentė viešai išsakė savo nuomonę, kad ji nenori matyti Darbo partijos atstovų vyriausybėje, nes jos vadovai sėdi kaltinamųjų suole, nors šiuo klausimu dar nebuvo įsiteisėjusio teismo sprendimo. Taip buvo pažeista Konstitucijos 31 straipsnio nuostata, daroma neteisėta įtaka teisingumą vykdančioms institucijoms, žiniasklaidai ir visuomenei.

Seimas, pritariant Respublikos Prezidentui, yra priėmęs įstatymą dėl politinių partijų veiklos rėmimo. Pasinaudodamos šiuo įstatymu, didžiosios politinės partijos kasmet iš valstybės biudžeto savo valdžios stiprinimui išleidžia ne vieną milijoną litų. Nežinau, kokį sprendimą priimtų Konstitucinis Teismas, jeigu nuskriaustos, mažos, politinės partijos Seime surinktų 30 Seimo narių parašų ir paprašytų teismą išspręsti šiuos konstitucinius klausimus...

Ne šio pasaulio dimėnsijos

Jonas Visockas

Na ir kas?!

Na ir kas, kad seneliams įšaldė jų pensijas?! –
Nusispjaut į šios Žemės kažkokias dimėnsijas –
Kvailą etiką, teisę, sumautą moralę –
Kapitalas jam davė ir valdžią, ir galią!
Tad ir spjauo jisai į moralę ir etiką,
Prisidengęs iš anksto planuota patetika...
Pasitelkęs saviškių nematomą frontą,
Jis dar kartą patuština indėlių fondą...
Brangūs ponai, ar šiandien paneigti kas gali,
Kad tik išdo plovimas – gryniausia moralė?!

Ir dar apie dimėnsijas

Jiems lėmė likimas numirt iki pensijos...
Šios laimės laukimas – jau kitos dimėnsijos!!!

Apie raudas

Rauda Andrius ir Eligijus –
Neprigyja jų religijos...
Kol seimūnas nesusmurgęs,
Plėšosi ir Kelmės Jurgis...
Ty liai ir Rasa rasoja,
Kad kardu jau nemosuoja...
Tik ranka numojo Algis,
Srėbalynės prisivalgęs...
Mušdamiesi į krūtinę,
Verda ponai srėbalynę –
Grumiasi ne už Tėvynę,
Už storesnę piniginę!!!

Apie nešvarias piršlybas

Paguldo ant menčių ne tik analitiką,
Kai įperša teisei nešvarią politiką...

Ipolitas Skridla

Europinis pasas

Kišėnėje mano
Europonis pasas,
Galiu visiems girtis –
Aš ne „papasas“...
Jame nėra gatvės,
Namo numerio, –
Kam reik žinoti,
Kur aš nakvoju,
Kam reik žinoti,
Kur aš klajoju?
Aš esu laisvas.
Aš esu „tūzas“,
Adresas mano –
Eurosojūzas.
Pase neparašyta,
Kad esu vedęs,
Todėl galiu tuoktis
Geresnę suradęs.
Man pavydėkit,
Brangūs tautiečiai, –
Aš – visateisis Europos pilietis.

Nuomonės

Debatai vyksta
Dėl skalūnų,
Grumias žmonės
Ir seimūnai.
Vieni sako – gręžti reikia,
Kiti tokią veiklą peikia.
Samdyti reikia konsultantus
(Ne lietuvius – iš už Atlanto),
Kad visiems būtų gerai
(O kai kam... ir pinigai).
Štame ginče visų kalčiausia, –
Marijos žemė mūs švenčiausia...
O kur slepias joje lobiai, –
Užsieniečiai ieškos noriai...
Vietoj žydinčių bijūnų, –
Žiū – jau skverbias skalūnai.